

351.182
ศ 289 ก
ร.3

การศึกษาความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณ
ในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง

ปริญญานิพนธ์
ของ
ศศิดา นรินธนาชาติ

13 ส.ค. 2540

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่

พฤษภาคม 2540

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๒๕๔๑

การศึกษาความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณ
ในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง

บทคัดย่อ
ของ
ศศิตา นิรินธนาชาติ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่
พฤษภาคม 2540

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความต้องการการเตรียมตัวของข้าราชการก่อนเกษียณในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง ไม่รวมสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงาน 14 หน่วยงานที่มีอายุระหว่าง 55 - 59 ปี ในปีงบประมาณ 2539 จำนวนทั้งสิ้น 266 คน จำแนกตามตัวแปร เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน สถานภาพการสมรส รายได้ต่อเดือนที่มาจากงานประจำ จำนวนคนในครอบครัว และการเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ การเก็บข้อมูลทำโดยการเก็บจากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าเค-แนย (chi-square) และการทดสอบค่าเอฟเทส (F-test)

ผลการศึกษาปรากฏดังต่อไปนี้ คือ

1. ข้าราชการก่อนเกษียณที่มี เพศ ประสบการณ์ในการทำงาน รายได้ต่อเดือนที่มาจากงานประจำต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการโดยรวม และรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2. ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการโดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีสถานภาพการสมรสต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการโดยรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีสถานภาพการสมรสแล้ว จะมีความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการในด้านรายได้และการใช้จ่ายสูงกว่าข้าราชการก่อนเกษียณที่มีสถานภาพโสด

4. ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีจำนวนคนในครอบครัวต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีจำนวนคนในครอบครัว 5 คนขึ้นไป มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการในด้านการมีส่วนร่วมในสังคมสูงกว่าข้าราชการก่อนเกษียณที่มีจำนวนคนในครอบครัว 2-4 คน

5. ข้าราชการก่อนเกษียณที่เป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ มากกว่า 1 กลุ่ม มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการโดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับข้าราชการที่เป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ 1 กลุ่ม โดยที่ ข้าราชการก่อนเกษียณที่เป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ มากกว่า 1 กลุ่ม มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการโดยรวมด้านร่างกายและจิตใจ และด้านการมีส่วนร่วมในสังคมสูงกว่า ข้าราชการก่อนเกษียณที่เป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ 1 กลุ่ม

6. ในด้านข้อเสนอแนะ ข้าราชการก่อนเกษียณส่วนใหญ่เสนอแนะให้มีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการมาก ได้แก่ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย โดยด้านร่างกายและจิตใจ ควรมีการเตรียมพร้อมทางด้านจิตใจ เพื่อรองรับการเกษียณอายุราชการ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ควรมีการจัดอบรม หรือให้วิทยากรมาแนะนำแนวทางการใช้จ่ายอย่างประหยัด และด้านงานอดิเรกได้เสนอว่า ควรเตรียมหางานอดิเรกเพื่อรองรับเพื่อเกษียณอายุราชการไปแล้ว

A STUDY ON THE NEEDS FOR PRE-RETIREMENT
PREPARATION OF THE PRE-RETIRED OFFICERS
AT THE UNITS UNDER THE CENTRAL OFFICE,
MINISTRY OF EDUCATION

AN ABSTRACT
BY
SASIDA NIRINTHANACHART

Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Master of Education degree in Adult Education
at Srinakharinwirot University
May 1997

The purposes of this study were to find out needs for preretirement preparation of the pre retired officers in the offices under the Ministry of Education, in 5 areas: physical and psychological, income and expenditure, hobby, travelling and social participation.

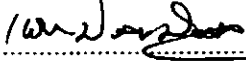
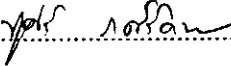
Research samples were 266 officers of the Ministry of Education in the 14 Central offices, excluding educational institutions, aged 55-59 years old. The Subjects were varied by sex, education level, working experience, marital status, monthly income, family size, group member. Data were collected by the questionnaire and various statistical techniques were used to treat the data, such as percentage, mean, standard deviation, t-test and F-test.

Research results came out as follows:

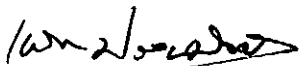
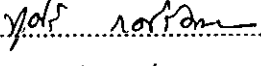
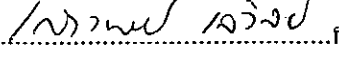
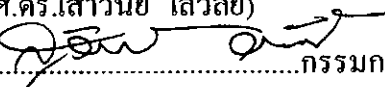
1. Preretirement officers differentiated by sex, working experience, monthly income had no different needs for preretirement preparation by all and by areas.
2. Preretirement officers differentiated by marital status, had no different needs for preretirement preparation by all. However, the married ones had higher needs for income and expenditure preparation than the unmarried ones.
3. Preretirement officers with differentiated by educational level, had different needs for preretirement education at the statistically significant level.
4. Preretirement officers with different by family size, had no different needs for preretirement preparation by all. However, the ones with large family size (over 5 persons) had higher needs in social participation than ones with small family size (2-4 persons).
5. Preretirement officers who were members of more than one social groups and only one group had different needs for preretirement preparation by all and by areas. Whereby the ones who were members of more than one social groups, had higher needs by all, by physical and psychological needs, and by social participation.

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอก
การศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

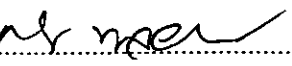
คณะกรรมการควบคุม

.....ประธาน
(ดร.เพ็ญแข ประจนปัจจนึก)
.....กรรมการ
(รศ.ชูศรี วงศ์รัตนะ)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธาน
(ดร.เพ็ญแข ประจนปัจจนึก)
.....กรรมการ
(รศ.ชูศรี วงศ์รัตนะ)
.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รศ.ดร.เสาวนีย์ เลวลย์)
.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รศ.สุวัฒน์ วัฒนวงศ์)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ดร.ศิริยา พูลสุวรรณ)
วันที่ 12 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2540

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความอนุเคราะห์จากท่านอาจารย์ ดร. เพ็ญแข ประจณปัจจนิก ประธานคณะกรรมการ และรองศาสตราจารย์ชูศรี วงศ์รัตน์ กรรมการควบคุม ปริญญานิพนธ์ที่คอยช่วยเหลือ แนะนำ พร้อมทั้งให้ข้อคิดเห็นในการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ไว้ ณ โอกาสนี้ และขอกราบขอบพระคุณท่านรองศาสตราจารย์ สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ ที่ได้กรุณาเป็นกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณท่านรองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลีย์ หัวหน้าภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ และอาจารย์ที่ปรึกษาที่ให้ความกรุณาเป็นกรรมการสอบปริญญานิพนธ์อีกท่านหนึ่ง ตลอดจนคณาจารย์ในภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างมากมาแก่ผู้วิจัย ซึ่งผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของท่านอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณ ดร.เจริญผล สุวรรณโชติ ดร.ทองอยู่ แก้วไทรชะ และ ดร.บุญลือ ทองอยู่ ที่ได้ให้ความเมตตาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทำหน้าที่เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณข้าราชการ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ทุกท่าน ที่ได้สละเวลา และให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เป็นอย่างดี

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอระลึกถึงแรงบันดาลใจจากคุณพ่อสีเส็ง แซ่อึ้ง บิดาของผู้วิจัย ซึ่งได้ล่วงลับไปแล้ว พร้อมทั้งมารดาของผู้วิจัย ที่ได้สนับสนุนทุนทรัพย์ และคอยเป็นกำลังใจตลอดมา จนทำให้ผู้วิจัยได้ศึกษาในชั้นมหาวิทยาลัย และสำเร็จการศึกษาด้วยดี

ศศิดา นิรินธนาดิ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	5
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	6
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
แนวคิดด้านความต้องการของมนุษย์.....	9
พัฒนาการในวัยผู้ใหญ่.....	11
ทฤษฎีเกี่ยวกับการสูงอายุ.....	13
แนวคิดเกี่ยวกับการเกษียณอายุราชการ.....	16
การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ.....	19
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	33
สมมุติฐานการวิจัย.....	36
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	38
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	38
วิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	39
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	40
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	41
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	42
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	43
4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	46
สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	46
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	46

บทที่	หน้า
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	83
สรุป.....	83
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	83
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	83
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	84
สมมติฐานการวิจัย.....	85
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	86
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	86
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	87
ผลการศึกษาค้นคว้า.....	88
อภิปรายผล.....	94
ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ.....	99
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	100
บรรณานุกรม.....	101
ภาคผนวก.....	107
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	121

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนประชากร และกลุ่มตัวอย่างของข้าราชการก่อนเกษียณที่มีอายุระหว่าง 55-59 ปี ในปีงบประมาณ 2539 ในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง ไม่รวมสถานศึกษา.....	39
2 ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง.....	47
3 ความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณ ในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง.....	50
4 ความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณ ในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง ด้านร่างกายและจิตใจ.....	51
5 ความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณในหน่วยงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง ด้านรายได้และการใช้จ่าย.....	53
6 ความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณในหน่วยงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง ด้านงานอดิเรก.....	55
7 ความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณในหน่วยงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง ด้านที่อยู่อาศัย.....	57
8 ความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณในหน่วยงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม.....	58
9 การทดสอบความแตกต่างของข้าราชการก่อนเกษียณที่มีเพศต่างกัน ด้านความ ต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการทั้ง 5 ด้าน.....	61
10 การทดสอบความแตกต่างของข้าราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาต่างกัน ด้านความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการทั้ง 5 ด้าน.....	61
11 ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้านร่างกายและจิตใจ ของ ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน.....	63
12 ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้านรายได้และการใช้จ่ายของ ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน.....	64
13 ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้านงานอดิเรกของข้าราชการ ก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน.....	65

14 ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้านที่อยู่อาศัยของข้าราชการ ก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน.....	66
15 ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้านการมีส่วนร่วมในสังคมของ ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน.....	67
16 ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่รวมทุกด้านของข้าราชการก่อน เกษียณที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน.....	68
17 การทดสอบความแตกต่างของข้าราชการก่อนเกษียณที่มีประสบการณ์ในการทำงาน ต่างกัน ด้านความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการทั้ง 5 ด้าน	69
18 การทดสอบความแตกต่างของข้าราชการก่อนเกษียณที่มีสถานภาพการสมรสต่างกัน ด้านความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการทั้ง 5 ด้าน.....	70
19 ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้านร่างกายและจิตใจของ ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีสถานภาพการสมรสแตกต่างกัน.....	72
20 การทดสอบความแตกต่างของข้าราชการก่อนเกษียณที่มีรายได้ต่อเดือนที่มาจาก งานประจำต่างกัน ด้านความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ ทั้ง 5 ด้าน.....	73
21 การทดสอบความแตกต่างของข้าราชการก่อนเกษียณที่มีจำนวนคนในครอบครัวต่างกัน ด้านความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการทั้ง 5 ด้าน.....	75
22 การทดสอบความแตกต่างของข้าราชการก่อนเกษียณที่เป็นสมาชิกชมรมหรือ กลุ่มต่างๆ ต่างกัน ด้านความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ ทั้ง 5 ด้าน.....	76
23 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุให้แก่ข้าราชการก่อนเกษียณ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม.....	77

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ในช่วงสิ้นปีงบประมาณของทางราชการ คือ วันที่ 30 กันยายน ของทุกปี หน่วยงานราชการหลายหน่วยงานจะสูญเสียกำลังคนที่มีความรู้ ความสามารถ หรือทรัพยากรบุคคลที่สำคัญเป็นจำนวนมาก สาเหตุเนื่องมาจากการเกษียณอายุราชการ

ประเทศไทยเริ่มกำหนดเกษียณอายุราชการในสมัยรัชกาลที่ 5 ในพระราชบัญญัติบำนาญ รศ. 120 มาตรา 16 ได้กำหนดไว้ว่า ข้าราชการคนใดอายุครบ 55 ปี ก็ต้องออกจากราชการเพราะเหตุสูงอายุ เว้นไว้แต่รัฐบาลเห็นว่าผู้นั้นยังไม่มี ความชรามาเบียดเบียน และยังมี ความสามารถในการปฏิบัติราชการก็ให้รับราชการต่อไปอีกคราวละ 5 ปี จะเป็นคราวหนึ่ง หรือสองคราวก็ได้ (ทรงวิทย์ แก้วศรี, ทศนีย์ ดุสิตสุทธิรัตน์. 2526 : 260) ต่อมาได้ยกเลิกพระราชบัญญัติบำนาญ รศ. 120 และได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติบำนาญ รศ. 120 ข้าราชการอีกหลายฉบับในพระราชบัญญัติบำนาญข้าราชการฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2471 มาตรา 8 พระราชบัญญัติบำนาญข้าราชการฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2478 มาตรา 10 และพระราชบัญญัติบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2482 มาตรา 10 กำหนดให้ข้าราชการครบเกษียณอายุราชการเมื่ออายุ 55 ปี แต่สามารถต่อเวลาได้อีก 5 ปี ในพระราชบัญญัติบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494 ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้ปัจจุบัน และเมื่อประกาศเริ่มแรกได้กำหนดให้ข้าราชการเกษียณเมื่ออายุ 55 ปี และสามารถต่อได้อีก 5 ปีเช่นเดียวกัน ต่อมาได้มีการแก้ไขใหม่โดยพระราชบัญญัติบำนาญข้าราชการ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2504 มาตรา 3 กำหนดเกษียณเมื่ออายุ 60 ปี แต่ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีเห็นความจำเป็นเพื่อประโยชน์แก่ข้าราชการจะต่อเวลาให้รับราชการต่อไปอีกคราวละ 1 ปี จนอายุครบ 65 ปีบริบูรณ์ก็ได้ ซึ่งต่อมาก็ได้ยกเลิกต่อเวลาราชการ โดยพระราชบัญญัติบำนาญข้าราชการ (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2518 แต่สำหรับข้าราชการพลเรือนในพระองค์สมุหราชองครักษ์ และรองสมุหราชองครักษ์ ซึ่งคณะรัฐมนตรีเห็นความจำเป็นเพื่อประโยชน์แก่ราชการในพระองค์สามารถต่อเวลาได้อีกคราวละ 1 ปี จนอายุครบ 65 ปีบริบูรณ์ ในภายหลังก็ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติบำนาญข้าราชการ (ฉบับที่ 13) พ.ศ. 2523 ได้กำหนดให้ข้าราชการที่มีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ต้องพ้นจากราชการเมื่อสิ้นปีงบประมาณนั้น เว้นแต่ในกรณีที่จำเป็นอย่างขึง เพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของราชอาณาจักรหรือเพื่อประโยชน์แก่ทางราชการด้านการศึกษา การพัฒนาประเทศหรือเป็นข้าราชการพลเรือนในพระองค์สมุหราชองครักษ์ คณะรัฐมนตรีจะอนุมัติให้ต่อเวลาราชการต่อไปอีกคราวละ 1 ปี จนอายุครบ 65 ปีบริบูรณ์ก็ได้ (ทรงวิทย์ แก้วศรี,

หัทธนี คุสิตสุทธีรัตน์. 2526 : 262-263) นอกจากนี้ผู้รับราชการนอกจากจะเกษียณอายุราชการเมื่อตนเองอายุได้ 60 ปีบริบูรณ์แล้วยังต้องเปลี่ยนสภาพตนเองกลายเป็นผู้สูงอายุเมื่อมีอายุ 60 ปีด้วยเช่นกัน เนื่องจากประเทศไทยถือเกณฑ์กำหนดบุคคลที่จะเป็นผู้สูงอายุตามเกณฑ์ ในที่ประชุมองค์การสหประชาชาติได้ตกลงกันแล้วว่า ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เรียกว่า ผู้สูงอายุ (บรรลุ ศิริพานิช. 2537 : 1)

จากการที่ผู้รับราชการต้องออกจากงานอันเนื่องมาจากเกษียณอายุราชการนี้เอง อัมพล สุอัมพันธ์ (2531 : 760-761) ได้กล่าวว่า ผู้ที่ออกจากงานเนื่องจากเกษียณ อาจก่อให้เกิดความยุ่งยากอย่างมาก เพราะส่วนใหญ่ผู้ใหญ่ในวัยปลดเกษียณมักมีตำแหน่งการทำงานที่มั่นคงถาวรอยู่ในระดับค่อนข้างสูงเมื่อต้องหยุดงานจะรู้สึกว้าวุ่นสับสน รู้สึกอายเสียหน้า ไร้สมรรถภาพว่าเหว่ซึมเศร้า เพราะงานเป็นภารกิจหนึ่งในชีวิตประจำวันและเป็นองค์ประกอบของบุคลิกภาพของบุคคลนั้นเมื่อออกจากงานจึงเท่ากับได้สูญเสียบุคลิกภาพของตนเองไป นอกจากนี้ผู้เกษียณยังต้องปรับตัวหรือเตรียมรับกับสภาพอื่น ๆ อีก เช่น การจากไปตั้งครอบครัวใหม่ของลูก การเปลี่ยนแปลงในฐานะการเงิน รายได้ลดลงเมื่อเกษียณ การปรับตัวกับการจากไปของกลุ่มสมรส และเตรียมรับกับความตายของตนเอง ดังที่ ไรเลย์ และฟอนเนอร์ (เขมิกา ขามะรติ. 2527 : 11; อ้างอิงมาจาก Riley and Foner. 1968) พบว่า ปัญหาที่พบในการปรับตัวต่อการออกจากงานของคนสูงอายุ คือ ปัญหาการเงิน ร้อยละ 40 ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ ร้อยละ 28 ปัญหาการไม่มีงานทำ ร้อยละ 22 ปัญหาคู่สมรสเสียชีวิต ร้อยละ 10 นอกจากนี้แล้ว งานวิจัยที่ได้ทำในต่างประเทศเกี่ยวกับการเกษียณอายุยังพบว่า การปรับตัวของบุคคลต่อการเกษียณอายุจะไม่เหมือนกัน และปัจจัยที่มีส่วนสัมพันธ์กับการปรับตัวต่อการเกษียณอายุ ได้แก่ ความรู้สึกเชิงบวกต่อการเกษียณอายุ ซึ่งได้แก่ ความมุ่งหวังที่มีต่อการเกษียณอายุ เช่น รายได้ เพื่อน กิจกรรมที่จะทำ และการเตรียมพร้อมต่อสิ่งเหล่านี้ (Glammner. 1976) บุคคลที่มีการเตรียมพร้อมดี มักจะมีความรู้สึกเชิงบวกต่อการเกษียณอายุ ส่วน โจนาส และโจนาส (Jonas and Jonas. 1973) พบว่า องค์ประกอบของความพึงพอใจต่อการเกษียณอายุของบุคคล ได้แก่ ความสัมพันธ์ที่มีต่อครอบครัว กิจกรรมที่มุ่งจะทำ และการเห็นคุณค่าของตนเอง บุคคลที่ทำงานในสายวิชาชีพมาก่อนการเกษียณ หรือมีระดับความรู้สูง มักจะปรับตัวได้ดีกว่าผู้มีความรู้ต่ำ ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้ มักมีความสนใจส่วนตัว งานอดิเรก และกิจกรรมต่าง ๆ ทำอยู่แล้ว จึงสามารถปรับตัวได้ดีกว่า อย่างไรก็ตาม ผู้เกษียณอายุไม่ว่าจะอยู่ในสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูงหรือต่ำอย่างไรก็ตาม การเตรียมตัวต่อการเกษียณอายุเป็นสิ่งที่จำเป็น และหากบุคคลมีการเตรียมตัวระยะยาวก่อนการเกษียณอายุ เช่น ระยะ 10 ปีก่อนหน้านั้น ก็จะเป็นการดียิ่งขึ้น (Streib and Schneider. 1971)

สรุปได้ว่า การเกษียณอายุก่อให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลหลายด้านไม่ว่าจะเป็นด้านจิตใจ ด้านร่างกาย ด้านเศรษฐกิจ ตลอดจนบทบาทของสังคมที่เปลี่ยนไป ผลกระทบดังกล่าวจะมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับว่าบุคคลนั้นได้มีการเตรียมความพร้อม หรือเตรียมรับมือไว้มากน้อยเพียงใด

เกษม ดันติผลชีวะ และกุลยา ดันติผลชีวะ (2528 : 96) ได้กล่าวไว้ว่า การปลดเกษียณเป็นปัญหาของผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับราชการหรือลูกจ้างประจำ ผู้สูงอายุจึงควรให้ความสนใจต่อการเตรียมรับสภาพการปลดเกษียณในช่วงอายุระหว่าง 40-60 ปี ผู้สูงอายุที่มีการเตรียมตัวก่อนการเกษียณจะสามารถใช้ชีวิตในยามชราได้อย่างมีความสุขมากกว่าบุคคลที่ไม่ได้เตรียมตัว นอกจากนี้ นายแพทย์ประสพ รัตนกร (อ้างอิงจาก สวาท (นามแฝง). 2530: 76-79) ยังได้สนับสนุนให้ข้าราชการมีการเตรียมตัวสำหรับการเกษียณของตนเองตั้งแต่อายุเริ่ม 40 ปีโดยมีการวางแผนล่วงหน้า

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการถือได้ว่า เป็นการวางแผนชีวิตอย่างหนึ่ง บางคนอาจเตรียมแผนชีวิตของตนเองมาตั้งแต่วัยหนุ่มสาวว่า เมื่อแก่แล้วตนเองจะทำอะไรอยู่กับใคร การกำหนดแผนที่แน่นอนจะทำให้การใช้ชีวิตในบั้นปลายไม่เป็นปัญหาและไม่กระทบกระเทือนผู้อื่น สิ่งที่จะต้องเตรียมไว้ให้พร้อมคือ เรื่องการเงิน ที่อยู่อาศัย งานอดิเรก และการพักผ่อนหย่อนใจ (เกษม ดันติผลชีวะ และกุลยา ดันติผลชีวะ. 2528 : 94-96) ในเรื่องของการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการนี้ควรจะเริ่มประมาณ 5 ปีสุดท้ายของวัยกลางคน ทั้งนี้เพราะทุกคนย่อมรู้ว่าผู้ที่เกษียณอายุไปแล้ว จะมีความวิตกกังวลกับชีวิตของตน เพราะเมื่อออกจากงานแล้วจะขาดการสังสรรค์สมาคมกับเพื่อนร่วมงาน ทำให้รู้สึกว้าวนเองไม่มีค่า รายได้ที่ได้รับลดลงทำให้แบบแผนการดำรงชีวิตเปลี่ยนไป ต้องยกเลิกกิจกรรมหลายอย่างที่เคยสนุกสนานเพลิดเพลินมาก่อน ฉะนั้นในตอนปลายของวัยกลางคนจึงจะต้องมีการเตรียมตัวสำหรับการเกษียณไว้ล่วงหน้า ซึ่งจะช่วยให้มีทัศนคติดีขึ้น ลดความวิตกกังวลได้บ้าง การเตรียมตัวดังกล่าวได้แก่ การวางแผนทางการเงิน และการวางแผนการดำรงชีวิตหลังเกษียณ เป็นต้น การเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุอาจทำได้โดยส่วนตัวในหลายรูปแบบ เช่น การเตรียมตัวเรื่องที่อยู่อาศัย รายได้ งานอดิเรก และการพักผ่อนหย่อนใจ นอกจากนั้น อาจเตรียมด้วยการหางานทำ เช่น ทำสวน เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ เป็นอาสาสมัครช่วยงานสาธารณกุศลต่าง ๆ เป็นสมาชิกในชมรมสมาคมผู้สูงอายุ เป็นต้น โสรัง แสนศิริพันธ์. 2522 : 9-10) สำหรับ อัมพร มีสุข (2528: 16-19) เสนอแนะให้หน่วยงานของทางราชการจะมีการจัดอบรมเตรียมเกษียณอายุให้แก่ข้าราชการ เช่น จัดหานายแพทย์ จิตแพทย์มาให้ความรู้เรื่อง

สุขภาพที่เสื่อมไปตามวัย และจัดหานักกฎหมายให้ความรู้ด้านกฎหมายที่ต้องนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

สำหรับการจัดอบรมเพื่อการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุที่เป็นทาง การนั้น ทางหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของรัฐบาลและเอกชนมักจัดให้แก่ผู้ที่กำลังจะเกษียณอายุเป็นประจำ โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อการเกษียณอายุ (Retirement Education) ในต่างประเทศ การฝึกอบรมต่อการเกษียณอายุนี้นจัดอย่างหลากหลายในหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งมักแบ่งการจัดเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทแรกให้ความรู้เกี่ยวกับโครงการรับบำนาญ และการเลือกระยะเวลาที่จะเกษียณอายุ ส่วนประเภทที่สองเป็นโครงการให้ความรู้อย่างกว้างขวางในด้านการวางแผน เศรษฐกิจ สุขภาพอนามัย การสันทนาการ หลังการเกษียณอายุ (Atchley, 1988) ซึ่งมักจัด น้อยกว่าในประเภทแรก นอกจากนี้แล้ว ยังพบว่า หน่วยงานเฉพาะ เช่น สถาบันการศึกษา องค์กรแรงงาน เป็นต้น ก็ยังมีการจัดหลักสูตรอบรมก่อนการเกษียณอายุในลักษณะเฉพาะของ ตนอีกด้วย จึงสรุปได้ว่ารูปแบบการจัดการให้ความรู้แก่บุคคลก่อนการเกษียณอายุนั้นมีหลากหลาย แต่ยังไม่ได้กำหนดรูปแบบที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นอกจากนี้แล้วการจัดอบรม ดังกล่าวนี้นักขาดข้อมูลเบื้องต้นที่ได้มาจากตัวของผู้เกษียณอายุเองว่าต้องการความรู้ด้านใด และต้องการให้จัดเป็นรูปแบบใด ทั้งนี้เพื่อจะได้ข้อมูลนำมาเป็นพื้นฐานในการจัดฝึกอบรมที่ เหมาะสมต่อไป

สำหรับประเทศไทยเองนั้นได้เริ่มจัดการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุให้แก่ ข้าราชการ โดยได้มีการจัดให้ความรู้เกี่ยวกับการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุอย่างเป็นทางการโดยความร่วมมือ ระหว่างกรมประชาสัมพันธ์ กับสภาผู้สูงอายุ ซึ่งจัดเป็นประจำทุกปี ใช้ระยะเวลาสั้นประมาณ 1-2 วัน ทั้งนี้เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ การวางแผนทาง เศรษฐกิจความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ การใช้เวลาว่าง (กรมประชาสัมพันธ์, 2538) แต่ว่าการจัดดังกล่าวนี้จัดให้ในระยะเวลาสั้น และมักไม่มีการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นก่อน การจัดแต่ละครั้ง เพื่อหาความสอดคล้องของการจัดกับความต้องการของผู้รับ

อย่างไรก็ตาม การเตรียมตัวก่อนการเกษียณของบุคคลเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อน และต้องอาศัยการเตรียมตัวระยะยาว ซึ่งการเตรียมตัวนี้จะต้องจัดในหลายรูปแบบ อาจจัดให้ โดยหน่วยงานที่สังกัด และแหล่งอื่น ๆ ด้วย จึงจะทำให้การเตรียมตัวเป็นไปด้วยดีและมี ประสิทธิภาพ แต่ในปัจจุบันการจัดให้ความรู้แก่ผู้เกษียณอายุมีหลากหลาย และยังขาดข้อมูลที่จะเป็นพื้นฐานในการจัดให้ตรงกับความต้องการของผู้เกษียณ เพราะฉะนั้นข้อมูลด้านความ ต้องการของผู้เกษียณอายุจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการดำเนินการจัด การเตรียมตัวเพื่อการเกษียณอายุต่อไป

ข้าราชการของไทยจัดได้ว่าเป็นบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถสูง และเป็นบุคลากรระดับสมอง ซึ่งความรู้ความสามารถนั้นเมื่อหลังเกษียณสามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมได้อีกมาก และสำหรับข้าราชการในกระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นกลุ่มครู ซึ่งแต่ละคนรับราชการมานานและได้ปฏิบัติงานในหน้าที่ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เป็นกลุ่มข้าราชการที่เป็นตัวแบบ ดังนั้นถึงแม้ว่าจะเกษียณอายุไปแล้ว ก็ยังจัดได้ว่าเป็นบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และหากบุคลากรกลุ่มนี้ได้รับการฝึกอบรมเพื่อการเตรียมตัวก่อนการเกษียณที่ดี ก็จะสามารถปรับตัวได้ดี สามารถดำเนินชีวิตที่ดีเมื่อเกษียณอายุแล้ว และสามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคมอย่างมาก

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุของข้าราชการก่อนเกษียณในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในส่วนกลาง ซึ่งมีทั้งสิ้น 14 หน่วยงาน แบ่งเป็นสำนักงาน สถาบัน และกรมต่าง ๆ ซึ่งกลุ่มข้าราชการเหล่านี้ ส่วนใหญ่เป็นครู อาจารย์หรือเป็นผู้บริหาร เป็นนักวิชาการที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ในการทำงานมาช้านาน และจะเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อเสนอแนะที่ดีให้กับกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อนำไปเป็นข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเตรียมตัวก่อนการเกษียณได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มข้าราชการ ซึ่งเป็นผู้รับบริการอีกด้วย ข้อมูลที่จะเป็นแนวทางดังกล่าวแล้วนี้ ได้แก่ ข้อมูลการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุ 5 ด้าน คือ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม ผลของการวิจัยจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อหน่วยงานที่จะเป็นผู้จัดการให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษียณอายุ และตัวของผู้เกษียณอายุเอง

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

- 1) เพื่อศึกษาความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง ใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม
- 2) เพื่อเปรียบเทียบความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณจำแนกตามตัวแปรด้านเพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน สถานภาพ การสมรส รายได้ต่อเดือนที่มาจากงานประจำ จำนวนคนในครอบครัว และการเป็นสมาชิกกลุ่ม
- 3) เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเตรียมตัวก่อนเกษียณใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคมของข้าราชการก่อนเกษียณ ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1) ทำให้ทราบถึงความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณ ซึ่งสามารถนำมาเป็นแนวทางในการจัดการเตรียมตัวก่อนการเกษียณสำหรับข้าราชการก่อนเกษียณอย่างมีประสิทธิภาพ

2) ทำให้ทราบถึงความต้องการของข้าราชการก่อนเกษียณที่มีความแตกต่างกันด้าน เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน สถานภาพการสมรส รายได้ต่อเดือนที่มา จากงานประจำ จำนวนคนในครอบครัว และการเป็นสมาชิกกลุ่ม ซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดการเตรียมตัวก่อนการเกษียณได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับต่อไป

3) ทำให้ได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และ ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม ของข้าราชการก่อนเกษียณ ที่สามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดการเตรียมตัวก่อนการเกษียณที่มีประสิทธิภาพต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ข้าราชการในหน่วยงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง ไม่รวมสถานศึกษา ซึ่งประกอบไปด้วยหน่วยงาน 14 หน่วยงาน ที่มีอายุระหว่าง 55-59 ปี ในปีงบประมาณ 2539 จำนวน 532 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้มาจากการสุ่มเอามาจาก ประชากรข้างต้น โดยการสุ่มเอามาจาก ร้อยละ 50 ของจำนวนประชากรดังกล่าว ได้กลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมด 266 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา แบ่งออกเป็น

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

2.1.1 เพศ

- 1) หญิง
- 2) ชาย

2.1.2 ระดับการศึกษา

- 1) ต่ำกว่าปริญญาตรี
- 2) ปริญญาตรี
- 3) สูงกว่าปริญญาตรี

2.1.3 ประสบการณ์ในการทำงาน (นับตั้งแต่เริ่มรับราชการ)

- 1) ต่ำกว่า 25 ปี
- 2) สูงกว่า 25 ปี

2.1.4 สถานภาพการสมรส

- 1) โสด
- 2) สมรส

2.1.5 รายได้ต่อเดือน ที่มาจากการประจำ

- 1) มีรายได้เดือนละ 10,000 - 20,000 บาท
- 2) มีรายได้เดือนละ 20,001 - 30,000 บาท
- 3) มีรายได้เดือนละ 30,001 บาทขึ้นไป

2.1.6 จำนวนคนในครอบครัว

- 1) 2 - 4 คน
- 2) 5 คนขึ้นไป

2.1.7 การเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ

- 1) 1 กลุ่ม
- 2) มากกว่า 1 กลุ่ม

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณ แบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้

2.2.1 ด้านร่างกายและจิตใจ

2.2.2 ด้านรายได้และการใช้จ่าย

2.2.3 ด้านงานอดิเรก

2.2.4 ด้านที่อยู่อาศัย

2.2.5 ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม

นิยามศัพท์เฉพาะ

ข้าราชการก่อนเกษียณในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง ในที่นี้หมายถึงกลุ่มข้าราชการที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการซึ่งมีที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครทั้งนี้ไม่รวมสถานศึกษา หน่วยงานดังกล่าวนี้มีอยู่ทั้งสิ้น 14 หน่วยงาน ดังต่อไปนี้ คือ สำนักงานปลัดกระทรวง สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กรมการศาสนา กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมพลศึกษา กรมวิชาการ กรมศิลปากร กรมสามัญศึกษา

กรมอาชีวศึกษา สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2534) ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในปีงบประมาณ 2539 มีอายุระหว่าง 55-59 ปี

ความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณ หมายถึง ความต้องการความรู้ในการเตรียมตัวในด้านต่าง ๆ เพื่อสามารถปรับตัวให้เข้ากับระยะเวลาที่เกษียณอายุราชการไปแล้ว และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้เป็นอย่างดีภายหลังการเกษียณอายุ โดยแบ่งความต้องการความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1) ด้านร่างกายและจิตใจ หมายถึง ความต้องการความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุ เช่น ความเสื่อมถอยของอวัยวะต่าง ๆ โรคภัยที่เกิดขึ้นในวัยผู้สูงอายุ และการป้องกันโรครวมไปถึงความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของจิตใจของคนในวัยสูงอายุ และการปรับตัวในด้านจิตใจ ความเสื่อมถอย และความหลุดทางจิตใจ ตลอดจนการปรับตัวให้มีสุขภาพจิตที่ดี

2) ด้านรายได้และการใช้จ่าย หมายถึง ความต้องการความรู้เกี่ยวกับการวางแผนด้านรายได้และค่าใช้จ่าย ความรู้และทักษะเพื่อการประกอบอาชีพเสริม การลงทุนทางธุรกิจ ความรู้เกี่ยวกับการออมทรัพย์ในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น

3) ด้านงานอดิเรก หมายถึง ความต้องการความรู้ เพื่อการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และเพื่อความเพลิดเพลินหรือสันทนาการ ได้แก่ ความรู้ในเรื่องการเพาะเลี้ยงต้นไม้ การเพาะพันธุ์พืช การตกแต่งสวน ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เป็นต้น

4) ด้านที่อยู่อาศัย หมายถึง ความต้องการความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับที่ดิน ความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงที่อยู่อาศัย ความรู้เกี่ยวกับสถานสงเคราะห์ผู้ชรา เป็นต้น

5) ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม หมายถึง ความต้องการความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในสังคมและชุมชน เช่นความรู้เกี่ยวกับการเป็นสมาชิกกลุ่มและชมรมต่างๆ เพื่อพบปะสังสรรค์กับบุคคลในวัยเดียวกัน ตลอดจนความรู้ด้านการช่วยเหลือและทำงานในกิจกรรมของสังคมและชุมชน ซึ่งอาจร่วมเป็นคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ คณะที่ปรึกษาในโครงการของหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ของชุมชนรวมไปถึงงานด้านอาสาสมัครและอื่น ๆ ที่ผู้สูงอายุควรทำ เป็นต้น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในหัวข้อ แนวคิดด้านความต้องการของมนุษย์ พัฒนาการในวัยผู้ใหญ่ ทฤษฎีเกี่ยวกับการสูงอายุ แนวคิดเกี่ยวกับการเกษียณอายุ การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แนวคิดด้านความต้องการของมนุษย์

ความต้องการ หมายถึง สิ่งที่เป็นต้องได้รับเพื่อการดำรงชีวิตของอินทรีย์ ความต้องการนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological or Physical Need) ซึ่งเกิดขึ้นจากภายในร่างกาย ได้แก่ ความต้องการอากาศ อาหาร น้ำ ฯลฯ และความต้องการทางด้านจิตใจ (Psychological Need) ซึ่งเกิดจากสังคม ได้แก่ ความรัก ความมีชื่อเสียง ฯลฯ (กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์, 2528 : 221)

นอกจากนี้ยังมีนักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงมากในด้านทฤษฎีของความต้องการคือ มาสโลว์ (Maslow, 1970 : 37) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์มีลำดับขั้นที่สำคัญ 5 ขั้นตอน โดยจะเริ่มจากความต้องการขั้นพื้นฐาน คือ

ขั้นที่ 1 ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) ได้แก่ อาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เป็นต้น เมื่อบุคคลได้รับการตอบสนองความต้องการประเภทนี้แล้วจึงจะแสวงหาความต้องการระดับต่อไป

ขั้นที่ 2 ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) การป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ แสวงหาความมั่นคง ปราศจากความหวาดกลัว

ขั้นที่ 3 ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Love and Belonging Needs) การยอมรับจากสมาชิกหรือเพื่อนในกลุ่ม ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ

ขั้นที่ 4 ความต้องการได้รับการยกย่อง มีชื่อเสียงและเกียรติยศ (Self-Esteem Needs) ได้แก่ การได้รับความเคารพ ความเชื่อถืออื่น ๆ และมีความมีชื่อเสียงในด้านต่าง ๆ

ขั้นที่ 5 ความต้องการได้กระทำตามความสามารถที่เป็นจริง (Self-Actualization) ต้องการเป็นตัวของตัวเอง เป็นการพัฒนาเพื่อความสำเร็จของตัวเอง เป็นความต้องการสุดยอดของบุคคล

โดยที่ความต้องการขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 เป็นความต้องการส่วนบุคคล ส่วนขั้นที่ 3 และ 4 เป็นความต้องการทางสังคม และขั้นที่ 5 เป็นความต้องการทางสติปัญญา

ความต้องการของมาสโลว์นี้มีข้อสังเกตอยู่ 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง แต่ละขั้นตอนของความต้องการจะต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิตของบุคคลและมีอยู่ตลอดไป ประการที่สอง คือ บุคคลจะต้องได้รับการตอบสนองในขั้นต้นหรือขั้นที่สองเสียก่อน จึงจะเกิดความต้องการในขั้นที่สูงขึ้นไป ซึ่งแต่ละบุคคลอาจจะไม่เกิดความต้องการครบทั้งห้าขั้น

โนลส์ นักการศึกษาผู้ใหญ่ที่มีชื่อเสียงชาวอเมริกัน (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. 2524 : 47-49; อ้างอิงมาจาก Knowles. 1972) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์แยกออกเป็น 6 ด้าน คือ

1. ความต้องการทางกายภาพ (Physical Needs) เป็นความต้องการเพื่อคงอยู่ของร่างกายในทางการศึกษาผู้ใหญ่ คือ ความต้องการ แลเห็น ได้ยินเสียง ความสะดวกสุขสบาย การพักผ่อน ฯลฯ

2. ความต้องการในการเจริญงอกงาม (Growth Needs) ความต้องการด้านนี้เป็นสิ่งสำคัญที่จะพาไปสู่ส่วนอื่น ๆ ของความต้องการซึ่งตรงกับความต้องการกระทำตนตามความสามารถ (Self-Actualization) ตามทฤษฎีของมาสโลว์นั่นเอง เป็นความต้องการมองเห็นความก้าวหน้าหรืออนาคตของตนเอง

3. ความต้องการได้รับความมั่นคงปลอดภัย (The Need for Security) เป็นความต้องการความปลอดภัยทางร่างกาย ถ้าหากความต้องการความมั่นคงไม่ได้รับการตอบสนอง จะเกิดความรู้สึกไม่มั่นคง

4. ความต้องการได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ (The Need for New Experience) ความต้องการได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ ต้องการเพื่อนฝูงใหม่ ๆ วิธีการดำเนินการใหม่ ๆ รวมถึงแนวความคิดใหม่ ๆ ด้วย

5. ความต้องการทางด้านจิตใจและอารมณ์ (The Need for Affection) ต้องการความรัก ความสำเร็จ เป็นความต้องการทางด้านสังคมมีโอกาสแสดงความคิดเห็นประสบการณ์ต่าง ๆ ถ้าหากความต้องการด้านนี้ไม่ได้รับการตอบสนอง อาจเกิดอาการ 2 ด้าน คือ การถอนตัวจากกลุ่มหรือมีลักษณะก้าวร้าว แสดงอาการเป็นศัตรู

6. ความต้องการได้รับการยกย่อง (The Need for Recognition) ต้องการได้รับความรู้สึกว่ามีคุณค่า ได้รับการยกย่อง ยอมรับนับถือจากผู้อื่น ทำให้เกิดการรวมกลุ่มทางสังคม เป็นชุมชน สถาบันต่าง ๆ ทำให้เขาสามารถแสวงหาสถานภาพ และความสนใจจากสมาชิกในกลุ่มได้ด้วย

คิดด์ (Kidd. 1973 : 272) ยังได้เน้นถึงความต้องการเฉพาะของผู้ใหญ่ ซึ่งประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้คือ ความต้องการด้านต่าง ๆ คือ ด้านสุขภาพ ด้านครอบครัว และความสัมพันธ์ในครอบครัว ต้องการเป็นผู้บริโภคและการยังชีพ ต้องการมีความสัมพันธ์ทางสังคม ต้องการมีอาชีพ มีความบันเทิง และต้องการที่จะมีสิ่งยึดเหนี่ยวทางใจ

จากแนวคิดความต้องการของมนุษย์ตามทฤษฎีต่าง ๆ สรุปได้ว่าความต้องการของผู้ใหญ่จะมีความต้องการที่สำคัญอยู่คั้งนี้คือ ด้านสุขภาพทางร่างกายและจิตใจ เพื่อให้สามารถสนองตอบต่อความต้องการพื้นฐานของมนุษย์อันจะดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ด้านเศรษฐกิจ ต้องการมีอาชีพ มีรายได้ เพื่อการยังชีพ เพราะฐานะทางเศรษฐกิจจะแสดงให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ของผู้ใหญ่ และเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิต และด้านสังคมต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ต้องการทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นและชุมชน ทั้งนี้เพื่อนำไปปรับตนเองให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของวัยและสิ่งแวดล้อมของตน

พัฒนาการในวัยผู้ใหญ่

การแบ่งวัยผู้ใหญ่จะเริ่มในระยะเวลาที่ต่างกันตามสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป นักวิชาการ ได้เสนอการแบ่งวัยผู้ใหญ่ออกดังต่อไปนี้ คือ

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2530 : 22-23) ได้แบ่งวัยผู้ใหญ่ออกเป็น 3 ระยะ คือ

1. วัยผู้ใหญ่ตอนต้น อายุประมาณ 25-40 ปี ระยะนี้พัฒนาการทางร่างกายเจริญเติบโตเต็มที่เป็นระยะทดลองเพื่อหาแนวทางชีวิตที่ตนเองพอใจ

2. วัยกลางคน อายุประมาณ 40-65 ปี ระยะนี้ร่างกายเริ่มเสื่อมสมรรถภาพรวมทั้งความสามารถทางเพศด้วย หญิงมักประสบกับความยุ่งยากทางกายและใจในระยะต่าง ๆ ของการหมดประจำเดือน ซึ่งจะต้องมีการปรับตัวใหม่กับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อีกทั้งตอนปลายของวัยเป็นช่วงระยะเกษียณอายุ ทำให้เกิดปัญหาในการปรับตัวอีกด้วย

3. วัยชรา อายุประมาณ 65 ปีขึ้นไป ระยะนี้ร่างกายเสื่อมถอยลงอย่างเห็นได้ชัดเจน เลอวินสัน (วิกิร ดัณฑวุฑฒโฒ. 2536 : 26-28; อ้างอิงมาจาก Levinson. 1978 : 18-39) ได้แบ่งช่วงอายุคนออกเป็น 4 ช่วงวัย ดังนี้ คือ

- อายุไม่ต่ำกว่า 65 ปี (Late Adulthood) เป็นช่วงของวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย
- อายุ 60-65 ปี (Late Adult Transition) เป็นช่วงเปลี่ยนแปลงไปสู่วัยผู้ใหญ่ตอนปลาย
- อายุ 45-60 ปี (Middle Adulthood) เป็นช่วงของวัยผู้ใหญ่ตอนกลาง
- อายุ 40-45 ปี (Mid-Life Transition) เป็นช่วงเปลี่ยนแปลงที่กึ่งกลางชีวิต

- อายุ 22-40 ปี (Early Adulthood) เป็นช่วงของวัยผู้ใหญ่ตอนต้น
- อายุ 17-22 ปี (Early Adult Transition) เป็นช่วงเปลี่ยนแปลงไปสู่วัยผู้ใหญ่

ตอนต้น

- อายุ 3-17 ปี (Childhood and Adolescence) เป็นช่วงของวัยเด็กและวัยรุ่น
- อายุ 0-3 ปี (Early Childhood Transition) เป็นช่วงเปลี่ยนไปสู่วัยเด็ก

ลักษณะพัฒนาการที่สำคัญในวัยผู้ใหญ่กลางคน สรุปได้ดังนี้ (ปฐม นิกมานนท์. 2528 : 305-307)

1. ประสิทธิภาพด้านร่างกายเริ่มลดลง การเคลื่อนไหวทางด้านกล้ามเนื้อช้าลง กำลังเริ่มลด เหนื่อยง่าย ประสาทรับรู้ช้าลง สายตาเปลี่ยน ผมเริ่มหงอก ความสามารถทางเพศลด โรคภัยไข้เจ็บเริ่มรบกวน ลักษณะทั่วไปเริ่มเฉื่อยชาลง
2. ด้านอารมณ์ บุคคลวัยนี้มีความกังวลใจด้านสุขภาพ วิตกเนื่องจากรู้ว่าเริ่มแก่ลง มีภาระและความรับผิดชอบด้านการทำงานมาก มีความกังวลเรื่องครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสัมพันธภาพกับบุตรซึ่งเข้าวัยรุ่น เกิดความเข้าใจระหว่างพ่อแม่กับลูกที่เข้าวัยรุ่น-สาว
3. ด้านสังคมและการทำงาน ส่วนใหญ่จะถึงจุดสูงสุดด้านอาชีพการงานของแต่ละคน เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น หน้าที่และความรับผิดชอบมีมาก
4. ด้านสติปัญญา ความจำที่เกี่ยวกับตัวเลขและการคิดคำนวณค่อย ๆ ลดลงแต่ความสามารถด้านการคิด การวางแผนยังสูงขึ้นเรื่อย ๆ ผลจากการศึกษาพบว่าคนในช่วงวัย 40 ปี ขึ้นไป มีผลงานมากที่สุด และจะลดลงเมื่ออายุเลย 60 ปี ไปแล้ว

ส่วนผู้ใหญ่ตอนปลายหรือวัยชรา (อายุ 60 ปีขึ้นไป) เป็นช่วงสุดท้ายของชีวิต ซึ่งเริ่มเข้าสู่วัยชรา ลักษณะแห่งชราภาพจะเร็วหรือช้าแตกต่างกันไปแต่ละบุคคล ในวัยนี้ความเสื่อมถอยทั้งร่างกายและจิตใจเป็นไปอย่างรวดเร็ว แต่แนวโน้มในปัจจุบันคนจะมีอายุยืนมากขึ้น ซึ่งเป็นเพราะปัจจัยด้านวิทยาการและอื่น ๆ ผู้หญิงโดยเฉลี่ยจะมีอายุยืนกว่าผู้ชายด้วย สำหรับลักษณะพัฒนาการของผู้ใหญ่ตอนปลาย สรุปได้ดังนี้

1. ลักษณะการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายเป็นไปในลักษณะเสื่อมถอยลง มีลักษณะที่บ่งถึงความชราภาพได้ชัดเจน เช่น ผิวหนังแห้งเหี่ยว ต่อมเหงื่อและต่อมน้ำมันเสื่อม สมรรถภาพลง ฟันหัก ดวงตาฝ้ามัว ผมจะบางและหงอก กล้ามเนื้อเสื่อมสมรรถภาพอย่างรวดเร็ว ประสาทสัมผัสเสื่อมสมรรถภาพลง มีความเปลี่ยนแปลงในระบบต่าง ๆ เช่น ระบบสืบพันธุ์ ระบบประสาทกลาง และต่อมไร้ท่อ

2. ด้านอารมณ์ วัยนี้เป็นวัยที่เริ่มถูกแยกออกจากสังคม อาจเป็นเพราะเกษียณอายุการทำงาน สุขภาพไม่ดี ชอบความสงบเงียบ เป็นต้น สนใจชีวิตในอดีต อุปนิสัยประจำตัวเปลี่ยนแปลง เช่น ตระหนี่เหนียวแน่น อาจทำเรื่องเล็กให้เป็นเรื่องใหญ่เพื่อเรียกร้องความสนใจ อารมณ์หวนไหว้ง่าย มีความกังวลด้านสุขภาพ ต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเสื่อมของร่างกาย ปรับตัวเนื่องจากการสูญเสียคู่ครอง พี่-น้อง เป็นต้น

3. ด้านสังคมและการทำงาน ชีวิตในสังคมของคนชรารับเริ่มแคบเข้าภารกิจที่ต้องติดต่อกับผู้อื่นน้อยลง แยกตัวออกจากสังคม อำนาจและอิทธิพลมีน้อยลง มีเวลาว่างมากยิ่งขึ้น

4. ด้านสติปัญญาและความสามารถทางสมอง มักจะเสื่อมง่าย เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้ช้า เข้าใจช้า ประสิทธิภาพทางสมองลดลง ส่วนผู้ที่มีสติปัญญาสูง ความรู้ดี อัตราการเสื่อมถอยด้านสติปัญญาจะช้ากว่าคนทั่วไป หรือเสื่อมถอยช้ากว่าคนที่มีสติปัญญาดำกว่า

ทฤษฎีเกี่ยวกับการสูงอายุ

ประมวลู คิคินสัน (2520 : 10) ได้กล่าวว่าศูนย์วิจัยผู้สูงอายุที่บัลติมอร์ (Baltimore) ประเทศสหรัฐอเมริกา อธิบายถึง ระบบร่างกายที่เกี่ยวกับความชราอยู่ 2 ระบบ ได้แก่

1. ระบบผลิตฮอร์โมน (Endocrine System)
2. ระบบความต้านทานโรค (Immune system)

ซึ่งถ้าสองระบบนี้ทำงานอยู่ดี คนเราก็ดำรงความเป็นหนุ่มสาวอยู่ได้นาน และถ้าเกิดความผิดปกติหรือบกพร่องในการทำงานของทั้งสองระบบนี้แล้วก็จะทำให้มนุษย์เกิดความชราได้เร็ว

ส่วนธีระ สุขวรณ์ (2523 : 10) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงในความชราภาพของคนเราวัดกันดังนี้คือ

1. กรรมพันธุ์
2. วิถีทางดำเนินชีวิต การกินอยู่ของบุคคล
3. ภัยพิบัติที่มีต่ออวัยวะต่าง ๆ
4. โรคต่าง ๆ และโดยเฉพาะโรคติดต่อ
5. จิตใจและสภาพของประสาทกับหลอดเลือด
6. ฮอร์โมนและสารเคมีที่เกิดในการเผาผลาญในร่างกาย

ฮาร์ท และคาร์เพนเทอร์ (ปาหนัน บุญ-หลง. 2523; อ้างอิงมาจาก Hart and Carpenter. 1971) ได้กล่าวถึงการศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีของการสูงอายุ และได้สรุปทฤษฎีของการสูงอายุไว้ดังนี้ คือ

1. ทฤษฎีว่าด้วยคอลลาเจน (Collagen Cross-Linkage Theory) ในทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่า สารที่เป็นส่วนประกอบของเนื้อเยื่อ และกระดูก (Collagen and Fibrous Protein) มีเพิ่มมากขึ้น และมีการจับกันมากขึ้น ทำให้เนื้อเยื่อกระดูก (Collagen Fibers) หดสั้นเข้าเมื่อวัยชรา และกล้ามเนื้อเยื่อรอบ ๆ จะถูกทำลายบริเวณนั้นจะมีรอยขุ่น ปรากฏมากขึ้นเรื่อย ๆ

2. ทฤษฎีว่าด้วยความเครียด (Stress Theory) ทฤษฎีนี้กล่าวว่า ความเครียดที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันที่ผ่านมา ก่อให้เกิดการเสื่อมและการถดถอย (Wear and Tear) ในชีวิตมนุษย์พบว่า บุคคลที่ต้องเผชิญกับความเครียดบ่อย ๆ หรืออยู่กับความเครียดนาน ๆ อัตราของความเสื่อมและถดถอยลง ทำให้บุคคลผู้นั้นเข้าสู่วัยสูงอายุเร็วกว่าบุคคลอื่นในวัยเดียวกัน

3. ทฤษฎีว่าด้วยยีน (Genetic Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า การสูงอายุนั้นเป็นลักษณะที่เกิดขึ้นตามกรรมพันธุ์ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะโครงสร้างของอวัยวะบางส่วนในร่างกายคล้ายคลึงกันหลายชั่วอายุคน เมื่ออายุมากขึ้น เช่น ลักษณะศีรษะล้าน ผมหงอกเร็ว ซึ่งลักษณะนี้เกิดขึ้นในบางคนเท่านั้น แม้อายุเท่ากัน

4. ทฤษฎีว่าด้วยความสัมพันธ์ของพัฒนาการขึ้นต้น (Counterpart Theory) ทฤษฎีนี้ถือว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในวัยสูงอายุ เป็นผลจากการรวมกันของพัฒนาการขึ้นต้น และเกี่ยวพันหรือติดตามย้อนหลังไปสู่ชีวิตในวัยแรกเริ่ม ในทฤษฎีนี้ประกอบด้วย

ก. ทฤษฎีบุคลิกภาพ (Personality Theory) ซึ่งบ่งถึงความเกี่ยวพันของลักษณะเด่นต่อประสบการณ์ระยะแรกของชีวิต

ข. ทฤษฎีเกี่ยวกับสารชีวเคมี (Biological Theory) หมายถึง ความสูงอายุที่เกิดขึ้นเนื่องจากความเครียดสูงขึ้น คล้ายคลึงกับทฤษฎีว่าด้วยอุบัติเหตุ (Accidental Theory) ทำให้มีการเสื่อมและถดถอยของสารชีวเคมี ทำให้การทำหน้าที่ของอวัยวะไม่ดี

ค. ทฤษฎีว่าด้วยพฤติกรรม (Behavioral Theory) เป็นการอธิบายถึงความแตกต่างในอายุ กับพฤติกรรมและความสามารถของวัยผู้ใหญ่

5. ทฤษฎีว่าด้วยอุบัติเหตุ หรือความเสื่อมและถดถอย (Accidental or "Wear and Tear" Theory) ในทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่า คุณลักษณะในวัยสูงอายุเกี่ยวข้องกับการรวมของอิทธิพลที่เกิดจากเหตุการณ์หรืออุบัติเหตุต่างๆ ที่บุคคลนั้นได้รับในวัยที่ผ่านมา มีความเชื่อว่า ผู้ที่มีชีวิตที่เต็มไปด้วยความวิตกกังวล ความเครียดสูง หรือทำงานหนัก คิดหนัก เจ็บป่วยบ่อย จะมีอัตราของการเสื่อมและถดถอยสูง ก็จะมีลักษณะริ้วรอยของวัยสูงอายุปรากฏให้เห็นชัดเจนได้มากกว่าผู้ที่อยู่ในวัยเดียวกัน แต่มีภาระหน้าที่น้อย ความเครียดต่ำ ไม่มีโรคเรื้อรังประจำตัว

ส่วนเพ็ญแข ประจันปัจฉิม (2534) ได้กล่าวถึงทฤษฎีผู้สูงอายุในเชิงสังคม ซึ่งเป็นทฤษฎีที่เป็นที่รู้จัก และได้มีการใช้เพื่อศึกษาผู้สูงอายุมาเป็นระยะเวลานานในต่างประเทศ

2 ทฤษฎี คือ

1. ทฤษฎีกิจกรรมทางสังคม (Activity Theory) ให้ความสำคัญทางกิจกรรมทางสังคมว่าเป็นหลักของชีวิตของบุคคล กล่าวคือ การปรับตัวของบุคคลมีความสัมพันธ์อย่างสูงกับกิจกรรมที่ทำ ซึ่งมีกิจกรรมมากขึ้นเท่าใดก็จะปรับตัวได้มากขึ้นเท่านั้น ตามแนวคิดนี้บุคคลผู้ชราจะพยายามรักษาทัศนคติและกิจกรรมในวัยกลางคนไว้ให้ได้มากที่สุดและพยายามทดแทนกิจกรรมที่สูญหายไปด้วยกิจกรรมใหม่ๆ และสามารถทำนายได้ว่าบุคคลที่มีความกระตือรือร้นทางสังคมจะมีมโนภาพแห่งตนทางบวก และจะมีส่วนร่วมในสังคม รวมทั้งมีความพอใจในชีวิตและจะเป็นผู้ยอมรับภาวะชราภาพเป็นอย่างดี เพราะฉะนั้นนักวิชาการ เช่น เบอร์เกส (Burgess, 1960) เป็นต้น จึงเสนอแนะว่า ผู้ชราควรได้รับการจัดบทบาทใหม่ ๆ ซึ่งควรประกอบด้วยความรับผิดชอบและภาระหน้าที่ที่จะนำไปสู่ความเจริญของงานของชีวิต ซึ่งในปัจจุบันบุคคลในวัยชราจะอยู่ในสภาพไม่มีบทบาททางสังคม (Roleless) และสภาพเช่นนี้ยังเป็นที่ยอมรับจากสังคมด้วย จึงน่าที่จะได้มีการปรับสภาพนี้เสียใหม่ เพื่อส่งเสริมบทบาทของผู้ชราให้มากยิ่งขึ้น

2. ทฤษฎีถอยจากสังคม (Disengagement Theory) อธิบายว่าบุคคลจะลดบทบาททางสังคมลงไปตามอายุซึ่งจะอยู่ในลักษณะที่สมยอมทั้งสองฝ่าย คือ ฝ่ายตัวบุคคลและฝ่ายสังคม และผู้ชราจะพยายามลดความขัดแย้งจากสถานภาพ โดยการยอมรับบทบาทของตนตามที่สังคมต้องการกระบวนการถอยออกจากสังคมจะขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล แต่ตามแนวคิดนี้บุคคลจะค่อย ๆ ลดความผูกพันต่อสังคมลงไปเป็นลำดับ โดยที่ความตระหนักด้านอายุ ความคับแค้นของประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้นและความสูญเสียความเชื่อมั่นในตนเอง เหตุของการถอยจากสังคม ตัวอย่างที่เห็นชัด ก็คือผู้ล่วงสู่วัยชราจะค่อย ๆ ลดบทบาททางสังคมของตนและทำให้สูญเสียสถานภาพทางสังคม ก่อให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่า ทฤษฎีถอยจากสังคมได้รับการวิจารณ์ทั้งเชิงบวกและลบ อย่างไรก็ตามมี ผลงานวิจัยบางชิ้นที่สนับสนุนทฤษฎีนี้ เช่น พบว่าการถอยจากสังคมเกิดในผู้ชราบางช่วงอายุหรือในบางพฤติกรรมเท่านั้น หรือผู้ชราจะมีการถอยจากบทบาทบางอย่างเท่านั้นที่ตนเองไม่พอใจแต่ยังคงพอใจที่จะรักษามบทบาทอื่น ๆ ไว้ นอกจากนี้แล้วพบว่าผู้ชราบางกลุ่มพอใจที่จะอยู่คนเดียวเพราะถือว่าเป็นประสบการณ์ที่ดี (Larson, 1985 : unpagged)

แนวคิดเกี่ยวกับการเกษียณอายุราชการ

ความหมาย

ราชบัณฑิตยสถาน (2538 : 112) ให้ความหมายว่า การเกษียณอายุ หมายถึงครบกำหนดอายุรับราชการ สิ้นกำหนดเวลารับราชการหรือการทำงาน

การเกษียณอายุ หมายถึง การที่ต้องหยุดทำงานที่เคยทำอยู่เป็นประจำ เพราะเหตุอายุครบกำหนดที่หน่วยงานนั้นกำหนดให้ (บรรลุ ศิริพานิช. 2537 : 43)

การเกษียณอายุงาน (Retirement) หรือเกษียณอายุราชการเป็นกระบวนการทางสังคมในการประกอบอาชีพที่กำหนดให้บุคคลที่ได้รับการจ้างงานต้องออกจากงานเมื่อถึงช่วงอายุที่กำหนดไว้หรือ กล่าวอีกนัยหนึ่งการเกษียณอายุ หมายถึง การถอนตัวออกจากภาวะการณหนึ่งไปสู่อีกภาวะการณหนึ่ง จากสิ่งแวดล้อมหนึ่งไปสู่สิ่งแวดล้อมใหม่ เช่น การถอนตัวออกจากภาวะการณเป็นข้าราชการไปสู่ภาวะของการเป็นอิสระ หหมดภาระหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ หรือไปสู่วิถีชีวิตใหม่ที่ธุรกิจส่วนตัว (สุรกุล เจนอบรม. 2534 : 25)

แคสเทเตอร์ (Castetter. 1976 : 476) กล่าวถึง การเกษียณอายุงานว่าเป็นกระบวนการให้บริการอย่างต่อเนื่องแก่คนงาน ซึ่งเป็นการรักษาระบบการทำงานไว้ โดยจะมีบุคลากรในจำนวนที่เหมาะสมกับงาน และอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสมในเวลาอันสมควรแก่การปฏิบัติงาน

เบอร์นไซด์ (Burnside. 1981 : 603) กล่าวถึง การเกษียณอายุว่าเป็นวงจรชีวิตในการประกอบอาชีพที่อยู่ในช่วงต่ำสุดของการจ้างงาน ความรับผิดชอบต่ออาชีพ และโอกาสในการทำงานต่าง ๆ จะลดต่ำลงอย่างสุดขีด บุคคลที่เกษียณจะมีรายได้ในรูปของบำเหน็จบำนาญโดยไม่ต้องทำงาน ดังนั้น การเกษียณอายุงานจึงเป็นบทบาททางสังคมที่กำหนดให้มีระบบการแทนที่บุคคลตามสิทธิ หน้าที่ และความสัมพันธ์กับคนอื่น นอกจากนี้การเกษียณอายุงานยังเป็นกระบวนการให้แต่ละบุคคล ได้มีการจัดเตรียมชีวิตเพื่อการเริ่มแสวงหาสิ่งใหม่ เพื่อการปรับตัวหรือแม้แต่การปลีกตัวออกจากสังคมเมื่อเกษียณอายุงานแล้ว

การกำหนดอายุของการเกษียณอายุราชการ

การกำหนดอายุเกษียณของแต่ละประเทศแตกต่างกันไป ตามสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม แต่จะอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 55-65 ปี ซึ่งบางประเทศก็พิจารณาลักษณะงานเข้าไปประกอบด้วย คือ งานระดับบริหารหรืองานใช้กำลังสมอง จะให้เกษียณอายุราชการสูงกว่างานที่ใช้กำลังกาย หรือระดับล่างลงมามีตัวอย่างการกำหนดอายุเกษียณในบางประเทศ ดังนี้ (พูนทรัพย์ จรรยาสุภาพ. 530 : 39-40)

1. ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดตามอายุตัวและอายุงานมี 3 อายุ คือ

- 1) อายุตัว 55 ปี เมื่ออายุงาน 30 ปี
- 2) อายุตัว 60 ปี เมื่ออายุงาน 20 ปี
- 3) อายุตัว 62 ปี เมื่ออายุงาน 5 ปี

นอกจากนี้ในประเทศสหรัฐอเมริกาเองก็ยังมีเกษียณอายุราชการเมื่อ 65 ปีด้วยเช่นกัน และในบางอาชีพเช่น อาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่มีความสามารถและผลงานอันคว่ำดีเป็นพิเศษอายุเกิน 65 ปี อาจจะได้รับรางวัลจ้างให้ทำงานสอนหรือวิจัยในมหาวิทยาลัยต่อ เมื่อถึงอายุ 70 ปี บุคคลนั้นจะต้องถูกปลดออกจากราชการเพื่อรับบำนาญโดยไม่มีข้อแม้ใด ๆ (พีรสิทธิ์ คำวนศิลปี และคณะ. 2523 : 152-153)

2. ประเทศอังกฤษ กำหนดเกษียณอายุ 60 ปี โดยมีระบบการเลือกเกษียณก่อนกำหนดได้

3. ประเทศฝรั่งเศส กำหนดตามระดับผู้ปฏิบัติงาน มี 3 อายุ คือ

- 1) งานระดับต้น เกษียณเมื่ออายุ 55 ปี
- 2) งานระดับกลาง เกษียณเมื่ออายุ 60 ปี
- 3) งานระดับสูง เกษียณเมื่ออายุ 65 ปี

4. ประเทศญี่ปุ่น กำหนดเกษียณเมื่ออายุ 60 ปี

5. ประเทศฟิลิปปินส์ กำหนดเกษียณเมื่ออายุ 65 ปี โดยต้องมีอายุงาน 15 ปี

6. ประเทศมาเลเซีย กำหนดเกษียณอายุ 55 ปี โดยมีระบบการเลือกเกษียณ

7. ประเทศอินโดนีเซีย กำหนดตามระดับตำแหน่ง มี 3 อายุ คือ

- 1) ต่ำกว่าผู้อำนวยการ เกษียณเมื่ออายุ 58 ปี
- 2) ผู้อำนวยการ เกษียณเมื่ออายุ 60 ปี
- 3) สูงกว่าผู้อำนวยการ เกษียณเมื่ออายุ 65 ปี

ในประเทศอินโดนีเซีย ยังมีการกำหนดเกษียณอายุราชการ เมื่ออายุ 55 ปี ด้วยเช่นกัน (จิระ เจริญเลิศ. 2529 : 98)

8. ประเทศสวีเดน เดนมาร์ก ซึ่งมีคนอายุยืนมาก กำหนดเกษียณอายุราชการเมื่ออายุได้ 70 ปี (สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน. 2526 : 59)

9. ประเทศแอฟริกา เกษียณอายุราชการ 55 ปี (สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน. 2526 : 59)

สำหรับประเทศไทย ได้กำหนดอายุราชการไว้ 60 ปี ตามพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 13 พ.ศ. 2523 เว้นไว้แต่กรณีที่ทำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของราชอาณาจักร เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา

การพัฒนาประเทศ คณะรัฐมนตรีจะอนุมัติให้ต่อเวลาราชการต่อไปอีกคราวละ 1 ปี จนอายุครบ 65 ปี บริบูรณ์ก็ได้ (ทรงวิทย์ แก้วศรี และทัศนีย์ คุณิตสุทธีรัตน์. 2526 : 262-263)

ระยะต่าง ๆ ของการเกษียณอายุ

แอชลีย์ (สุรกุล เจนอบรม. 2534 : 55-56 ; อ้างอิงมาจาก Atchley. 1988 : 196 - 198) ได้กล่าวไว้ว่า การเกษียณอายุงานเป็นกระบวนการที่บุคคลจะต้องพบกับการเปลี่ยนแปลงในระยะต่าง ๆ 5 ระยะ คือ

1. ระยะก่อนการเกษียณ (Pre-retirement) เป็นระยะก่อนการเกษียณอายุงาน แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ Remote Phase กับ Near phase โดยที่ระยะ Remote Phase เป็นระยะก่อนเกษียณนาน ๆ ผู้เกษียณจะไม่วิตกกังวลต่อการเกษียณ แต่เมื่อใกล้จะเกษียณ คือ ช่วง Near phase ผู้เกษียณจะเริ่มกังวลต่อการที่ต้องพบกับการเกษียณอายุ ในระยะนี้ ถ้าบุคคลมีการเตรียมตัวที่จะเกษียณอายุการทำงาน จะมีความพร้อมที่จะเกษียณอายุไม่วิตกกังวลต่อการเกษียณอายุ หรือมีความวิตกกังวลเพียงเล็กน้อย

2. ระยะหลังเกษียณใหม่ ๆ (Honeymoon Phase) เป็นระยะช่วงหลังเกษียณใหม่ ๆ เป็นระยะที่มีความสุขที่ได้พักผ่อนจากการทำงาน รู้สึกหลุดพ้นจากหน้าที่ ได้ทำในสิ่งที่ต้องการมีเวลาว่างที่เป็นอิสระในระยะนี้ แต่ละบุคคลจะอยู่ในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน อาจจะ เป็น 1-5 ปี หรือน้อยกว่า 1 ปี ก็ได้

3. ระยะเริ่มเบื่อหน่าย (Disenchantment Phase) เป็นระยะที่เริ่มมีความรู้สึกเบื่อหน่ายต่อการเกษียณอายุงาน มีความเหงาและขาดเพื่อนฝูงหึงงันจึงเกิดความรู้สึกไม่พอใจต่อชีวิตที่ดำเนินอยู่ปรับตัวไม่ได้ต่อการเปลี่ยนแปลง

4. ระยะเริ่มปรับตัว (Reorientation Phase) เป็นระยะของการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงและสภาวะหลังการเกษียณที่ต้องเผชิญต่าง ๆ

5. ระยะปรับตัวได้ (Stabilization Phase) เป็นระยะของการปรับได้แล้ว และมีความเคยชินต่อการดำเนินชีวิตหลังการเกษียณอายุงาน

6. ระยะสิ้นสุด (Termination Phase) เป็นระยะสุดท้ายของการดำเนินชีวิต ผู้เกษียณต้องพึ่งพาผู้อื่นไม่สามารถช่วยตัวเองได้ ระยะนี้จะรวมไปถึงสภาวะสุดท้ายของการมีชีวิตด้วย

ผลกระทบของการเกษียณอายุ

สุรกุล เจนอบรม (2534 : 57) กล่าวว่า การเกษียณอายุงานก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ที่เกษียณในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งล้วนแต่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้เกษียณ และการดำเนินชีวิตอย่างมากมาย ถึงกระทบเหล่านั้นได้แก่

1. ด้านร่างกาย ผู้เกษียณเป็นผู้สูงอายุด้วย ดังนั้นเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุทำให้ต้องพบกับความเสื่อมของอวัยวะต่าง ๆ อย่างมากมาย เช่น ระบบกระดูกเสื่อมลงทำให้มีปัญหาในการเดินหรือระบบประสาทต่าง ๆ เสื่อมลง ตามองไม่ชัด หูตึง ทำให้ผู้สูงอายุที่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายไม่ได้ เกิดความไม่พึงพอใจต่อชีวิตและถ้าขาดความรู้ในการดูแลสุขภาพก็จะมีสุขภาพที่เสื่อมลงอย่างรวดเร็ว

2. ด้านจิตใจ เมื่อเกษียณต้องทำให้ผู้เกษียณถูกตีตราว่าเป็นผู้สูงอายุด้วย ทำให้ผู้เกษียณถูกมองว่าไม่มีความสามารถ และเมื่อออกจากงานอำนาจที่เคยมีอยู่ก็หมดไป ไม่ต้องทำงานประจำ ทำให้มีเวลาว่างมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ถ้าผู้เกษียณปรับตัวไม่ได้จะทำให้หงุดหงิด มีความซึมเศร้าคิดว่าตนหมดความหมาย ไม่มีคุณค่าขาดความพึงพอใจต่อสภาพชีวิตในปัจจุบัน

3. ด้านสังคม การเกษียณอายุงาน เป็นการถอนบทบาททางสังคมภายนอก ทำให้ผู้เกษียณมีสังคมแต่ภายในบ้าน ขาดการพบปะกับเพื่อนร่วมงาน บทบาททางสังคมลดลง อำนาจต่างๆ ที่เคยมีหมดไปส่งผลให้ผู้เกษียณคิดว่าตนหมดคุณค่าขาดคนเคารพยกย่อง ก่อให้เกิดปัญหาทางจิตใจมีความเหงาและว้าเหว่ ถ้าไม่มีบทบาทใหม่มาทดแทนจะทำให้เกิดความไม่พึงพอใจต่อชีวิต

จากผลกระทบดังกล่าวสอดคล้องกับการวิจัยของ สมศรี กันธมาลา (2528-2529 : 23) ที่พบว่าปัญหาของผู้เกษียณอายุงานได้แก่

1. คนที่เคยมีสมิตำแหน่งจะรู้สึกตนเองหมดคุณค่า ถ้าปรับตัวไม่ทันจะบั่นทอนสุขภาพ และเสียชีวิตลงในเวลาอันสั้น
2. ไม่รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์จึงทำให้รู้สึกเบื่อหน่ายต่อชีวิต
3. รายได้ลดลง
4. มีความเหงาเนื่องจากขาดเพื่อน
5. ไม่ได้เตรียมตัวที่จะเกษียณทำให้ปรับตัวไม่ทันเกิดความท้อแท้

การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ

สุรกุล เจนอบรม (2534 : 66-82) ได้กล่าวว่า การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ ควรมีการเตรียมตัวด้วยกัน 5 ด้าน ดังนี้

1. การเตรียมตัวด้านร่างกายและจิตใจ
2. การเตรียมตัวด้านรายได้และการใช้จ่าย
3. การเตรียมตัวด้านงานอดิเรก
4. การเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย
5. การเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมในสังคม

การเตรียมตัวด้านร่างกายและจิตใจ

สำหรับการเตรียมตัวด้านร่างกายนั้น สุขภาพร่างกายเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องดูแลเอาใจใส่ ต่อตนเอง ผู้ที่จะเกษียณอายุราชการควรได้มีการเตรียมตัวด้านสุขภาพร่างกายให้พร้อมเพื่อรับ กับวัยสูงอายุ เพราะในวัยนี้ร่างกายจะมีความเสื่อมลงอย่างเห็นได้ชัดเจน เช่น ความเสื่อม ทางเซลล์ผิวหนัง ความเสื่อมของสายตา ซึ่งมักจะเริ่มเมื่อมีอายุ 40 ปีขึ้นไป ความเสื่อมของ ระบบการได้ยิน กล้ามเนื้อเสื่อมถอย กระดูกเปราะและหักง่าย ความสามารถในการใช้พลังงาน ต่างๆ ไม่คล่องตัว ประสิทธิภาพในการทำงานของระบบต่างๆ ในร่างกายลดลงโอกาสการเกิด โรคจึงเป็นไปได้ง่าย และเมื่อเป็นแล้วต้องใช้เวลารักษานาน ซึ่ง เกษม ดันติผลาชีวะ และ กุลยา ดันติผลาชีวะ (2528: 6-8) พบว่า ปัญหาที่คนสูงอายุส่วนใหญ่ประสบได้แก่ ปัญหา สุขภาพอนามัย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นิสา ชูโต (2525 : 3 - 58) ที่พบว่า คนชาวไทย มีปัญหาด้านสุขภาพ

จากงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ปัญหาสุขภาพเป็นปัญหาที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ประสบโดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในภาวะปลดเกษียณ หากมีโรคภัยรบกวนก็ยิ่งมีความกังวล เพราะรายได้ที่ลดลง จึงไม่เพียงพอกับการรักษาตนเอง ดังนั้นสุขภาพในวัยผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งที่คนเรา ต้องเตรียมตัวพร้อมที่จะเผชิญล่วงหน้าก่อนถึงวัยสูงอายุ เพราะคนเรานั้นน้อยคนนักที่จะถึงแก่ ความตาย เพราะโรคชราอย่างแท้จริง ส่วนมากมักตายด้วยโรคภัยไข้เจ็บ หรืออุบัติเหตุ แพบทั้งสิ้น ซึ่งเบอร์นไซด์ (Burnside. 1981: 606) ยังได้กล่าวเพิ่มเติมถึงการดูแลสุขภาพ ร่างกายควรคำนึงมาตั้งแต่วัยหนุ่มสาว และวัยกลางคน เมื่อเกษียณแล้วจะดำรงสุขภาพที่ดี อยู่ได้

จากการศึกษาทางชีวเคมี ร่างกายมนุษย์น่าจะอยู่ได้ถึง 110 ปี โดยเฉลี่ยแต่ที่มนุษย์ เสียชีวิตเร็ว เนื่องมาจากการไม่ระวังสุขภาพ ข้าราชการไทยรับบำนาญได้เพียง 3 ปีเศษก็เสียชีวิตแล้ว ข้าราชการรัฐแคลิฟอร์เนียเกษียณอายุราชการ 65 ปี และรับบำนาญเพียง 18 เดือน ก็เสียชีวิต แพทย์ไทยนั้นมีอายุขัยสั้นมาก เฉลี่ย 52 ปี อายุสูงสุด 86 ปี การที่ข้าราชการ

พนักงาน และแพทย์ที่เสียชีวิตเร็วเป็นเพราะขาดความระวังประมาณไม่น้อยถึงสุขภาพตัวเอง ไม่มีการเตรียมตัวก่อนเกษียณ ขาดการออกกำลังกาย การพักผ่อน ดื่มน้ำจัด เทียวเตร่ และจิตเครียด เจก ธนะสิริ. 2532 : 33-36) บางคนยังไม่ทันจะอายุ 60 ปี หรือปลดเกษียณก็มองดูว่าแก่มาก แต่บางคนแม้ว่าจะปลดเกษียณแล้วก็ตาม ยังคงกระฉับกระเฉง แข็งแรง สาเหตุที่ทำให้คนเรา แก่เร็ว แก่ช้า ได้แก่ การกินอยู่ หากกินคืออยู่ดีจะช่วยประวังไม่ให้ความชราน้ำมาถึงตัวบุคคล ได้รวดเร็ว และจากการศึกษาของศิริวรรณ สิ้นไชย (2531 : 72) พบว่า ผู้สูงอายุที่รับรู้สภาวะสุขภาพของตนเองในทางบวกจะทำให้มีความพึงพอใจในชีวิตสูง หมายความว่า ผู้สูงอายุที่คิดว่าตนเองมีสุขภาพดี จะทำให้มีความพอใจในชีวิตสูงกว่าผู้สูงอายุที่รับรู้ว่าคุณภาพไม่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกวรรณ ศิลปกรรมพิเศษ (2527 : 69) ที่พบว่าผู้เกษียณที่มีสุขภาพดีจะมีความพึงพอใจ และมีความซึมเศร้าน้อยกว่าผู้เกษียณที่มีสถานะสุขภาพไม่ดี และผู้เกษียณที่สุขภาพดีก็ยังสามารถปรับตัวได้ดีกว่าอีกด้วย

สำหรับ วิธีการดูแลสุขภาพ นั้น ควรมีการเตรียมตัวก่อนเกษียณ และเตรียมตัวเป็นผู้สูงอายุด้วยความมีความสุขที่ดี ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การออกกำลังกายตามสมควรเหมาะสมแก่วัย การรู้จักป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ การดูแลเรื่องโภชนาการ การรู้จักพักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น ซึ่งนายแพทย์เจก ธนะสิริ (2532 : 101-132) ได้แนะนำวิธีที่จะลดความชรา และทำให้เซลล์ในร่างกายเสื่อมช้าลง ได้แก่ การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอโดยเฉพาะผู้สูงอายุ ถ้าออกกำลังกายด้วยการเดินระยะทาง 4,800 เมตร ภายในเวลา 43 นาที เพียงสัปดาห์ละ 5 ครั้ง ก็จะช่วยให้มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงขึ้น นอกจากนี้ยังต้องรู้จักดูแลการโภชนาการรับประทานผัก ผลไม้และดื่มน้ำมากๆ พยายามอยู่ในที่ที่มีอากาศบริสุทธิ์ให้ร่างกายถูกแสงแดดในยามเช้าและบ่ายเพื่อเสริมสร้างให้กระดูกแข็งแรง

ข้อปฏิบัติในด้านสุขภาพ (สุชาติ โสมประยูร. 2528 : 185)

1. ควรมีความสนใจในเรื่องสุขภาพ ทั้งร่างกายและจิตใจให้มาก หากมีอะไรผิดปกติเกิดขึ้นกับสุขภาพของตนเองควรจัดการโดยทันที
2. หลังจากความเจ็บไข้ได้ป่วยผ่านไปแล้ว ต้องพักผ่อนให้มาก ๆ เพื่อให้ร่างกายได้ซ่อมแซมอย่างเต็มที่
3. จัดกิจกรรมในชีวิตให้สมดุลย์ ด้านการรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การทำงาน การพักผ่อน การสันทนาการตามสภาพร่างกายและวัยของตน
4. ระวังระวังอุบัติเหตุ
5. ให้แพทย์ตรวจร่างกายอย่างสม่ำเสมอ

เกษม ดันติผลาชีวะ และกุลยา ดันติผลาชีวะ (2528 : 22-23) กล่าวว่า การดูแลรักษาสุขภาพนั้น ควรปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ มิใช่เฉพาะเพียงช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิต แต่ควรให้ความสนใจมากขึ้นเมื่อตนเองมีอายุมากขึ้น เพื่อความเป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดี และเสนอหลักในการดูแลสุขภาพไว้ 4 ประการ คือ การรับประทานอาหารอย่างถูกต้อง การพักผ่อนหลับนอน การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ และมีสุขภาพจิตดี สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้

ดังนั้นการเตรียมตัวดูแลสุขภาพของตนเองก่อนที่จะถึงวัยเกษียณ เพื่อเข้าสู่วัยเป็นผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกคนควรดูแลและตระเตรียมให้พร้อม เพราะภาวะสุขภาพที่ดีเป็นผลสืบเนื่องมาจากการรู้จักดูแลสุขภาพของตนเอง อย่างสม่ำเสมอมาตั้งแต่เด็ก วัยผู้ใหญ่และวัยกลางคน จนกระทั่งถึงวัยสูงอายุ การเตรียมตัวเพื่อสุขภาพที่ดี ทำได้โดยการออกกำลังกาย การควบคุมโภชนาการ การพักผ่อน สันทนาการ และการมีสุขภาพจิตที่ดี

ส่วน การเตรียมตัวด้านจิตใจนั้น ผู้ที่ได้ชื่อว่ามีสุขภาพดีจะต้องเป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การมีสุขภาพจิตดีเป็นความสามารถในการปรับตัวเตรียมพร้อม และยอมรับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแก่ตนเองโดยตรงหรือเกี่ยวข้องได้ไม่มีความตึงเครียดทางจิตใจ มีอารมณ์แจ่มใส ควบคุมอารมณ์ได้และมีสติอยู่เสมอ

ภาวะการเกษียณถ้าไม่ได้มีการเตรียมตัวไว้ล่วงหน้าในระยะใกล้เกษียณ มักจะประสบปัญหาความเครียดและการปรับตัว โดยเฉพาะผู้ที่เคยมีอำนาจคุ้นเคยกับการมีผู้ใต้บังคับบัญชาติดตาม เมื่อเกษียณแล้วจะมีความรู้สึกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างทันที อย่างกระตือรือร้น บางคนทนภาวะการเกษียณนี้ไม่ได้ก่อให้เกิดเป็นปัญหาโรคจิต โรคประสาทก็มี การเกษียณจึงถือว่าเป็นภาวะวิกฤติของชีวิต ที่จะทำให้เกิดความเครียดทางจิตใจมาก เพราะเป็นความสูญเสียมากที่สุดในชีวิตอย่างหนึ่ง ผู้ที่ปรับตัวเข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ได้จะมีอารมณ์รุนแรง หวาดวิต ว้าวุ่น รู้สึกสงสารตนเอง เศร้า เบื่อหน่าย ซึ่งสภาพจิตดังกล่าวมีผลกระทบถึงสภาพร่างกายด้วย

นอกจากนี้ จรูญ ทองถาวร (2530 : 352-353) ได้กล่าวถึง เงื่อนไขในการปรับตัวเข้ากับการเกษียณ ดังนี้

1. ผู้ที่เกษียณโดยความสมัครใจ จะสามารถปรับตัวเข้ากับภาวะหลังการหยุดงานได้ดีกว่าคนที่ถูกปลดออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่อยากทำงานต่อ
2. ผู้มีสุขภาพไม่ดีในขณะที่หยุดทำงาน ปรับตัวได้ง่ายกว่าคนที่หยุดทำงานในขณะที่ร่างกายสมบูรณ์
3. ผู้ที่มีการเตรียมพร้อมสำหรับการเกษียณ จะปรับตัวได้ดีกว่าผู้ที่ไม่ได้เตรียมตัว
4. ผู้ที่พัฒนาความสนใจในงานที่ใช้คนแทน จะพอใจกับงานแม้ว่าจะเกษียณไปแล้ว

5. ผู้สูงอายุที่พักอาศัยในบ้านของตนเอง หรือสามารถเลือกที่อยู่อาศัยได้เองจะมี สุขภาพหลังการเกษียณมากกว่าคนที่ไม่มีโอกาสเลือก
6. แผนการดำเนินชีวิตภายหลังการเกษียณที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปมาก จะช่วยให้ สามารถปรับตัวได้ดีกว่า
7. ผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจดี จะกระทบกระเทือนต่อการเกษียณน้อยกว่า
8. ความสัมพันธ์ที่กระชับระหว่างสามีภรรยาจะช่วยในการปรับตัวภายหลังการปลดเกษียณ ได้ดี
9. ที่พักอาศัยมีผลต่อการปรับตัวภายหลังการเกษียณ
10. เจตคติของสมาชิกในครอบครัวที่มีความภาคภูมิใจกับงานที่เขาทำ จะทำให้การ ปรับตัวภายหลังการเกษียณเป็นไปได้ดี

จากการศึกษาของ ศิริวรรณ สันไชย (2531 : 70 - 71) พบว่า คนที่มีการเตรียมตัว ก่อนสูงอายุไว้มาก จะเป็นผู้สูงอายุที่มีความพึงพอใจในชีวิตสูง เช่น มีการเตรียมจิตใจให้ยอมรับต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงภายหลังการปลดเกษียณจะไม่พบกับปัญหาในการปรับตัว ปัญหา ความเครียด จะทำให้มีสุขภาพจิตดีมีความสุขในช่วงสุดท้ายของชีวิต และจากการศึกษาปัจจัย ที่มีความสัมพันธ์ต่อสุขภาพจิตของผู้สูงอายุของ ปราโมทย์ วังสะอาด (2530 : 60-61) พบว่า ปัจจัยทางด้านสัมพันธภาพในครัวเรือน สถานะภาพทางสุขภาพ เพศ การมีส่วนร่วมทางสังคม งานอดิเรก อายุฐานะทางเศรษฐกิจและสถานภาพการสมรส มีความสัมพันธ์ต่อสุขภาพจิตของ ผู้สูงอายุ การมีสุขภาพจิตที่ดีภายหลังการเกษียณจึงขึ้นอยู่กับ การเตรียมตัวด้านจิตใจและเตรียม ปัจจัยที่ส่งผลให้สุขภาพจิตดี

ด้านวิธีดูแลรักษาสุขภาพจิต นั้น (แจก ธนะสิริ. 2532 : 63-64) อธิบายว่า ควรมี วิธีการดังนี้ คือ

1. ให้ศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ทำให้จิตใจสบายไม่เคร่งเครียดเพราะศาสนา เป็นสิ่งที่แยกไม่ออกจากชีวิตของมนุษย์ ซึ่ง เขาวาน์ ชีระกุล (2526 : 29) เสนอไว้ว่า หลังจาก เกษียณอายุแล้วควรหาเวลาศึกษาและปฏิบัติตาม "หลักธรรม" ของพระพุทธศาสนาทำ ประโยชน์ และมีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น
2. หมั่นออกกำลังกายเป็นประจำ ร่างกายแข็งแรงช่วยให้จิตใจปลอดโปร่ง
3. รับประทานอาหารถูกต้องตามหลักโภชนาการ
4. ได้รับอากาศบริสุทธิ์เป็นประจำ
5. สร้างความอบอุ่นภายในครอบครัว

ผู้ที่มีการเตรียมตัวพร้อมทางด้านจิตใจก่อนที่จะเกษียณ และมีการดูแลสุขภาพจิตเป็นประจำจะสามารถยอมรับกับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงได้ และปรับตัวได้ง่ายกว่า และ ยังจะช่วยให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตภายหลังเกษียณต่อไปได้อย่างมีความสุข

การเตรียมตัวด้านรายได้และการใช้จ่าย

การเตรียมตัวด้านรายได้และการวางแผนการใช้จ่ายนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเมื่อบุคคลเกษียณแล้ว รายได้ที่เคยได้รับประจำจะลดลง ดังนั้นถ้าไม่มีแผนการใช้จ่ายอย่างรัดกุมแล้ว เงินจำนวนนั้นก็อาจหมดไปอย่างรวดเร็ว ผู้ที่จะเกษียณจึงควรเตรียมตัวเรื่องทรัพย์สินเงินทองไว้ตั้งแต่วัยกลางคน ตามความเหมาะสมและลักษณะอาชีพของแต่ละบุคคล เพราะเมื่อเกษียณเข้าสู่วัยสูงอายุแล้ว โอกาสที่จะทำงานที่มีรายได้สูงของคนส่วนใหญ่ไม่ค่อยมี ซึ่งในสภาพเศรษฐกิจสังคมปัจจุบัน การหวังพึ่งพาทรัพย์สินเงินทองจากบุตรหลานเป็นเรื่องค่อนข้างจะเลื่อนลอย การเตรียมตัวด้านการเงินไว้ล่วงหน้าจึงเป็นเรื่องสำคัญมากอย่างหนึ่ง

เงินทองเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ และเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความสุขในยามสูงอายุ ซึ่งเชมิกา ยามะรัต (2527 : 98-100) ได้ศึกษาความพึงพอใจในชีวิตของคนชราพบว่า คนชราที่มีรายได้สูง มีเศรษฐกิจดี มีแนวโน้มที่จะมีความพึงพอใจในชีวิตสูงกว่าคนชราที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ นอกจากนี้การศึกษาของ กนกวรรณ ศิลปกรรมพิเศษ (2527 : 68) ยังพบว่า ความสมดุลย์ของรายรับ-รายจ่าย จะส่งผลให้ผู้เกษียณมีความพึงพอใจในชีวิตมากกว่า และซึมเศร้าน้อยกว่าผู้เกษียณที่มี รายรับ-รายจ่ายไม่สมดุลย์กัน และเศรษฐกิจยังเป็นปัจจัยที่ช่วยในการปรับตัวภายหลังเกษียณด้วย ซึ่งเบอร์นไชค์ (Burnside. 1981 : 605-606) กล่าวว่า การวางแผนด้านรายได้ก่อนและหลังการเกษียณเป็นสิ่งจำเป็นมาก และต้องมีการวางแผนในระยะยาว คนที่ต้องการใช้ชีวิตในระดับสังคมชั้นสูงภายหลังการเกษียณยังจำเป็นต้องมีการวางแผนระยะยาวก่อนเกษียณมาก และความมั่นคงทางเศรษฐกิจนี้จะมีความสัมพันธ์กับสภาวะสุขภาพที่ดีและการมีบุคลิกภาพที่เหมาะสม

นอกจากนี้ ลีคดี้ และวินแบรนด์ท์ (Leedy and Wynbrandt. 1987 : 85-86) ได้เสนอแนะวิธีการวางแผนทางการเงินไว้ดังนี้

1. วางแผนเป้าหมายด้านการเงินในการประกอบอาชีพของตนเองว่ามีเป้าประสงค์อะไร
2. บันทึกเป้าหมายในการใช้จ่ายเงินภายหลังเกษียณ
3. บันทึกรายการที่ดินเองคิดว่าจะต้องใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนมากภายหลังเกษียณ

4. บันทึกรายการทรัพย์สินสมบัติที่มีและหนี้สินที่ต้องรับผิดชอบ
5. ตรวจสอบรายได้ที่ได้รับหลังเกษียณมีความมั่นคงหรือฝืดเคืองอย่างไร
6. จดรายการที่ได้คาดหมายไว้ว่าจะเกิดขึ้นหรือมีการเปลี่ยนแปลงในขณะที่ยังไม่

เกษียณ

7. กำหนดโครงการที่ต้องการใช้จ่ายเงินในการดำรงชีวิตของตนเอง
8. บันทึกผลประโยชน์ที่จะได้รับในตอนเกษียณตั้งแต่อายุ 55-65 ปี
9. วางโครงการทรัพย์สินที่จะมีภายหลังเกษียณ เงิน ทรัพย์สินสมบัติ มรดก ผล

ประโยชน์ การประกัน ฯลฯ

10. ประมาณการรายได้ในรอบปีที่จะได้เมื่อเกษียณ (ในต่างประเทศรายได้มากขึ้นขึ้นอยู่กับอายุการเกษียณด้วย)

11. คาดประมาณรายได้จากอาชีพหลังเกษียณที่วางแผนไว้ว่า จะทำเมื่อเกษียณแล้วและให้เงินนั้นมีดอกผลเพิ่มขึ้นโดยการฝากธนาคาร

12. ประมาณรายได้ที่จะได้รับเมื่อเกษียณอย่างพินิจพิเคราะห์

13. ประเมินความสามารถของตนเองที่จะหารายได้จากการมีอาชีพภายหลังเกษียณที่เหมาะสมกับตนเอง

สำหรับวิธีการเตรียมตัวด้านรายได้และการใช้จ่ายอาจทำได้หลายประการดังนี้ คือ

1. ทดลองฝึกใช้เงินภายในงบประมาณที่ควรจะได้รับจากรายได้ภายหลังการปลดเกษียณดูสัก 1 เดือน สำรวจทรัพย์สินต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ววางแผนว่าจะจัดการอย่างไรให้เหมาะสมที่สุดภายหลังเกษียณ

2. เตรียมหาอาชีพอีกอาชีพหนึ่ง (Second Career) ปัจจุบันนี้ผู้สูงอายุในสหรัฐอเมริกาจำนวนหนึ่ง ซึ่งทำงานระบบเกษียณอายุ มักจะออกจากงานก่อนวาระเกษียณจริง โดยให้เหตุผลว่าจะได้มีเวลาและมีผลกำลังพอที่จะเริ่มต้นหาอาชีพใหม่ อีกอาชีพหนึ่ง (ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2530 : 250)

3. เตรียมวิธีการลดรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือยภายหลังปลดเกษียณ และหารายได้เพิ่มจากทรัพย์สินที่มีอยู่ เช่น นำเงินไปฝากหรือให้ได้ดอกผลให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มรายได้

4. เตรียมเงินสำหรับรายจ่ายจร เช่น ค่ารักษาพยาบาลและเตรียมรับมือกับปัญหาเงินเฟ้อที่จะเกิดขึ้น

5. เตรียมสะสมทรัพย์ในรูปของการฝากสะสม การซื้อพันธบัตร การประกันชีวิต และการประกันสุขภาพ อุบัติเหตุต่าง ๆ เป็นการลงทุนในสภาพที่คล่องตัว ไม่เสี่ยงจนเกินไป หากจะซื้อขายหุ้นต้องมีเงินทุนสำรองและมีอารมณ์ที่มั่นคงเพียงพอ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า บุคคลควรจะมีการวางแผนการใช้จ่าย และเก็บออมเงินไว้ใช้ ตั้งแต่วัยกลางคนหรือเริ่มประกอบอาชีพ เพราะการเตรียมตัวด้านรายได้และค่าใช้จ่ายนั้นจะต้องอาศัยเวลาอันยาวนาน ถ้าหากผู้สูงอายุได้มีการเตรียมตัวไว้แต่เนิ่น ๆ ก็จะทำให้ผู้เกษียณพบกับความสุขในบั้นปลายของชีวิตได้อย่างมาก

การเตรียมตัวด้านงานอดิเรก

งานอดิเรก หมายถึง งานพิเศษที่ทำเพื่อความเพลิดเพลิน (ราชบัณฑิตยสถาน. 2538: 911) หรือเป็นงานที่ทำรองจากงานหลัก โดยทั่วไปแล้วงานอดิเรกมักจะเป็นงานที่ทำในยามว่างจากงานประจำ งานอดิเรกมีคุณค่าต่อสุขภาพกายและจิตใจ สร้างมิตรภาพอันดีต่อกัน ให้ความรู้ ฝึกทักษะและช่วยให้มีความคิดสร้างสรรค์อย่างอิสระเหมาะสมกับทุกเพศทุกวัย

ผู้สูงอายุควรเตรียมตัวเอาไว้ล่วงหน้าสำหรับตัวเอง ขณะที่ยังไม่เกษียณว่างงานอดิเรกที่ชอบทำคืองานอะไร และควรเริ่มทำงานอดิเรกนั้นตั้งแต่วัยกลางคนหรือวัยหนุ่มสาว เพราะสามารถพัฒนาทักษะและเรียนรู้สิ่งใหม่ได้ง่าย (Burnside. 1981: 605) การมีงานอดิเรกทำจะช่วยให้ชีวิตได้ผ่อนคลาย มีสุขภาพที่แข็งแรงและยังทำให้เกิดการสมดุลในชีวิตของผู้เกษียณด้วย (Leedy and Wynbrandt. 1987 : 68) ภาวะปลดเกษียณเป็นภาวะที่กระทบกระเทือนจิตใจของข้าราชการ ซึ่งต้องอาศัยการเตรียมตัวเตรียมใจและการปรับตัวเป็นอย่างมาก จึงจะทำให้ชีวิตมีความสุขได้ วิธีการปรับตัวคือ การไม่ปล่อยตนเองให้มีเวลาว่างโดยการหางานอดิเรกที่ชอบทำ เช่น เลี้ยงสัตว์ ปลูกต้นไม้ ทำธุรกิจ ทำกิจกรรมศาสนา เป็นต้น (เชาวน์ ชีระกุล. 2526 : 24 - 25) ผู้ที่ออกจากราชการแต่ยังมีภารกิจงานส่วนตัวทำอยู่จะไม่รู้สึกว่างเปล่า งานอดิเรกก็คงไม่จำเป็นนัก แต่คนที่เกษียณแล้วถ้าไม่มีงานทำต่อ งานอดิเรกย่อมมีความสำคัญมาก เพราะทำให้จิตใจสบายขึ้น นอกจากนี้แล้วงานอดิเรกยังช่วยให้ร่างกายมีการเคลื่อนไหว ช่วยให้การหมุนเวียนโลหิตดีขึ้น งานอดิเรกบางอย่างทำไปนาน ๆ จนชำนาญอาจกลายเป็นอาชีพได้ (ธีระ สุขวัจน์. 2523 : 17 -18) และจากการศึกษาของ เขมิกา ยามะรัต (2527 : 86) ยังพบว่า คนชราที่มีงานอดิเรกและงานยามว่าง 1-2 ชนิด มีความพึงพอใจในชีวิตสูงกว่าคนชราที่ไม่มีงานอดิเรกและงานยามว่าง 1-2 ชนิด มีความพึงพอใจในชีวิตสูงกว่าคนชราที่ไม่มีงานอดิเรกและงานยามว่าง

งานอดิเรกจึงนับได้ว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะช่วยให้ผู้สูงอายุเกิดความเพลิดเพลิน และรู้สึกว่าเป็นประโยชน์ต่อสังคมอีกด้วย ผู้ที่จะเกษียณจึงควรที่จะมีการเตรียมตัวด้านงานอดิเรกไว้ตั้งแต่วัยกลางคน เพื่อรองรับเวลาว่างในยามเกษียณอายุและยังช่วยให้สุขภาพกายและจิตใจดีขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้สามารถปรับตัวภายหลังเกษียณได้ดียิ่งขึ้น

การเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย

ที่อยู่อาศัยเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่มีความสำคัญต่อมนุษย์ทุกคน นอกจากอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัยยังมีความสำคัญต่อข้าราชการ และครอบครัว เพราะข้าราชการจะพักอยู่ในบ้านพักข้าราชการ หรือเช่าบ้านตามสิทธิของข้าราชการตลอดไปไม่ได้ ข้าราชการที่มีอายุล่วงเลย 50 ปีไปแล้ว ควรจะมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองพอสมควรแก่สภาพของตน และควรคำนึงถึงว่าเมื่อเกษียณแล้วจะมีภูมิลำเนาอยู่ที่แห่งใด ถ้าหากข้าราชการคิดล่วงหน้ามานานด้วยการประหยัดย่อมมีโอกาสหาที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองตามสมควร (เชาวน์ธีระกุล. 2526: 20) ดังนั้น การเตรียมเรื่องที่อยู่อาศัยในยามสูงอายุจึงมีความจำเป็นมาก นอกจากนี้การเตรียมเรื่องที่อยู่อาศัยต้องคำนึงถึงสุขภาพของตนเอง เช่น ถ้าเป็นโรคหัวใจ ข้ออักเสบ ควรอยู่บ้านชั้นเดียวดีกว่าต้องขึ้นบันไดวันละหลายครั้งคำนึงถึงสัมพันธภาพภายในครอบครัว เพราะภายหลังการเกษียณแล้ว การดำเนินชีวิตจะเปลี่ยนไปมาก ถ้าเป็นไปได้ควรเตรียมที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองเป็นสัดส่วน เพื่อจะได้มีความเป็นอิสระ และใช้เวลาในชีวิตที่เหลือได้ตามประสงค์ แต่มีข้าราชการบางคนอาจคิดว่า เมื่อเกษียณแล้วจะไปพักอยู่ในบ้านสงเคราะห์คนชรา จึงไม่ได้คิดเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย แท้ที่จริงแล้วการไปพักอาศัยในบ้านสงเคราะห์คนชรา จำเป็นต้องอาศัยการเตรียมตัวเตรียมใจอย่างยิ่ง เพราะการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยเป็นสิ่งที่คนชราปรับตัวได้ยาก จากการศึกษาของ โลเบอแมน (ศิริวรรณ สิ้นไชย. 2531 : 34 ; อ้างอิงมาจาก Lieberman. 1961) พบว่า ผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์มีอัตราการตายในปีแรกสูงมาก ซึ่งเกิดจากปัญหาการปรับตัวในการย้ายที่อยู่ไปอยู่ในสถานสงเคราะห์ทำให้เกิดปัญหาความเครียดในจิตใจ จากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในบ้านของตนเองปรับตัวได้ดีที่สุด (เชียรศรี วิวิธสิริ. 2527: 74) และ ลีดดี้ และวินบรินด์ (Leedy and Wynbrandt. 1987 : 113 - 137) ได้กล่าวว่า การตัดสินใจในเรื่องที่อยู่อาศัยเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับบุคคลที่เกษียณแล้ว การตัดสินใจที่จะพักอาศัยอยู่ที่เดิมหรือย้ายไปหาที่อยู่ใหม่นั้น ควรคำนึงถึงปัจจัยพื้นฐาน 5 ประการ คือ

1. ลักษณะของที่อยู่อาศัยและงบประมาณในการซื้อ การก่อสร้าง
2. ความสะดวกในการเดินทางไปทำงาน

3. ขนาดของบ้านมีความเหมาะสมพอดีกับครอบครัว
4. ความสะดวกในการเดินทางไปโรงเรียน (ของลูก ๆ หลานๆ)
5. สภาพเพื่อนบ้าน

จึงสรุปได้ว่าบุคคลควรมีการเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัยให้พร้อม ก่อนที่จะเกษียณอายุราชการ ซึ่งควรจะมีการเตรียมในการใช้จ่ายเพื่อซื้อหรือปลูกสร้างที่อยู่ใหม่ และเตรียมตัวเตรียมใจที่จะบุคคลซึ่งอาจเป็นลูกหลานมาอยู่ด้วย และถ้าหากจะพักอาศัยในบ้านสงเคราะห์คนชรา ควรที่จะศึกษาสภาพที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ไว้ล่วงหน้า

การเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมในสังคม

การเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมในสังคม มีความสำคัญและจำเป็นมากสำหรับผู้ที่จะเกษียณ เพราะภายหลังจากการเกษียณไปแล้วจะมีเวลาว่างมาก เนื่องจากหยุดจากงานประจำ ถ้าผู้เกษียณไม่วางแผนล่วงหน้าว่าจะใช้เวลาว่างที่เหลืออย่างไร เวลาว่างนั้นก็จะทำลายชีวิตของตนเองได้ (ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2530 : 258) การใช้เวลาว่างนอกจากงานอดิเรกแล้ว ยังมีกิจกรรมอื่น ๆ ในสังคมอีกมากมายที่ผู้สูงอายุจะได้เข้าร่วม และมีโอกาสพบปะสังสรรค์กับบุคคลต่างวัยหรือในวัยเดียวกัน ซึ่งจะช่วยในการปรับตัวด้านอารมณ์และด้านสังคมของผู้เกษียณได้เป็นอย่างดี โดยที่นักทฤษฎีกิจกรรมเชื่อว่า กิจกรรมทางสังคมจำเป็นสำหรับทุกวัย ผู้สูงอายุที่มีส่วนร่วมในสังคมจะมีความพึงพอใจในชีวิตสูง และมีอัตมโนทัศน์ต่อตนเองในทางบวก นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมของผู้สูงอายุยังเป็นการทดแทนบทบาทที่เสียไปจากการเกษียณอีกด้วย (Lemon, Bengtson and Peterson. 1972 : 511 - 523) และจากการศึกษาของ กนกวรรณ ศิลปกรรมพิเศษ (2527 : 67 - 68) ยังพบว่าผู้เกษียณส่วนมาก ร้อยละ 53 มีส่วนร่วมในสังคมมาก และผู้เกษียณที่มีส่วนร่วมในสังคมมากจะปรับตัวได้ดีกว่าผู้เกษียณที่มีส่วนร่วมในสังคมน้อย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เขมิกา ยามะรัต (2527 : 84) ที่พบว่า ผู้สูงอายุที่เกษียณแล้วยังคงมีส่วนร่วมทางสังคมสูง มีความพึงพอใจในชีวิตสูงถึงร้อยละ 49 ดังนั้นผู้เกษียณที่มีส่วนร่วมในสังคมสูงมีแนวโน้มที่จะมีความพึงพอใจในชีวิตสูงกว่าผู้ที่มีส่วนร่วมทางสังคมต่ำ นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่สนับสนุนทฤษฎีกิจกรรมอีก เช่น งานวิจัยของ ฉันทนา กาญจนพจน์ (2529 : 52) พบว่า อัตมโนทัศน์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุ กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมาก จะมีอัตมโนทัศน์ต่อตนเองในแง่ดีมากกว่าผู้สูงอายุที่เข้าร่วมในสังคมน้อย ผลงานวิจัยของ ศิริวรรณ สีนไชย (2531 : 70) พบว่า การใช้เวลาว่างในการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในสถานสงเคราะห์คนชรา ผู้สูงอายุที่ใช้เวลาว่างมากจะมีความพึงพอใจใน

ชีวิตสูง และงานวิจัยของ แกรนเนย์ (กนกวรรณ ศิลปกรรมพิเศษ. 2527 : 30; อ้างอิงมาจาก Graney. 1975: unpagged) ทำการศึกษาเรื่องความสุข และการมีส่วนร่วมในสังคมของผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุที่มีความสุขมากจะมีความสัมพันธ์กับกิจกรรมทางสังคมที่เพิ่มขึ้น และผู้สูงอายุที่ไม่มีความสุขจะมีความสัมพันธ์กับกิจกรรมทางสังคมที่น้อยลง กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่มีส่วนร่วมทางสังคมมากจะมีความพึงพอใจ และมีความสุขในชีวิต

จากงานวิจัยของ นิสา ชูโต (2525 : 30 - 32) ได้แบ่งกิจกรรมในสังคมไว้ดังนี้

1. กิจกรรมการเมือง เช่น การสมัครรับเลือกตั้ง การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง
2. กิจกรรมศาสนา เช่น การไปวัด การเป็นมรรคทายก
3. กิจกรรมหาความรู้เพิ่มเติม เช่น การศึกษาในโรงเรียนผู้ใหญ่ การศึกษาต่อเนื่อง

การอบรมต่าง ๆ

4. กิจกรรมทางสังคม เช่น ไปร่วมงานเลี้ยง งานรื่นเริง
5. กิจกรรมศิลปการฝีมือ เช่น การจัดดอกไม้ เย็บปักถักร้อย การแต่งโคลงกลอนต่างๆ
6. กิจกรรมกีฬา เช่น การเล่น การดู การเป็นผู้จัดค้ำานกีฬา
7. กิจกรรมอาสาสมัคร เช่น การเป็นลูกเสือชาวบ้าน

ส่วน เทเลอร์ (Taylor. 1982 : 545-556) ได้แบ่งกิจกรรมในสังคมที่ผู้สูงอายุเข้าร่วมไว้ดังนี้

1. กิจกรรมอาชีพบำบัด (Occupational Therapy) เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพ ช่วยแก้ปัญหาพฤติกรรมเฉื่อยเหงาให้มีการใช้กล้ามเนื้อต่าง ๆ ของร่างกายในการทำงาน เช่น การทอผ้า การเย็บผ้า และแกะสลัก เป็นต้น
2. กิจกรรมนันทนาการ (Recreation) เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความสุข ความเพลิดเพลินใจ เช่น การแสดง การฝีมือ วาดภาพ พบปะสังสรรค์ต่าง ๆ
3. กิจกรรมดนตรี (Music) ดนตรีเป็นกิจกรรมที่ช่วยทำให้เกิดความสุขทางใจแก่ผู้สูงอายุได้
4. กิจกรรมด้านอาชีพ (Vocation) เป็นการฝึกอบรมให้ผู้สูงอายุมีงานอาชีพเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เหมาะสมแก่วัยของตนเอง
5. กิจกรรมด้านการศึกษา (Education) เป็นการจัดการศึกษาต่อเนื่องให้ผู้สูงอายุได้ศึกษาต่อ ได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกับคนในวัยเดียวกัน

6. กิจกรรมบริการห้องสมุด (Library Services) เพื่อให้ผู้สูงอายุที่อ่านหนังสือออก ได้มีโอกาสผ่อนคลายความเครียดโดยการอ่านหนังสือ ตามที่ตนเองสนใจเป็นการส่งเสริม พัฒนาสติปัญญา

กิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ เหล่านี้บางคนเข้าร่วมตั้งแต่ยังไม่เป็นผู้สูงอายุ และเข้าร่วมอย่างต่อเนื่องจนถึงวัยผู้สูงอายุ จากการศึกษากิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ไทย (นิศา ชูโต. 2525 : 30-32) พบว่า ผู้สูงอายุไทยเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนามากที่สุด รองลงมาได้แก่การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง นอกนั้นเป็นงานสนุกสนานรื่นเริงและ กิจกรรมอาสาสมัครต่าง ๆ จากการศึกษาของ ลีดดี้ และวินบรันด์ท (Leedy and Wynbrandt. 1987 : 131 - 133) ได้เสนอแนะเรื่องการวางแผนเตรียมตัวเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม โดยการเริ่มบันทึกรายการกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ ที่ตนเองสนใจและคิดว่าจะเข้าร่วมพร้อมทั้ง จดรายชื่อองค์กร สมาคม งานอาสาสมัครต่าง ๆ ที่สนใจ จากนั้นก็เริ่มเข้าไปสัมผัส และ สำนวญกับกิจกรรมต่าง ๆ ว่ามีความเหมาะสมเพียงไร โดยทำการศึกษาจากเพื่อนร่วมงานว่า เขามีการเข้าร่วมกิจกรรมในสังคมอย่างไรบ้าง นอกจากนี้ อนุสา นิละภมร (2529 : 71-73) ได้ กล่าวกับผู้สูงอายุมีความทุกข์ทางด้านจิตใจและด้านร่างกาย ด้านจิตใจนั้นเกิดขึ้นเนื่องจากการไม่ มีงานประจำ การย้ายที่อยู่ รายได้ลดลง ส่วนทุกข์ทางกาย ได้แก่ การเจ็บป่วยร่างกายทรุดโทรม ทุกข์ทางใจนั้น สามารถหาทางแก้ไขได้ โดยการให้ผู้สูงอายุได้เข้าสังคมโดยร่วมกิจกรรม พิเศษต่างๆ ในชมรมผู้สูงอายุหรือชมรมผู้เกษียณการจัดกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มดนตรี ไทย กลุ่มจักสาน กลุ่มปลูกต้นไม้ จะช่วยผ่อนคลายความทุกข์ใจได้ การมีเพื่อนทำให้ไม่ เจ็บเหงา ทำให้ผู้สูงอายุได้แสดงความคิดเห็นมีโอกาสช่วยสังคม และรู้สึกว่าคุณค่าต่อ สังคมมิใช่มีชีวิตอยู่ไปวัน ๆ หนึ่ง

การเตรียมตัวเพื่อการเกษียณอายุ

ในประเทศไทยได้มีการจัดอบรมเรื่องการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการให้แก่ ข้าราชการในสังกัดหน่วยงานต่าง ๆ เป็นประจำทุกปี โดยกรมประชาสัมพันธ์เป็นผู้จัด และ ในช่วงหลังนี้ได้จัดร่วมกับสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย วัตถุประสงค์ในการจัดเรื่องการเตรียม ตัวก่อนการเกษียณอายุราชการก็เพื่อให้ข้าราชการที่เกษียณอายุมีความรู้อย่างกว้าง ๆ เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุ กฎหมายที่ผู้สูงอายุควรทราบ และ บริการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุทั้งของภาครัฐบาลและเอกชน รวมไปถึงแนวการปรับ ตัวหลังการเกษียณอายุราชการด้วย

อย่างไรก็ตาม การจัดการอบรมดังกล่าวนี้ ทำในระยะเวลาอันสั้น ประมาณ 3 วัน และเนื้อหาที่ให้ความรู้นั้น ก็อยู่ในวงกว้างไม่เน้นหนักในด้านใดด้านหนึ่ง แต่ในปัจจุบัน หน่วยงานต่าง ๆ ได้เห็นความสำคัญของการจัดการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการมากขึ้น และมีแนวโน้มที่จะจัดการฝึกอบรมการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการในหน่วยงานของตนเอง (กรมประชาสัมพันธ์. 2538 : ไม่มีเลขหน้า)

ประโยชน์จากการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ

การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการให้ประโยชน์ต่อผู้ที่เตรียมตัวและบุคคลใกล้เคียง (สุรกุล เจนอบรม. 2534 : 82-85) ดังต่อไปนี้ คือ

ประโยชน์ด้านจิตใจ เนื่องจากวัย 40 ปีขึ้นไป ถือว่าเป็นวัยใกล้เกษียณอายุในการทำงาน ซึ่งการปลดเกษียณทำให้แบบแผนการดำรงชีวิตเปลี่ยนไป อาจทำให้เกิดความเหงา ว้าเหว่ เบื่อหน่ายตัวเอง และอาจทำให้รู้สึกว่าคุณค่า การเตรียมตัวโดยการหา กิจกรรมอื่นทดแทน เช่น งานอดิเรกต่าง ๆ งานอาสาสมัคร อาชีพทดแทน การเล่นกีฬา จะช่วยให้ชีวิตมีความสุขมากกว่าที่ไม่ได้เตรียมกิจกรรมใหม่ไว้เลย ซึ่งงานวิจัยของ ศิริวรรณ สินไชย (2531 : 70 - 71) ได้ช่วยสนับสนุนว่าคนที่มีการเตรียมตัวก่อนสูงอายุไว้มากจะเป็นผู้สูงอายุที่มีความพึงพอใจในชีวิตสูง เพราะผู้สูงอายุจะเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคม ถ้ามีการเตรียมตัวล่วงหน้า จะทำให้ชีวิตดำเนินต่อไปได้อย่างมีความสุข

การเตรียมตัวช่วยให้ผู้เกษียณมีทัศนคติในทางบวก ผู้เกษียณที่มีทัศนคติไม่ดีต่อการเกษียณ ไม่ยอมรับความเป็นจริงก่อให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองด้อยคุณค่า ไม่มีประโยชน์ เป็นปัญหาต่อบุคคลอื่น การเตรียมตัวจะช่วยลดปัญหานี้ได้ ดังที่ บัคเลย์ (Buckley. 1967 : 5) ได้เสนอให้บุคคลมีทัศนคติในการยอมรับการเกษียณ บุคคลจะมีความภาคภูมิใจมากยิ่งขึ้น ถ้าได้เรียนรู้และเข้าใจจุดประสงค์ที่แท้จริงของการเกษียณคนที่มีการเตรียมตัวไว้ล่วงหน้าจะว่าทำกิจกรรมอะไรภายหลังการเกษียณ กิจกรรมในสังคมนั้นก็จะช่วยให้ผู้เกษียณมีทัศนคติต่อตนเองดีขึ้น ดังเช่นงานวิจัยของฉันทนา กาญจนพจน์ ดังที่ได้เคยกล่าวมาแล้ว และการศึกษาของ ปราโมทย์ วังสะอาด (2530 : 97 - 102) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ พบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาพจิต ได้แก่ สัมพันธภาพในครัวเรือน สถานภาพทางสุขภาพ เพศ การมีส่วนร่วมทางสังคม งานอดิเรก อายุ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสถานภาพทางการสมรส ถ้าผู้สูงอายุได้มีการเตรียมพร้อมทางด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วมทางสังคมงานอดิเรก เศรษฐกิจ ตามปัจจัยดังกล่าวก็จะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตดีขึ้น

ประโยชน์ด้านร่างกาย ผู้ที่อยู่ในวัยกลางคนมักจะมีภาระหน้าที่การงานประจำมากมาย จนทำให้บางคนละเลยที่จะดูแลสุขภาพร่างกายของตนเองทั้งๆ ที่วัยกลางคนเป็นวัยที่ร่างกายเริ่มเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เสื่อม กล้ามเนื้อระบบต่าง ๆ ในร่างกายเริ่มเสื่อมถอยลงถ้าไม่สนใจดูแลจะยิ่งทำให้บุคคลแก่กว่าวัยและสุขภาพเสื่อมโทรมเร็วขึ้น บุคคลที่อยู่ในวัยสูงอายุจะเจ็บป่วยได้ง่าย และยิ่งถ้าปรับใจไม่ได้กับการปลดเกษียณจะยิ่งทำให้มีโรคแทรกซ้อนทางใจมากมาย แต่ถ้าได้มีการเตรียมตัวเพื่อให้สุขภาพแข็งแรง เช่น การออกกำลังกายตามสมควร แก้ววัย การดูแลเรื่องอาหารการกินตามหลักวิชาการนั้นถือว่าการเตรียมตัวเข้าสู่วัยชราด้วยความมีความสุขดีทั้งกาย และใจ การมีความสุขแข็งแรงจะส่งผลให้จิตใจมีความสุข ไม่ต้องคอยวิตกกังวลกับปัญหาสุขภาพของตนเอง ซึ่งจากการศึกษาของ กนกวรรณ ศิลปกรรมพิเศษ (2527 : 69) และศิริวรรณ สินไชย (2531 : 68) พบว่า ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีจะมีความพึงพอใจในชีวิตสูงและผู้สูงอายุที่มีการรับรู้ภาวะสุขภาพของตนเองในทางบวก จะช่วยให้มีทัศนคติที่ดีต่อตนเองในทางบวกด้วย

ประโยชน์ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ประโยชน์ด้านนี้เกิดได้ตั้งแต่การเตรียมตัวในวัยกลางคน เพราะว่าวัยกลางคนนั้น ลูกหลานเติบโตเป็นหนุ่มสาวหรือแยกตัวออกไปมีครัวเรือนของตนเอง ทำให้สามีภรรยาใช้เวลาว่างที่จะเอาใจใส่ดูแลกันมากขึ้น สัมพันธภาพจะแน่นแฟ้นขึ้น ถ้าทั้งสองฝ่ายสามารถหากิจกรรมทำร่วมกันได้ เช่น การทำงานอดิเรกร่วมกัน งานสังคมหรืองานอาชีพ หรือแม้แต่งานบ้าน ซึ่งการแบ่งปันภาระรับผิดชอบระหว่างสามีภรรยาในกิจกรรมบ้านเรือนเป็นสาเหตุที่ทำให้ชีวิตคู่ในวัยกลางคนประสบผลสำเร็จ ผู้เกษียณที่ได้มีการเตรียมตัวที่จะทำกิจกรรมร่วมกันกับคู่สมรส หรือกับบุคคลในครอบครัวก็จะช่วยให้สัมพันธภาพในครอบครัวอบอุ่นขึ้น

ประโยชน์ด้านสังคม ผู้เกษียณที่ได้มีการเตรียมตัวไว้พร้อมภายหลังเกษียณว่า จะมีส่วนร่วมในสังคมอย่างไร จะช่วยสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่สังคมอย่างไร เพราะผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีประสบการณ์สามารถที่จะให้สิ่งที่มีคุณค่าประโยชน์แก่สังคมได้ เช่น การเป็นสมาชิกในองค์การของชุมชนเป็นอาสาสมัคร เป็นลูกเสือชาวบ้าน ช่วยงานกุศลต่างๆ นอกจากนี้ในธุรกิจเอกชนยังมีส่วนสูงอายুর่วมเป็นกรรมการที่ปรึกษา ในสหรัฐอเมริกา แคนาดา และฝรั่งเศส ได้ให้ผู้สูงอายุช่วยเหลือ งานในธุรกิจต่าง ๆ โดยไม่ได้รับค่าจ้าง ซึ่งผู้สูงอายุก็มีความพึงพอใจ มีอายุยืนยาวขึ้นและสามารถทำงานที่เป็นประโยชน์แก่สังคมได้ด้วย จากการศึกษาบทบาทและคุณค่า

ของผู้สูงอายุ ในทรนสนะของคนหนุ่มสาว กรุงเทพมหานคร และภาคกลาง ของ ศิริวรรณ ศิริบุญ (2531: 31 - 32) พบว่า คนหนุ่มสาวส่วนใหญ่ ร้อยละ 75 ได้ตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของผู้สูงอายุว่าผู้สูงอายุสามารถนำความรู้ และประสบการณ์มาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชนได้

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการในด้านต่าง ๆ นั้น ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ ต่อครอบครัวและต่อสังคมได้ การเตรียมตัวไว้ล่วงหน้าจะช่วยให้ผู้เกษียณปรับตัวได้เร็วขึ้น และการมีกิจกรรมอื่นทดแทนงานอาชีพทำให้ผู้เกษียณไม่รู้สึกเหงาและซึมเศร้าไม่ต้องเป็นภาระวิตกกังวล ทำให้สัมพันธภาพภายในครอบครัวดีขึ้น สุขภาพจิตดีขึ้น และการร่วมกิจกรรมในสังคมของผู้สูงอายุก็สามารถสร้างสรรค์คุณประโยชน์แก่สังคมได้มากมาย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

พิรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ และคณะ (2523 : 167 - 179) ศึกษาความทันสมัยภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองและปัญหาบางประการของคนชรา พบว่า คนชราไทยมีความทันสมัยสูงในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูบุตร การยอมรับความคิดใหม่ ๆ การวางแผนล่วงหน้า ความสนใจในเหตุการณ์ปัจจุบัน และการรับข่าวสาร โดยเพศชายมีความทันสมัยสูงกว่าเพศหญิง

กนกวรรณ ศิลปกรรมพิเศษ (2523 : บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวของผู้เกษียณอายุราชการ ในเขตอำเภอเมือง และอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวของผู้สูงอายุ ได้แก่ ความสมดุลย์ของรายรับ-รายจ่าย ระดับตำแหน่งหน้าที่การทำงานก่อนเกษียณอายุ ระยะเวลาหลังเกษียณอายุ การมีส่วนร่วมในสังคม และสถานภาพทางสุขภาพสำหรับปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการปรับตัวของผู้สูงอายุ ได้แก่ สถานภาพการสมรส และลักษณะครอบครัว

วิรัช แฝ้วสกุล (2527 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการทางการศึกษานอกโรงเรียนของผู้สูงอายุ พบว่า ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นข้าราชการการเกษียณอายุ สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ผู้สูงอายุที่สำคัญคือ การให้ผู้สูงอายุมีการร่วมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน สื่อต่าง ๆ ที่จะใช้ในการเรียนรู้ควรเน้นในด้านการมีประสิทธิภาพ เนื้อหา ความรู้ และทักษะควรเป็นเรื่องที่จะช่วยแก้ปัญหาในปัจจุบันและสามารถปฏิบัติได้ด้วยตัวเอง และควรให้ผู้สูงอายุที่มีความชำนาญเป็นพิเศษได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

นอกโรงเรียนด้วย คณะอนุกรรมการการศึกษาวัฒนธรรมและกิจกรรมผู้สูงอายุ กรมการศึกษา
นอกโรงเรียน ศึกษาพบว่า การมีบทบาททางสังคมมีความสัมพันธ์ทางลบกับความวิตกกังวล
ของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญ

เจมิกา ยามะรัต (2527) ศึกษาพบว่า คนชาวไทยมีความสุขกับการที่ได้มี
กิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว และสังคมมากกว่าการถอนตัวออกจากสังคม และคนชราจะอยู่
กับคู่สมรสและบุตรหลานหรือไม่นั้น ไม่มีผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิต ความสัมพันธ์
ภายในครอบครัวและความสัมพันธ์ของคนชากับคู่สมรสและกับบุตรหลาน มีผลกระทบต่อ
ความพึงพอใจในชีวิตของคนชามาก

สมศรี กันธมาลา (2528 - 2529) ได้ทำการวิจัยเรื่องการส่งเสริมบทบาทของ
ผู้เกษียณอายุให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากผู้ที่อยู่ในระดับบริหาร
นักวิชาการที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป และอยู่ในระหว่างปฏิบัติงานปีสุดท้ายก่อน
เกษียณอายุ จำนวน 116 ราย ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยต่อการ
เกษียณอายุ 60 ปี แต่มีทัศนคติต่อการทำงานทั่ว ๆ ไปว่า ยังคงทำงานต่อไปได้ ไม่เห็นด้วยกับ
การระบุเป็นเกณฑ์ ขอให้ขึ้นอยู่กับสุขภาพและโอกาส และยอมรับว่าตนเองอยู่ในวัยสูงอายุ
แล้ว และมีการเตรียมตัวที่จะเกษียณอายุ โดยได้เตรียมพร้อมในด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และ
เตรียมประกอบอาชีพภายหลังเกษียณอายุ โดยจะประกอบธุรกิจส่วนตัว และรับเป็นที่ปรึกษา
ในด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคม ส่วนใหญ่สนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมด้านงาน
สังคมสงเคราะห์ และสาธารณกุศลถ้ามีโอกาสโดยไม่ต้องหวังค่าตอบแทน แต่ต้องการใช้
ความรู้ความสามารถทำประโยชน์ต่อสังคม สำหรับทัศนคติเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ
เห็นควรมีการออกกฎหมายประกันสังคมสำหรับผู้สูงอายุจัดให้บริการพิเศษ สำหรับผู้สูงอายุ
ในด้านการรักษาพยาบาล การเดินทาง มีแกนกลางในการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุต่าง ๆ เพื่อ
การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม

พัฒน์สุดา สอนซื่อ (2531 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความต้องการ
ทางการศึกษานอกโรงเรียนของข้าราชการบำนาญ กระทรวงศึกษาธิการในกรุงเทพมหานคร
พบว่า ข้าราชการบำนาญที่มี เพศ อายุ วุฒิ และระดับ มีความต้องการได้รับความรู้และมี
ความต้องการการให้ความรู้ด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพ และด้านสังคม โดยส่วนรวมอยู่ใน
ระดับปานกลาง แต่ข้าราชการบำนาญเพศหญิงมีความต้องการได้รับความรู้ด้านสุขภาพ โดย
ส่วนรวมอยู่ในระดับมาก

เพ็ญแข ประจณปัจจนิก (2534) ได้รวบรวมผลงานที่จัดทำเพื่อสนับสนุนวิชา
สูงอายุวิทยาการศึกษา (Educational Gerontology) ได้แก่ งานวิจัยด้านการเตรียมบุคคลผู้
การเกษียณอายุ พบว่า ในประเทศไทยมีการจัดอยู่อย่างกระจัดกระจายในหน่วยงานรัฐบาล
องค์กรธุรกิจการค้า และองค์กรอุตสาหกรรม เป็นต้น พบว่า การจัดเน้นการให้ความรู้ด้าน
เศรษฐกิจ ได้แก่ การปรับตัวเชิงเศรษฐกิจเท่านั้น แต่มิได้เน้นการให้ความรู้ด้านอื่น ๆ ด้วย

มาตี ใหญ่สูงเนิน (2535 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการเกี่ยวกับการ
จัดโปรแกรมการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของข้าราชการ ระดับ 1-6 สังกัดกรมการ
ศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ข้าราชการกลุ่มอายุ 50-60 ปี มีความต้องการ
เกี่ยวกับการจัดโปรแกรมการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุมากในด้านร่างกายและจิตใจ ด้านการ
เงิน ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม

ฉัตรตริยา นาคเกษม (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นของข้าราชการก่อน
เกษียณเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน สำหรับข้าราชการผู้สูงอายุก่อนและหลัง
การเกษียณอายุ ใน 3 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านทักษะอาชีพ และด้านการให้ข่าวสาร
ข้อมูลต่าง ๆ พบว่า ข้าราชการก่อนเกษียณให้ความเห็นว่าควรจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน
ในด้านข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ให้มากที่สุด รองลงไปด้าน ทักษะอาชีพ และด้านวิชาการ และ
เห็นว่าข้าราชการที่อยู่ในช่วงเตรียมตัวจะเกษียณควรได้รับข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการเตรียมตัว
ก่อนเกษียณ หลักโภชนาการ การรักษาสุขภาพอนามัย การออกกำลังกายและความรู้เกี่ยวกับยา
และสมุนไพรที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ เป็นต้น

งานวิจัยต่างประเทศ

เพ็ญแข ประจณปัจจนิก (2534) ได้รวบรวมผลงานวิจัยจาก U.S. Department of
Education ปี ค.ศ.1981 พบว่า ในช่วง 10 ปี ที่ผ่านมานี้ มีจำนวนผู้ที่อายุ 55 ปีขึ้นไปเข้าเรียน
ในการศึกษานอกระบบโรงเรียนประเภทต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอีกประมาณ 80 % เมื่อพิจารณาดูการ
เข้าเรียนของกลุ่มอายุ 55-65 ปีแล้ว พบว่า มีจุดมุ่งหมายเพื่อการอาชีพ สำหรับบุคคลที่มีอายุ
65 ปีขึ้นไปนั้น ที่ลงเรียนมากที่สุด เป็นวิชาด้านการพัฒนาตน และสังคม (Personal &
Social development) เช่น งานฝีมือ การบริหารธุรกิจ ศิลปะและนันทนาการ สุขภาพ และ
คหกรรมศาสตร์ และมักลงเรียนประเภทไม่มีการสอบ จากข้อมูล ปี ค.ศ. 1980 พบว่า
สำหรับการเรียนในระบบโรงเรียนนั้น มีจำนวนผู้เข้าเรียนในระดับวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย
ที่มีอายุเกิน 35 ปีมากยิ่งขึ้น และเมื่อปี ค.ศ. 1982 พบว่า พบมากในกลุ่มบุคคลที่มีอายุ

40 ปีขึ้นไป เมื่อพิจารณาจำนวนผู้เรียนที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปแล้ว พบว่า ยังมีจำนวนน้อยที่เข้าเรียนต่อในการศึกษาในระบบโรงเรียน เนื่องจากยังขาดการเตรียมพร้อมของการจัดเตรียมการศึกษาในระดับสูงให้แก่ผู้สูงอายุทั้งทางด้านการเรียน การสอน การแนะแนว และทัศนคติของผู้สอนที่มีนักเรียนสูงอายุ

สำหรับ ฟลอริโอ (Flerio. 1978) ได้ทำการศึกษา การลงเรียนวิชาของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุไม่นิยมลงเรียนรายวิชาด้านอาชีพ แต่มักจะเลือกเรียนวิชาประเภทส่งเสริมสติปัญญา หรือประสบการณ์ หรือวิชาที่จะช่วยให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ดีในสังคม หรือวิชาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้เป็นพลเมืองดี พบว่า 38% ของผู้สูงอายุที่ลงเรียนเลือกเรียนวิชาด้านศิลปศาสตร์ และ 36% เลือกเรียนวิชาด้านงานอดิเรกหรือสันทนาการ และอีก 22% เลือกเรียนวิชาด้านข่าวสารหรือการรับสื่อต่าง ๆ

อาจกล่าวได้โดยสรุปก็คือ หน่วยงานราชการ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องควรจัดเตรียมความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุให้แก่ข้าราชการก่อนเกษียณอายุ เพื่อเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ เมื่อถึงเวลาเกษียณอายุและใช้ในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ภายหลังเกษียณอายุให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข

สมมติฐานการวิจัย

1. ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีเพศต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม แตกต่างกัน
2. ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม แตกต่างกัน
3. ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีประสบการณ์ในการทำงาน ต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม แตกต่างกัน
4. ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีสถานภาพการสมรสต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม แตกต่างกัน

5. ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีรายได้ต่อเนื่องที่มาจากงานประจำต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม แตกต่างกัน

6. ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีจำนวนคนในครอบครัวต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม แตกต่างกัน

7. ข้าราชการก่อนเกษียณที่เป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ ต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม แตกต่างกัน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีดำเนินการแบ่งได้เป็น การเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ เป็นข้าราชการในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง ไม่รวมสถานศึกษา ซึ่งมี 14 หน่วยงาน ที่มีอายุระหว่าง 55-59 ปี ในปีงบประมาณ 2539 จำนวน 532 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ สุ่มจากประชากรข้างต้น ได้โดยการสุ่มเอาจาก ร้อยละ 50 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ได้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา 266 คน ซึ่งจำแนกตามหน่วยงาน 14 หน่วยงาน จำนวน 266 คน โดยแยกเป็น สำนักงานปลัดกระทรวง จำนวน 8 คน สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ จำนวน 21 คน กรมการศาสนา จำนวน 14 คน กรมการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 22 คน กรมพลศึกษา จำนวน 9 คน กรมวิชาการ จำนวน 20 คน กรมศิลปากร จำนวน 45 คน กรมสามัญศึกษา จำนวน 43 คน กรมอาชีวศึกษา จำนวน 36 คน สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล จำนวน 4 คน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จำนวน 9 คน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จำนวน 16 คน สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู จำนวน 3 คน และสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จำนวน 6 คน ดังรายละเอียดในตาราง 1 ต่อไปนี้

ตาราง 1 จำนวนประชากร และกลุ่มตัวอย่างของข้าราชการก่อนเกษียณ ที่มีอายุระหว่าง 55-59 ปี ในปีงบประมาณ 2539 ในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง ไม่รวมสถานศึกษา จำแนกตามหน่วยงาน 14 หน่วยงาน

ลำดับ ที่	หน่วยงาน	จำนวน ประชากร	จำนวน กลุ่ม ตัวอย่าง (50 %)
1	สำนักงานปลัดกระทรวง	16	8
2	สำนักงานสภาพัฒนาการศึษา	42	21
3	กรมการศาสนา	29	14
4	กรมการศึกษานอกโรงเรียน	43	22
5	กรมพลศึกษา	38	19
6	กรมวิชาการ	40	20
7	กรมศิลปากร	90	45
8	กรมสามัญศึกษา	87	13
9	กรมอาชีวศึกษา	72	36
10	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล	7	4
11	สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ	18	9
12	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน	32	16
13	สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู	6	3
14	สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ	12	6
รวมทั้งสิ้น		532	266

ที่มา: กองกลาง สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

วิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือสำหรับใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมตัวก่อนการเกษียณ และเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุ เพื่อนำมาสร้างเป็นแบบสอบถามโดยให้ครอบคลุมเนื้อหาและความมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้

2. แบบสอบถามที่สร้างขึ้นนี้ ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอนคือ ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัว ซึ่งมีทั้งสิ้น 7 ข้อ ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามด้านความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณ 5 ด้าน โดยแบ่งเป็นด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งมีทั้งสิ้น 11 ข้อ ด้านรายได้และการใช้จ่าย มีทั้งสิ้น 10 ข้อ ด้านงานอดิเรก มีทั้งสิ้น 11 ข้อ ด้านที่อยู่อาศัย มีทั้งสิ้น 10 ข้อ ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม มีทั้งสิ้น 10 ข้อ และตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามปลายเปิดเพื่อเปิดโอกาสผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุให้แก่ข้าราชการทั้ง 5 ด้าน ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติมนอกเหนือจากทั้ง 5 ด้านแล้ว

3. นำแบบสอบถามฉบับร่างข้างต้นไปเสนอประธานคณะกรรมการ และกรรมการควบคุมปริญญาบัตร เพื่อการตรวจแก้ไขด้านภาษา และด้านเนื้อหาของแบบสอบถาม

4. นำแบบสอบถามฉบับที่แก้ไขแล้ว ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำหน้าที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม จำนวน 3 ท่าน คือ ดร.เจริญผล สุวรรณโชติ ดร.ทองอยู่ แก้วไพโรชะ และ ดร.บุญลือ ทองอยู่ เพื่อปรับปรุงแก้ไข

5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับข้าราชการก่อนเกษียณที่มีได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อโดยใช้สถิติ t-test ซึ่งใช้ได้ทุกข้อ และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1970: 161) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96

6. นำแบบสอบถามที่ผ่านขั้นตอนในข้อที่ 5 แล้ว นำไปใช้จริงในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 1 ชุด สำหรับแบบสอบถามข้าราชการก่อนเกษียณ ในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง ที่มีอายุระหว่าง 55-59 ปี ในปีงบประมาณ 2539 ซึ่งประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามส่วนตัวเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน สถานภาพการสมรส รายได้ต่อเดือนที่มาจากงานประจำ จำนวนคนในครอบครัว การเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ ข้อคำถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการศึกษาความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณเกี่ยวกับความต้องการความรู้เพื่อการเตรียมตัวก่อนการเกษียณในด้าน ร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม แบบสอบถามตอนที่ 2 นี้ เป็นแบบสอบถามลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยการใช้เกณฑ์การตรวจให้คะแนน คือ

คะแนน 5 หมายถึง มีความต้องการมากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง มีความต้องการมาก

คะแนน 3 หมายถึง มีความต้องการปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง มีความต้องการน้อย

คะแนน 1 หมายถึง มีความต้องการน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการ ก่อนเกษียณในด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม พร้อมทั้งให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติมนอกเหนือจากทั้ง 5 ด้าน ดังกล่าวข้างต้นด้วย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย ถึงปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง
2. นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยเสนอต่อปลัดกระทรวงศึกษาธิการเพื่อขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. เมื่อกระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้เก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว จึงนำหนังสือจากกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งแบบสอบถามไปให้กลุ่มตัวอย่างแต่ละคนดำเนินการกรอกแบบสอบถาม และนัดหมายวันมารับแบบสอบถามคืนจากกลุ่มตัวอย่าง

4. ในรอบแรก ก่อนที่ผู้วิจัยจะดำเนินการไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยดำเนินการโทรศัพท์ไปตามที่อยู่ของกลุ่มตัวอย่างว่าสะดวกให้ผู้วิจัยไปปรับคืนได้เวลาใด หลังจากที่ถูกกลุ่มตัวอย่างได้นัดวันแล้ว ผู้วิจัยจึงไปปรับแบบสอบถามคืน โดยในรอบนี้ ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาเป็นจำนวน 215 ฉบับ คิดเป็น 80.83%

5. ในรอบที่สอง ผู้วิจัยจึงได้โทรศัพท์ติดต่อไปยังที่อยู่ของกลุ่มตัวอย่างที่เหลือ เพื่อติดตามแบบสอบถามคืน โดยกลุ่มตัวอย่างได้นัดหมายวันมารับเช่นเดิม ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลในรอบนี้ ผู้วิจัยได้แบบสอบถามคืนมาครบ ซึ่งรวมกับรอบแรกแล้ว ได้คืนมาทั้งสิ้น 266 ฉบับ คิดเป็น 100% ของแบบสอบถามทั้งหมด

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำแบบสอบถามทั้งหมดที่ได้รับกลับคืน จำนวน 266 ฉบับ มาพิจารณาความสมบูรณ์ของการตอบเพื่อจะนำไปวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อพิจารณาแล้วจึงนำแบบสอบถามไปหาค่าสถิติโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS-PC เพื่อคำนวณหาค่าสถิติต่อไปนี้

1. แบบสอบถามตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่ และคำนวณค่าร้อยละ

2. แบบสอบถามตอนที่ 2 ซึ่งเป็นข้อคำถามความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในส่วนกลาง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและตรวจให้คะแนนเป็นรายข้อแล้ว นำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นรายด้านและเฉลี่ยรวมทุกด้าน เสนอผลการพิจารณาค่าเฉลี่ยของน้ำหนักคะแนนระดับความต้องการ ผู้วิจัยใช้คุณสมบัติความต่อเนื่องของคะแนนเป็นแนวทางเทียบผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยโดยกำหนดคะแนนต่ำสุดให้มีค่าไม่ต่ำกว่า 1.00 และคะแนนสูงสุด ให้มีค่าไม่เกิน 5.00 ดังรายละเอียดดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีความต้องการน้อยที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีความต้องการน้อย

คะแนนเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีความต้องการปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีความต้องการมาก

คะแนนเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีความต้องการมากที่สุด

3. แบบสอบถามตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามปลายเปิดแสดงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุให้แก่ข้าราชการก่อนเกษียณ วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ของคำตอบ

4. การทดสอบสมมติฐาน เพื่อเป็นการเปรียบเทียบความต้องการของข้าราชการก่อนเกษียณเกี่ยวกับการเตรียมตัวก่อนการเกษียณ จากกลุ่มตัวอย่างเป็นรายด้าน จำแนกตามตัวแปรอิสระ โดยใช้สถิติการทดสอบ (t-test for Independent Samples) หรือทดสอบค่าคะแนนที (t-test) ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่ม และสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบมีหนึ่งตัวประกอบ (One-Way Analysis of Variance) หรือเอฟเทส (F-test) ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่าสองกลุ่ม และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ใช้วิธีทดสอบของนิวแมนคูลส์ (Newman Keuls' Method)

5. ในแบบสอบถามตอนที่ 3 ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิดทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอในรูปความถี่ของคำตอบ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติสำหรับการตรวจสอบเครื่องมือ

1.1 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1970: 161)

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left(1 - \frac{\sum s_i^2}{S_t^2} \right)$$

เมื่อ α แทน ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมด

k แทน จำนวนข้อของแบบสอบถาม

$\sum s_i^2$ แทน ผลรวมของความแปรปรวนของแบบสอบถามแต่ละข้อ

S_t^2 แทน ความแปรปรวนของแบบสอบถามทั้งหมด

1.2 หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2531:139)

$$r = \frac{\bar{X}_{\text{สูง}} - \bar{X}_{\text{ต่ำ}}}{\sqrt{\frac{S_{\text{สูง}}^2}{n_{\text{สูง}}} + \frac{S_{\text{ต่ำ}}^2}{n_{\text{ต่ำ}}}}}$$

เมื่อ r แทน ค่าที่ใช้พิจารณาของการแจกแจงแบบที

$\bar{X}_{\text{สูง}}$ แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มสูง

$\bar{X}_{\text{ต่ำ}}$ แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มต่ำ

$S_{\text{สูง}}^2$ แทน คะแนนความแปรปรวนของกลุ่มสูง

$S_{\text{ต่ำ}}^2$ แทน คะแนนความแปรปรวนของกลุ่มต่ำ

n แทน จำนวนคนในแต่ละกลุ่ม

2. สถิติสำหรับวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติดังนี้คือ

2.1 คะแนนเฉลี่ย โดยใช้สูตร (ชูศรี วงศ์รัตนะ. 2534: 40)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

N แทน จำนวนข้อมูล

2.2 การหาความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 528: 64)

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ $S.D.$ แทน ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$\sum X^2$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

N แทน จำนวนข้อมูล

2.3 ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มสองกลุ่มใช้ t-test for

independent samples (ชูศรี วงศ์รัตนะ. 2534: 177)

$$\text{โดย } df = \frac{\frac{\frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}}}}{\left(\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}\right)^2}}{\frac{\left(\frac{S_1^2}{n_1}\right)^2 + \left(\frac{S_2^2}{n_2}\right)^2}{n_1 - 1 + n_2 - 1}}$$

เมื่อ t แทน ค่าที่ใช้พิจารณาใน t-distribution

$\bar{X}_1, \bar{X}_2$ แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2

S_1^2, S_2^2 แทน ค่าความแปรปรวนของกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ตามลำดับ

n_1, n_2 แทน กลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ตามลำดับ

df แทน ชั้นแห่งความเป็นอิสระ

2.4 ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มมากกว่าสองกลุ่ม โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบมีหนึ่งตัวประกอบ (One-Way Analysis of Variance) โดยใช้สูตร (ชูศรี วงศ์รัตนะ. 2534: 249)

$$F = \frac{MS_B}{MS_W}$$

เมื่อ F แทน ค่าการแจกแจงของ F

MS_B แทน ค่าความแปรปรวน (Mean Square) ระหว่างกลุ่ม

MS_W แทน ค่าความแปรปรวน (Mean Square) ภายในกลุ่ม

และเมื่อพบว่า ค่า F มีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของนิวแมนคูลส์ (Newman Keuls Method) (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2524: 113) ตามสูตร

$$W = q(\alpha, r, df) \sqrt{\frac{MS_E}{\bar{n}}}$$

เมื่อ W แทน ค่าวิกฤติของ Newman Keuls

q แทน ค่าที่เปิดได้จากตาราง Studentized Range Statistic

MS แทน ค่าความคาดเคลื่อนที่ได้จากตารางวิเคราะห์ความแปรปรวน

$\bar{n}$ แทน Harmonic Mean คำนวณได้จากสูตร

$$\bar{n} = \frac{k}{\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} + \dots + \frac{1}{n_k}}$$

เมื่อ k แทน จำนวนกลุ่ม

$n_1, n_2, \dots, n_k$ แทน จำนวนคนในแต่ละกลุ่ม

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ มีขั้นตอนของการนำเสนอเป็น 2 ตอน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้ คือ

ตอนที่ 1 สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการสื่อความหมายดังต่อไปนี้ คือ

$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ยของคะแนน
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน
n	แทน	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่มตัวอย่าง
t	แทน	ค่า t ที่ใช้พิจารณาใน t-distribution
F	แทน	ค่าที่ใช้พิจารณา F-distribution
df	แทน	ระดับชั้นแห่งความอิสระ (degree of freedom)
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
**	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตอนที่ 2 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 4 ด้าน ดังต่อไปนี้ คือ

ตอนที่ 1 ด้านข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 ด้านความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณ

ตอนที่ 3 การทดสอบสมมติฐานของการวิจัยครั้งนี้ ตามตัวแปรด้านเพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน สถานภาพการสมรส รายได้ต่อเดือนที่มาจากงานประจำ จำนวนคนในครอบครัว การเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ

ตอนที่ 4 ด้านข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 1 ด้านข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ข้อมูลของข้าราชการก่อนเกษียณที่มีอายุ 55 - 59 ปี ในปีงบประมาณ 2539 ในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง ด้าน เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน สถานภาพการสมรส รายได้ต่อเดือนที่มาจาก งานประจำ จำนวนคนในครอบครัว และการเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ ที่มีความ ต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณ ซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอในตาราง 2 ต่อไปนี้

ตาราง 2 ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลส่วนตัว	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนผู้ตอบทั้งหมด	266	100.0
1. เพศ		
ชาย	151	56.8
หญิง	115	43.2
2. ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	42	15.8
ปริญญาตรี	142	53.4
สูงกว่าปริญญาตรี	82	30.8
3. ประสบการณ์ในการทำงาน (นับแต่เริ่มรับราชการ)		
ต่ำกว่า 25 ปี	41	15.4
สูงกว่า 25 ปี	225	84.6

ตาราง 2 (ต่อ)

ข้อมูลส่วน	จำนวน	ร้อยละ
4. สถานภาพการสมรส		
โสด	38	14.3
สมรส	220	82.7
หม้าย	8	3.0
5. รายได้ต่อเดือนที่มาจากงานประจำ		
มีรายได้เดือนละ 10,000 - 20,000 บาท	92	34.6
มีรายได้เดือนละ 20,001 - 30,000 บาท	138	51.9
มีรายได้เดือนละ 30,001 บาทขึ้นไป	36	13.5
6. จำนวนคนในครอบครัว		
2 - 4 คน	172	64.7
5 คนขึ้นไป	94	35.3
7. การเป็นสมาชิก		
1 กลุ่ม	133	50.0
มากกว่า 1 กลุ่ม	133	50.0

จากตาราง 2 ข้างต้น แสดงข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 266 คน แยกเป็น ชาย จำนวน 151 คน คิดเป็นร้อยละ 56.8 เป็นหญิง จำนวน 115 คนคิดเป็นร้อยละ 43.2 ด้านระดับการศึกษา ผู้ตอบส่วนใหญ่จบระดับปริญญาตรี จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 53.4 รองลงมาจบสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 30.8 และที่เหลือจบต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 15.8 ด้านประสบการณ์ในการทำงาน สูงกว่า 25 ปีจำนวน 225 คน และที่เหลือมีประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า 25 ปี จำนวน 41 คน

คิดเป็นร้อยละ 15.4 ด้านสถานภาพการสมรสของผู้ตอบ เป็นผู้สมรสแล้ว จำนวน 220 คน คิดเป็นร้อยละ 82.7 เป็นโสด จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 14.3 และเป็นหม้ายจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 3.0 ด้านรายได้ต่อเดือนที่มาจากงานประจำ ส่วนใหญ่จะมีรายได้เดือนละ 20,001 - 30,000 บาท จำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 51.9 รองลงมามีรายได้เดือนละ 10,000 - 20,000 บาท จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 34.6 และที่เหลือมีรายได้เดือนละ 30,001 บาทขึ้นไปจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 13.5 ด้านจำนวนคนในครอบครัว 2-4 คน จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 64.7 และ 5 คนขึ้นไป จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 35.3 ด้านการเป็นสมาชิก 1 กลุ่ม จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 50.0 และมากกว่า 1 กลุ่ม จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 50.0

ตอนที่ 2 ด้านความต้องการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณใน หน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง

2.1 ความต้องการของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของ
ข้าราชการก่อนเกษียณในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง นำเสนอเป็น
ภาพรวมและเป็นรายด้าน ตามตาราง 3 ต่อไปนี้

ตาราง 3 ความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณในหน่วยงานสังกัด
กระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง

ความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณ	ค่าสถิติ		แปลความหมาย
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านร่างกายและจิตใจ	3.88	0.71	มาก
2. ด้านรายได้และการใช้จ่าย	3.18	0.87	ปานกลาง
3. ด้านงานอดิเรก	3.02	0.77	ปานกลาง
4. ด้านที่อยู่อาศัย	3.37	0.85	ปานกลาง
5. ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม	3.37	0.82	ปานกลาง
รวมทุกด้าน	3.37	0.67	ปานกลาง

จากตาราง 3 ข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ความต้องการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง ที่มีอายุ 55 - 59 ปี ในปีงบประมาณ 2539 รวมทุกด้าน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มี 1 ด้าน คือ ด้านร่างกายและจิตใจ ($\bar{X} = 3.88$) และค่าเฉลี่ยที่อยู่ในระดับปานกลาง มี 4 ด้าน คือ ด้านที่อยู่อาศัย ($\bar{X} = 3.37$) ด้านการมีส่วนร่วม ในสังคม ($\bar{X} = 3.37$) ด้านรายได้และการใช้จ่าย ($\bar{X} = 3.18$) และด้านงานอดิเรก ($\bar{X} = 3.02$)

สำหรับความต้องการของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการเตรียมตัวก่อนการเกษียณในแต่ละด้าน นั้น นำ เสนอตามตาราง 4-8 สำหรับความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณด้านร่างกายและจิตใจ นำ เสนอดังตาราง 4 ต่อไปนี้

ตาราง 4 ความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณในหน่วยงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง ด้านร่างกายและจิตใจ

ข้อความ	ค่าสถิติ		แปลความหมาย
	$\bar{X}$	S.D	
1. ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของร่างกาย เช่น การเปลี่ยนแปลงประสาทตา ประสาทหู ระบบการย่อยอาหาร เป็นต้น	3.97	1.05	มาก
2. ความรู้เกี่ยวกับโรคและการป้องกันโรคที่อาจเกิดขึ้นในวัยผู้สูงอายุ	4.23	0.87	มาก
3. ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและวิธีการออกกำลังกายในวัยผู้สูงอายุ	4.07	0.99	มาก
4. ความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับสภาพชีวิตประจำวัน หรือการวางแผนการดำเนินชีวิตภายหลังการเกษียณอายุ	3.71	1.02	มาก
5. ความรู้ในเรื่องธรรมชาติที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต	3.77	0.99	มาก
6. ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรที่เป็นประโยชน์ต่อการรักษาสุขภาพ	3.58	1.08	มาก
7. ความรู้ในเรื่องการฝึกสมาธิและการทำจิตใจให้สงบ	3.76	1.06	มาก
8. ความรู้ในเรื่องการประกันภัยและการคุ้มครองสุขภาพและชีวิตในด้านต่าง ๆ	3.44	1.06	ปานกลาง
9. ความรู้ในเรื่องโภชนาการที่เหมาะสมกับร่างกาย	3.94	0.98	มาก
10. ความรู้เกี่ยวกับวิธีการเสริมสร้างสุขภาพจิตที่ดีสำหรับผู้สูงอายุ	4.02	0.94	มาก

ตาราง 4 (ต่อ)

ข้อความ	ค่าสถิติ		แปลความหมาย
	$\bar{X}$	S.D	
11. ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนเพื่อหลีกเลี่ยงโรคที่เกิดแก่ผู้สูงอายุ เช่น โรคหัวใจ และมะเร็ง เป็นต้น	4.22	0.93	มาก
รวม	3.88	0.71	มาก

จากตาราง 4 ข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง ด้านร่างกายและจิตใจเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยในแต่ละข้อ ดังนี้ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มี 10 ข้อ คือ ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับโรคและการป้องกันโรคที่อาจเกิดขึ้น ในวัยผู้สูงอายุ" ($\bar{X} = 4.23$) ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนเพื่อหลีกเลี่ยงโรคที่เกิดแก่ผู้สูงอายุ เช่น โรคหัวใจ และมะเร็ง เป็นต้น" ($\bar{X} = 4.22$) ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกาย และวิธีการออกกำลังกายในวัยผู้สูงอายุ" ($\bar{X} = 4.07$) ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับวิธีการเสริมสร้างสุขภาพจิตที่ดีสำหรับผู้สูงอายุ" ($\bar{X} = 4.02$) ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของร่างกาย เช่น การเปลี่ยนแปลงประสาทตา ประสาทหู ระบบการย่อยอาหาร เป็นต้น" ($\bar{X} = 3.97$) ข้อที่ว่า "ความรู้ในเรื่องโภชนาการที่เหมาะสมกับร่างกาย" ($\bar{X} = 3.94$) ข้อที่ว่า "ความรู้ในเรื่องธรรมชาติที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต" ($\bar{X} = 3.77$) ข้อที่ว่า "ความรู้ในเรื่องการฝึกสมาธิและการทำจิตใจให้สงบ" ($\bar{X} = 3.76$) ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับสภาพชีวิตประจำวัน หรือการวางแผนการดำเนินชีวิตภายหลังการเกษียณอายุ" ($\bar{X} = 3.71$) ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรที่เป็นประโยชน์ต่อการรักษาสุขภาพ" ($\bar{X} = 3.58$) และค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง มี 1 ข้อ คือ ข้อที่ว่า "ความรู้ในเรื่องการประกันภัยและการคุ้มครองสุขภาพและชีวิตในด้านต่าง ๆ" ($\bar{X} = 3.44$)

สำหรับความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณด้านรายได้และการใช้จ่าย นำเสนอ
ดังตาราง 5 ต่อไปนี้

ตาราง 5 ความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณในหน่วยงาน
สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง ด้านรายได้และการใช้จ่าย

ข้อความ	ค่าสถิติ		แปลความหมาย
	$\bar{X}$	S.D	
1. ความรู้เกี่ยวกับอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ เช่น การประดิษฐ์ดอกไม้ การจักสาน การซ่อมนาฬิกา งานแกะสลัก หรืออื่น ๆ เป็นต้น	3.00	1.27	ปานกลาง
2. ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายทางด้านทรัพย์สิน เช่น กฎหมายมรดก การทำพินัยกรรม เป็นต้น	3.30	1.08	ปานกลาง
3. ความรู้ในเรื่องการสะสมทรัพย์สินในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การซื้อพันธบัตร การฝากเงินกับสถาบันการเงินต่าง ๆ เป็นต้น	3.09	1.09	ปานกลาง
4. ความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับผู้เกษียณ เช่น พ.ร.บ.บำนาญ บำนาญ กฎหมายเกี่ยวกับการเกษียณอายุ เป็นต้น	3.70	1.05	มาก
5. ความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการลงทุนด้านธุรกิจ เช่น การจัดสรรที่ดิน การลงทุนในต่างประเทศ เป็นต้น	2.89	1.22	ปานกลาง
6. ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการใช้จ่ายเงินจากรายได้ประจำ เช่น เงินเดือน บำเหน็จ บำนาญ เป็นต้น	3.12	1.13	ปานกลาง
7. ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอบรมอาชีพใหม่ ๆ ที่จัดโดยหน่วยงานต่าง ๆ	3.07	1.29	ปานกลาง
8. ความรู้เกี่ยวกับแหล่งเงินทุน หรือสถาบันการเงินต่าง ๆ ในประเทศ หรือต่างประเทศ	2.74	1.23	ปานกลาง
9. ความรู้เกี่ยวกับสวัสดิการเงินช่วยเหลือต่าง ๆ ที่ผู้สูงอายุจะได้รับ	3.64	1.12	มาก

ตาราง 5 (ต่อ)

ข้อความ	ค่าสถิติ		แปลความหมาย
	$\bar{X}$	S.D.	
10. ความรู้เกี่ยวกับการปรับการดำเนินชีวิต เพื่อให้สอดคล้องกับรายรับที่ลดลง	3.29	1.14	มาก
รวม	3.18	0.87	ปานกลาง

จากตาราง 5 ข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง ด้านรายได้และการใช้จ่ายเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยในแต่ละข้อ ดังนี้ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มี 2 ข้อ คือ ข้อที่ว่า "ความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับผู้เกษียณ เช่น พ.ร.บ.บำเหน็จ บำนาญ กฎหมายเกี่ยวกับการเกษียณอายุ เป็นต้น" ($\bar{X} = 3.70$) ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับสวัสดิการเงินช่วยเหลือต่าง ๆ ที่ผู้สูงอายุจะได้รับ" ($\bar{X} = 3.64$) และค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง มี 8 ข้อ คือ ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายทางด้านทรัพย์สิน เช่น กฎหมายมรดก การทำพินัยกรรม เป็นต้น" ($\bar{X} = 3.30$) ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับการปรับการดำเนินชีวิต เพื่อให้สอดคล้องกับรายรับที่ลดลง" ($\bar{X} = 3.29$) ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการใช้จ่ายเงินจากรายได้ประจำ เช่น เงินเดือน บำเหน็จ บำนาญ เป็นต้น" ($\bar{X} = 3.12$) ข้อที่ว่า "ความรู้ในเรื่องการสะสมทรัพย์สินในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การซื้อพันธบัตร การฝากเงินกับสถาบันการเงินต่าง ๆ เป็นต้น" ($\bar{X} = 3.09$) ข้อที่ว่า "ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอบรมอาชีพใหม่ ๆ ที่จัดโดย หน่วยงานต่าง ๆ" ($\bar{X} = 3.07$) ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ เช่น การประดิษฐ์ดอกไม้ การจักสาน การซ่อมนาฬิกา งานแกะสลัก หรืออื่น ๆ เป็นต้น" ($\bar{X} = 3.00$) ข้อที่ว่า "ความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการลงทุนด้านธุรกิจ เช่น การจัดสรรที่ดิน การลงทุนในต่างประเทศ เป็นต้น" ($\bar{X} = 2.89$) ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับแหล่งเงินทุน หรือสถาบันการเงินต่าง ๆ ในประเทศหรือต่างประเทศ" ($\bar{X} = 2.74$)

สำหรับความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณด้านงานอดิเรก นำเสนอตาราง 6 ต่อไปนี้

ตาราง 6 ความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณใน
หน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง ด้านงานอดิเรก

ข้อความ	ค่าสถิติ		แปลความหมาย
	$\bar{X}$	S.D	
1. ความรู้ในการเพาะเลี้ยงต้นไม้ พืช ผัก ผลไม้ต่าง ๆ เช่น มะม่วง สับ และไม้ดอกต่าง ๆ เป็นต้น	3.60	1.18	มาก
2. ความรู้เกี่ยวกับการปลูกสมุนไพร และการนำสมุนไพรมาใช้	3.40	1.17	ปานกลาง
3. ความรู้ในการจัดสวนไม้ประดับ เช่น สวนญี่ปุ่น เป็นต้น	3.37	1.17	ปานกลาง
4. ความรู้ในการวาดภาพ การถ่ายภาพ การอัดรูป เป็นต้น	2.67	1.16	ปานกลาง
5. ความรู้เกี่ยวกับเทคนิควิธีการ การค้นคว้าตำรา เอกสาร ประวัติบุคคล หรืองานเขียนต่าง ๆ ที่มีอยู่	3.02	1.06	ปานกลาง
6. ความต้องการความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทั้งภายใน ประเทศและต่างประเทศ	3.51	1.03	มาก
7. ความรู้ทางด้านงานอดิเรกเกี่ยวกับ งานฝีมือของการประดิษฐ์สิ่งของต่าง ๆ เช่น การประดิษฐ์สิ่งของจากวัสดุเหลือใช้ เป็นต้น	2.97	1.13	ปานกลาง
8. ความรู้ในการประกอบอาหารคาวหวาน เครื่องดื่ม และของว่างชนิดต่าง ๆ	2.91	1.22	ปานกลาง
9. ความรู้ในการเล่นดนตรีไทยต่าง ๆ เช่น การตีระนาดเอก การเป่าขลุ่ย การเล่นซออู้ ซอด้วง เป็นต้น	2.48	1.17	ปานกลาง
10. ความรู้เกี่ยวกับวิธีการรักษา และการสะสมของเก่าต่าง ๆ เช่น เครื่องถมไทย เครื่องปั้นดินเผาของไทย เป็นต้น	2.71	1.11	ปานกลาง

ตาราง 6 (ต่อ)

ข้อความ	ค่าสถิติ		แปลความหมาย
	$\bar{X}$	S.D	
11. ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ เช่น นก ปลา ไก่ และสัตว์ที่หายากต่าง ๆ	2.64	1.15	ปานกลาง
รวม	3.02	0.77	ปานกลาง

จากตาราง 6 ข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง ด้านงานอดิเรก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยในแต่ละข้อ ดังนี้ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มี 2 ข้อ คือ ข้อที่ว่า "ความรู้ในการเพาะเลี้ยงต้นไม้ พืช ผัก ผลไม้ต่าง ๆ เช่น มะม่วง ส้ม และไม้ดอกต่าง ๆ เป็นต้น" ($\bar{X} = 3.60$) ข้อที่ว่า "ความต้องการความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ" ($\bar{X} = 3.51$) และค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง มี 9 ข้อ คือ ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับการปลูกสมุนไพร และการนำสมุนไพรมาใช้" ($\bar{X} = 3.40$) ข้อที่ว่า "ความรู้ในการจัดสวนไม้ประดับ เช่น สวนญี่ปุ่น เป็นต้น" ($\bar{X} = 3.37$) ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับเทคนิควิธีการ การค้นคว้าตำรา เอกสาร ประวัติบุคคล หรืองานเขียนต่าง ๆ ที่มีอยู่" ($\bar{X} = 3.02$) ข้อที่ว่า "ความรู้ทางด้านงานอดิเรกเกี่ยวกับ งานฝีมือของการประดิษฐ์สิ่งของต่างๆ เช่น การประดิษฐ์สิ่งของจากวัสดุเหลือใช้ เป็นต้น" ($\bar{X} = 2.97$) ข้อที่ว่า "ความรู้ในการประกอบอาหารคาวหวาน เครื่องดื่ม และของว่างชนิดต่าง ๆ" ($\bar{X} = 2.91$) ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับวิธีการรักษา และการสะสมของเก่าต่างๆ เช่น เครื่องถมไทย เครื่องปั้นดินเผาของไทย เป็นต้น" ($\bar{X} = 2.71$) ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ เช่น นก ปลา ไก่ และสัตว์ที่หายากต่าง ๆ" ($\bar{X} = 2.64$) ข้อที่ว่า "ความรู้ในการเล่นดนตรีไทยต่างๆ เช่น การตีระนาดเอก การเป่าขลุ่ย การเล่นซออู้ ซอด้วง เป็นต้น" ($\bar{X} = 2.64$) ข้อที่ว่า "ความรู้ในการวาดภาพ การถ่ายภาพ การอัดรูป เป็นต้น" ($\bar{X} = 2.67$)

สำหรับความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณด้านที่อยู่อาศัย นำเสนอดังตาราง 7
ต่อไปนี

ตาราง 7 ความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณในหน่วยงาน
สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง ด้านที่อยู่อาศัย

ข้อความ	ค่าสถิติ		แปลความหมาย
	$\bar{X}$	S.D	
1. ความรู้เกี่ยวกับลักษณะที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมของผู้สูงอายุ	3.44	1.08	ปานกลาง
2. ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่ดิน และที่อยู่อาศัย	3.38	1.12	ปานกลาง
3. ความรู้เกี่ยวกับการบริการของรัฐและเอกชนในด้าน ที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ	3.47	1.13	ปานกลาง
4. ความรู้เกี่ยวกับการดูแล ซ่อมแซมบ้านและปรับปรุงที่อยู่ อาศัยด้วยตนเอง	3.35	1.14	ปานกลาง
5. ความรู้เกี่ยวกับสถานสงเคราะห์ต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ ในประเทศไทย	3.15	1.16	ปานกลาง
6. ความรู้เกี่ยวกับสวัสดิการเงินกู้ที่อยู่อาศัยที่รัฐเป็นผู้จัดให้	3.09	1.26	ปานกลาง
7. ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้น่าอยู่	3.38	1.08	ปานกลาง
8. ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันอัคคีภัยที่อาจเกิดกับที่อยู่อาศัย	3.54	1.06	มาก
9. ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้ ปลอดภัย พ้นจากมลพิษ และภาวะเสื่อมโทรม	3.66	1.06	มาก
10. ความรู้เกี่ยวกับการก่อสร้างเบื้องต้น เพื่อสามารถดูแล การก่อสร้างบ้านเรือนของตนเองได้	3.25	1.22	ปานกลาง
รวม	3.37	0.85	ปานกลาง

จากตาราง 7 ข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง ด้านที่อยู่อาศัย เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยในแต่ละข้อ ดังนี้ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มี 2 ข้อ คือ ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้ปลอดภัย พ้นจากมลพิษ และภาวะเสื่อมโทรม" ($\bar{X} = 3.66$) ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันอัคคีภัยที่อาจเกิดกับที่อยู่อาศัย" ($\bar{X} = 3.54$) และค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง มี 8 ข้อ คือ ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับการบริการของรัฐและเอกชนในด้านที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ" ($\bar{X} = 3.47$) ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับลักษณะที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมของผู้สูงอายุ" ($\bar{X} = 3.44$) ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่ดิน และที่อยู่อาศัย" ($\bar{X} = 3.38$) ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้น่าอยู่" ($\bar{X} = 3.38$) ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับการดูแลซ่อมแซมบ้านและปรับปรุงที่อยู่อาศัยด้วยตนเอง" ($\bar{X} = 3.35$) ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับการก่อสร้างเบื้องต้นเพื่อสามารถดูแล การก่อสร้างบ้านเรือนของตนเองได้" ($\bar{X} = 3.25$) ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับสถานสงเคราะห์ต่าง ๆ ของผู้สูงอายุในประเทศไทย" ($\bar{X} = 3.15$) ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับสวัสดิการเงินกู้ที่อยู่อาศัยที่รัฐเป็นผู้จัดให้" ($\bar{X} = 3.09$)

สำหรับความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณด้านการมีส่วนร่วมในสังคม นำเสนอ ดังตาราง 8 ต่อไปนี้

ตาราง 8 ความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณในหน่วยงาน
สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม

ข้อความ	ค่าสถิติ		แปลความหมาย
	$\bar{X}$	S.D	
1. ความรู้ด้านการเป็นสมาชิกชมรมและกลุ่มต่าง ๆ	3.33	1.09	ปานกลาง
2. ความรู้ด้านกิจกรรมดูงานทั้งในและต่างประเทศที่จัดให้ผู้สูงอายุ	3.44	1.18	ปานกลาง
3. ความรู้ด้านการทำงานในคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ คณะที่ปรึกษาในโครงการชุมชน	3.12	1.03	ปานกลาง

ตาราง 8 (ต่อ)

ข้อความ	ค่าสถิติ		แปลความหมาย
	$\bar{X}$	S.D.	
4. ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมในสังคมที่ข้าราชการสามารถเข้าร่วมได้ทั้งก่อนและหลังเกษียณอายุแล้ว	3.43	0.99	ปานกลาง
5. ข้อมูลเบื้องต้นกิจกรรมพบปะสังสรรค์ระหว่างผู้ที่กำลังจะเกษียณอายุ และผู้ที่เกษียณอายุแล้ว	3.53	1.02	มาก
6. ความรู้ในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลต่างวัย และวัยเดียวกัน	3.48	1.01	ปานกลาง
7. ความรู้เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม	3.60	0.94	มาก
8. ความรู้เกี่ยวกับเรื่องงานอาสาพัฒนาต่าง ๆ เช่น งานอาสาสมัครในโครงการพระราชดำริ เป็นต้น	3.53	1.01	มาก
9. ความรู้ในการเป็นวิทยากรผู้บรรยายให้ความรู้แก่ผู้ฝึกอบรมในโครงการต่าง ๆ	3.26	1.11	ปานกลาง
10. ความรู้ในการเข้าร่วมเป็นกรรมการสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เช่น สมาคมผู้ปกครอง สมาคมครู เป็นต้น	2.99	1.11	ปานกลาง
รวม	3.37	0.82	ปานกลาง

จากตารางที่ 8 ข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง ด้านการมีส่วนร่วมในสังคมเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยในแต่ละข้อ ดังนี้ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มี 3 ข้อ คือ ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม" ($\bar{X} = 3.60$) ข้อที่ว่า "ข้อมูลเบื้องต้น กิจกรรมพบปะสังสรรค์ระหว่างผู้ที่กำลังจะเกษียณอายุ และผู้ที่เกษียณอายุแล้ว" ($\bar{X} = 3.53$) ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับเรื่องงานอาสาพัฒนาต่างๆ เช่น งานอาสาสมัครในโครงการ

พระราชดำริ เป็นต้น" ($\bar{X} = 3.53$) และค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง มี 7 ข้อ คือ ข้อที่ว่า "ความรู้ในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลต่างวัย และวัยเดียวกัน" ($\bar{X} = 3.48$) ข้อที่ว่า "ความรู้ด้านกิจกรรมงานทั้งในและต่างประเทศที่จัดให้ผู้สูงอายุ" ($\bar{X} = 3.44$) ข้อที่ว่า "ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมในสังคมที่ข้าราชการสามารถเข้าร่วมได้ทั้งก่อนและหลังเกษียณอายุแล้ว" ($\bar{X} = 3.43$) ข้อที่ว่า "ความรู้ด้านการเป็นสมาชิกชมรมและกลุ่มต่างๆ" ($\bar{X} = 3.33$) ข้อที่ว่า "ความรู้ในการเป็นวิทยากรผู้บรรยายให้ความรู้แก่ผู้ฝึกอบรมในโครงการต่าง ๆ" ($\bar{X} = 3.26$) ข้อที่ว่า "ความรู้ด้านการทำงานในคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการคณะที่ปรึกษาในโครงการชุมชน" ($\bar{X} = 3.12$) ข้อที่ว่า "ความรู้ในการเข้าร่วมเป็นกรรมการสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เช่น สมาคมผู้ปกครองสมาคมครู เป็นต้น" ($\bar{X} = 2.99$)

ตอนที่ 3 การทดสอบสมมติฐานของการวิจัยครั้งนี้ ศึกษาตามตัวแปรด้านเพศ ระดับ

การศึกษา ประสิทธิภาพในการทำงาน สถานภาพการสมรส รายได้ต่อเดือน

จำนวนคนในครอบครัว การเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่างๆ

ผลการทดสอบสมมติฐานตามตัวแปรแต่ละด้าน มีรายละเอียดดังนี้

3.1 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 ที่ว่า "ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีเพศต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการทั้ง 5 ด้าน แตกต่างกัน" ผลการทดสอบความแตกต่างปรากฏดังตาราง 9 ต่อไปนี้

ตาราง 9 ผลการเปรียบเทียบความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการทั้ง 5 ด้าน
ของข้าราชการก่อนเกษียณที่มีเพศต่างกัน

ความต้องการ การเตรียมตัวก่อนเกษียณ	เพศ				t
	N = 151 ชาย		N = 115 หญิง		
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านร่างกายและจิตใจ	3.8808	0.667	3.8854	0.766	-0.05
2. ด้านรายได้และการใช้จ่าย	3.2199	0.851	3.1330	0.892	0.81
3. ด้านงานอดิเรก	3.0277	0.738	3.0182	0.813	1.10
4. ด้านที่อยู่อาศัย	3.4060	0.790	3.3270	0.919	0.75
5. ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม	3.3848	0.779	3.3574	0.872	0.27
รวมทุกด้าน	3.3865	0.620	3.3483	0.731	0.46

จากตาราง 9 แสดงว่าข้าราชการก่อนเกษียณที่มีเพศต่างกันมีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้

3.2 การทดสอบสมมติฐาน ข้อที่ 2 ที่ว่า "ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการทั้ง 5 ด้าน แตกต่างกัน" ผลการทดสอบปรากฏดังตาราง 10

ตาราง 10 ผลการเปรียบเทียบความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการทั้ง 5 ด้าน
ของข้าราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาต่างกัน

ด้าน/ระดับการศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
1. การเตรียมตัวก่อนเกษียณ	ระหว่างกลุ่ม	2	3.9297	1.9648	3.9854*
ด้านร่างกายและจิตใจ	ภายในกลุ่ม	263	129.6630	0.4930	
	รวม	265	133.5926		

ตาราง 10 (ต่อ)

ด้าน/ระดับการศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
2. การเตรียมตัวก่อนเกษียณ ด้านรายได้และการใช้จ่าย	ระหว่างกลุ่ม	2	9.0318	4.5159	6.2229*
	ภายในกลุ่ม	263	190.8552	0.7257	
	รวม	265	199.8870		
3. การเตรียมตัวก่อนเกษียณ ด้านงานอดิเรก	ระหว่างกลุ่ม	2	9.5952	4.7976	8.5570*
	ภายในกลุ่ม	263	147.4552	0.5607	
	รวม	265	157.0504		
4. การเตรียมตัวก่อนเกษียณ ด้านที่อยู่อาศัย	ระหว่างกลุ่ม	2	4.4622	2.2311	3.1578*
	ภายในกลุ่ม	263	185.8164	0.7065	
	รวม	265	190.2785		
5. การเตรียมตัวก่อนเกษียณ ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม	ระหว่างกลุ่ม	2	10.2841	5.1421	8.0776*
	ภายในกลุ่ม	263	167.4210	0.6366	
	รวม	265	177.7051		
รวมทุกด้าน	ระหว่างกลุ่ม	2	6.3580	3.1790	7.4457*
	ภายในกลุ่ม	263	112.2902	0.4270	
	รวม	265	118.6482		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 10 แสดงว่าข้าราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงทำการทดสอบระหว่างกลุ่ม โดยทำการทดสอบรายคู่ตามวิธีการของนิวแมนคูลส์ (Newman Keuls' Method) ผลปรากฏตามตาราง 11- 16 ดังต่อไปนี้

ตาราง 11 ผลการทดสอบความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการด้านร่างกายและจิตใจเป็นรายคู่ ของข้าราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน

ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี			
	ค่าเฉลี่ย	3.6320	3.8514	3.9750
1.การเตรียมตัวก่อนการเกษียณ ด้านร่างกายและจิตใจ				
ต่ำกว่าปริญญาตรี	3.6320	-	0.2194	0.3430*
สูงกว่าปริญญาตรี	3.8514		-	0.1236
ปริญญาตรี	3.9750			-

จากตาราง 11 แสดงว่า ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีมีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการในด้านร่างกายและจิตใจสูงกว่าผู้มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ส่วนข้าราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาต่าง ๆ กัน คู่อื่นมีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการในด้านร่างกายและจิตใจไม่แตกต่างกัน

ตาราง 12 ผลการทดสอบความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการด้านร่างกาย
และจิตใจเป็นรายคู่ ของข้าราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน

ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี			
	ค่าเฉลี่ย	2.7667	3.2037	3.2930
2. การเตรียมตัวก่อนการเกษียณ				
<u>ด้านรายได้และการใช้จ่าย</u>				
ต่ำกว่าปริญญาตรี	2.7667	-	0.4277*	0.5263*
สูงกว่าปริญญาตรี	3.2037		-	0.0893
ปริญญาตรี	3.2930			-

จากตาราง 12 แสดงว่า ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการในด้านรายได้และการใช้จ่าย สูงกว่าข้าราชการที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนข้าราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรีมีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการในด้านรายได้และการใช้จ่ายไม่แตกต่างกัน

ตาราง 13 ผลการทดสอบความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการด้านงานอดิเรก
เป็นรายคู่ด้านงานอดิเรก ของข้าราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน

ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี			
	ค่าเฉลี่ย	2.5887	3.0845	3.1408
3. การเตรียมตัวก่อนการเกษียณ <u>ด้านงานอดิเรก</u>				
ต่ำกว่าปริญญาตรี	2.5887	-	0.4958*	0.5521*
ปริญญาตรี	3.0845		-	0.0563
สูงกว่าปริญญาตรี	3.1408			-

จากตาราง 13 ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการในด้านงานอดิเรกสูงกว่าข้าราชการที่มีระดับการศึกษาด้านต่ำกว่าปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนข้าราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรีมีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการในด้านงานอดิเรกไม่แตกต่างกัน

ตาราง 14 ผลการทดสอบความความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ
ด้านที่อยู่อาศัยเป็นรายคู่ ของข้าราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน

ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี			
	ค่าเฉลี่ย	3.1143	3.3256	3.4746
4. การเตรียมตัวก่อนเกษียณด้าน ที่อยู่อาศัย				
ต่ำกว่าปริญญาตรี	3.1143	-	0.2113	0.3603*
สูงกว่าปริญญาตรี	3.3256		-	0.1490
ปริญญาตรี	3.4746			-

จากตาราง 14 แสดงว่า ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณราชการในด้านที่อยู่อาศัยสูงกว่าข้าราชการที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนข้าราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาต่างกันคู่อื่น มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการในด้านที่อยู่อาศัยไม่แตกต่างกัน

ตาราง 15 ผลการทดสอบความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการด้านการมีส่วนร่วมในสังคมเป็นรายคู่ ของข้าราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน

ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี			
	ค่าเฉลี่ย	2.9500	3.3930	3.5549
5. การเตรียมตัวก่อนเกษียณ				
ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม				
ต่ำกว่าปริญญาตรี	2.9500	-	0.4430*	0.6049*
สูงกว่าปริญญาตรี	3.3930		-	0.1619
ปริญญาตรี	3.5549			-

จากตาราง 15 แสดงว่า ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรีมีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการในด้านการมีส่วนร่วมในสังคมสูงกว่าข้าราชการที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนข้าราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการในด้านการมีส่วนร่วมในสังคมไม่แตกต่างกัน

ตาราง 16 ผลการทดสอบความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการรวมทุกด้าน
เป็นรายคู่ ของข้าราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน

ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี			
	ค่าเฉลี่ย	3.0142	3.4184	3.4473
<u>การเตรียมตัวก่อนเกษียณ</u> <u>รวมทุกด้าน</u>				
ต่ำกว่าปริญญาตรี	3.0142	-	0.4042*	0.4331*
สูงกว่าปริญญาตรี	3.4184		-	0.0289
ปริญญาตรี	3.4473			-

จากตาราง 16 แสดงว่า ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีและ
สูงกว่าปริญญาตรี มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ โดยรวมทุกด้านสูงกว่า
ข้าราชการที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วน
ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี มีความต้องการการ
เตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ โดยรวมทุกด้านไม่แตกต่างกัน

3.3 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 3 ที่ว่า "ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีประสบการณ์
ในการทำงานต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการทั้ง 5 ด้าน
แตกต่างกัน" ผลการทดสอบปรากฏดังตาราง 17

ตาราง 17 ผลการเปรียบเทียบความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการทั้ง 5 ด้าน
ของข้าราชการก่อนเกษียณที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน

ความต้องการ การเตรียมตัวก่อนเกษียณ	ประสบการณ์ในการทำงาน				t
	N = 41 ต่ำกว่า 25 ปี		N = 225 สูงกว่า 25 ปี		
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านร่างกายและจิตใจ	4.0421	0.563	3.8537	0.731	1.87
2. ด้านรายได้และการใช้จ่าย	3.4146	0.711	3.1400	0.889	1.87
3. ด้านงานอดิเรก	3.1308	0.585	3.0040	0.798	1.20
4. ด้านที่อยู่อาศัย	3.4244	0.700	3.3622	0.873	0.43
5. ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม	3.4024	0.670	3.3676	0.844	0.25
รวมทุกด้าน	3.4869	0.475	3.3487	0.697	1.58

จากตาราง 17 แสดงว่า ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้

3.4 การทดสอบสมมติฐาน ข้อที่ 4 ที่ว่า "ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีสถานภาพการสมรสต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการทั้ง 5 ด้าน แตกต่างกัน" ผลการทดสอบปรากฏดังตาราง 18

ตาราง 18 ผลการเปรียบเทียบความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการทั้ง 5 ด้าน
ของข้าราชการก่อนเกษียณที่มีสถานภาพการสมรสต่างกัน

ด้าน/สถานภาพการสมรส	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
1. การเตรียมตัวก่อนการเกษียณ ด้านร่างกายและจิตใจ	ระหว่างกลุ่ม	2	1.3443	0.6722	1.3367
	ภายในกลุ่ม	263	132.2483	0.5028	
	รวม	265	133.5926		
2. การเตรียมตัวก่อนการเกษียณ ด้านรายได้และการใช้จ่าย	ระหว่างกลุ่ม	2	5.9076	2.9538	4.0048*
	ภายในกลุ่ม	263	193.9794	0.7376	
	รวม	265	199.8870		
3. การเตรียมตัวก่อนการเกษียณ ด้านงานอดิเรก	ระหว่างกลุ่ม	2	3.2551	1.6276	2.7832
	ภายในกลุ่ม	263	153.7953	0.5848	
	รวม	265	157.0504		
4. การเตรียมตัวก่อนการเกษียณ ด้านที่อยู่อาศัย	ระหว่างกลุ่ม	2	2.8097	1.4049	1.9709
	ภายในกลุ่ม	263	187.4688	0.7128	
	รวม	265	190.2785		

ตาราง 18 (ต่อ)

ด้าน/สถานภาพการสมรส	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
5. การเตรียมตัวก่อนการเกษียณ ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม	ระหว่างกลุ่ม	2	0.9780	0.4890	0.7277
	ภายในกลุ่ม	263	176.7271	0.6720	
	รวม	265	177.7051		
รวมทุกด้าน	ระหว่างกลุ่ม	2	2.5338	1.2669	2.8695
	ภายในกลุ่ม	263	116.1144	0.4415	
	รวม	265	118.6482		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 18 แสดงว่า ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีสถานภาพการสมรสต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการโดยรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้ แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีสถานภาพการสมรสต่างกันมีความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการในด้านรายได้และการใช้จ่าย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงทำการทดสอบระหว่างกลุ่มโดยทำการทดสอบรายคู่ตามวิธีการของนิวแมนคูลส์ (Newman Keuls' Method) ผลปรากฏตามตาราง 19

ตาราง 19 ผลการทดสอบความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการด้านรายได้ และการใช้จ่ายเป็นรายคู่ ของข้าราชการก่อนเกษียณที่มีสถานภาพการสมรสแตกต่างกัน

สถานภาพการสมรส				
	หม้าย	โสด	สมรส	
	ค่าเฉลี่ย	2.6500	2.9158	3.2477
2. การเตรียมตัวก่อนการเกษียณ ด้านรายได้และการใช้จ่าย				
หม้าย	2.6500	-	0.2658	0.5977
โสด	2.9158			0.3319*
สมรส	3.2477	-		-

จากตาราง 19 แสดงว่า ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีสถานภาพสมรสมีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการในด้านรายได้และการใช้จ่ายสูงกว่าข้าราชการก่อนเกษียณที่มีสถานภาพโสด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนข้าราชการก่อนเกษียณที่มีสถานภาพการสมรสคู่อื่น มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการในด้านรายได้และการใช้จ่ายไม่แตกต่างกัน

3.5 การทดสอบสมมติฐาน ข้อที่ 5 ที่ว่า "ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีรายได้ต่อเดือนที่มาจากงานประจำต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการทั้ง 5 ด้านแตกต่างกัน" ผลการทดสอบปรากฏดังตาราง 20

ตาราง 20 ผลการเปรียบเทียบความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการทั้ง 5 ด้าน
ของข้าราชการก่อนเกษียณที่มีรายได้ต่อเนื่องที่มาจากงานประจำต่างกัน

ด้าน/รายได้ต่อเนื่องที่มาจาก งานประจำ	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
1. การเตรียมตัวก่อนการเกษียณ ด้านร่างกายและจิตใจ	ระหว่างกลุ่ม	2	0.0521	0.0260	0.0513
	ภายในกลุ่ม	263	133.5406	0.5078	
	รวม	265	133.5926		
2. การเตรียมตัวก่อนการเกษียณ ด้านรายได้และการใช้จ่าย	ระหว่างกลุ่ม	2	0.2771	0.1386	0.1826
	ภายในกลุ่ม	263	199.6098	0.7590	
	รวม	265	199.8870		
3. การเตรียมตัวก่อนการเกษียณ ด้านงานอดิเรก	ระหว่างกลุ่ม	2	0.5226	0.2613	0.4391
	ภายในกลุ่ม	263	156.5278	0.5952	
	รวม	265	157.0504		
4. การเตรียมตัวก่อนการเกษียณ ด้านที่อยู่อาศัย	ระหว่างกลุ่ม	2	0.1047	0.0523	0.0724
	ภายในกลุ่ม	263	190.1739	0.7231	
	รวม	265	190.2785		
5. การเตรียมตัวก่อนการเกษียณ ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม	ระหว่างกลุ่ม	2	3.1983	1.5991	2.4101
	ภายในกลุ่ม	263	174.5068	0.6635	
	รวม	265	177.7051		

ตาราง 20 (ต่อ)

ด้าน/รายได้ต่อเดือนที่มาจาก งานประจำ	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
รวมทุกด้าน	ระหว่างกลุ่ม	2	0.4013	0.2007	0.4463
	ภายในกลุ่ม	263	118.2468	0.4496	
	รวม	265	118.6482		

จากตาราง 20 แสดงว่าข้าราชการก่อนเกษียณที่มีรายได้ต่อเดือนที่มาจากงานประจำต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้

3.6 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 6 ที่ว่า "ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีจำนวนคนในครอบครัวต่างกันมีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ 5 ด้าน แตกต่างกัน" ผลการทดสอบปรากฏดังตาราง 21

ตาราง 21 ผลการเปรียบเทียบความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการทั้ง 5 ด้าน
ของข้าราชการก่อนเกษียณที่มีจำนวนคนในครอบครัวต่างกัน

ความต้องการ การเตรียมตัวก่อนเกษียณ	จำนวนคนในครอบครัว				t
	N = 172 2 - 4 คน		N = 94 5 คนขึ้นไป		
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านร่างกายและจิตใจ	3.8483	0.730	3.9458	0.670	-1.07
2. ด้านรายได้และการใช้จ่าย	3.1058	0.848	3.3223	0.893	-1.95
3. ด้านงานอดิเรก	2.9815	0.732	3.1006	0.834	-1.21
4. ด้านที่อยู่อาศัย	3.3500	0.825	3.4117	0.890	-0.57
5. ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม	3.3000	0.795	3.5064	0.850	-1.98*
รวมทุกด้าน	3.3209	0.641	3.4599	0.712	-1.58

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 21 แสดงว่าข้าราชการก่อนเกษียณที่มีจำนวนคนในครอบครัวแตกต่างกันมีความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการโดยรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้ แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีจำนวนคนในครอบครัวแตกต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการในด้านการมีส่วนร่วมในสังคม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ โดยข้าราชการก่อนเกษียณที่มีจำนวนคนในครอบครัว 5 คนขึ้นไปมีความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการในด้านการมีส่วนร่วมในสังคมสูงกว่าข้าราชการที่มีจำนวนคนในครอบครัว 2-4 คน

3.7 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 7 ที่ว่า "ข้าราชการก่อนเกษียณที่เป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ ต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ 5 ด้าน แตกต่างกัน" ผลการทดสอบปรากฏดังตาราง 22

ตาราง 22 ผลการเปรียบเทียบความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการทั้ง 5 ด้าน ของข้าราชการก่อนเกษียณที่มีสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ ต่างกัน

ความต้องการ การเตรียมตัวก่อนเกษียณ	สมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ				t
	N = 133 1 กลุ่ม		N = 133 มากกว่า 1 กลุ่ม		
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านร่างกายและจิตใจ	3.7867	0.772	3.9788	0.631	-2.22*
2. ด้านรายได้และการใช้จ่าย	3.1406	0.952	3.2241	0.778	-0.78
3. ด้านงานอดิเรก	2.9494	0.809	3.0977	0.724	-1.58
4. ด้านที่อยู่อาศัย	3.3128	0.895	3.4308	0.796	-1.14
5. ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม	3.2293	0.870	3.5165	0.740	-2.90**
รวมทุกด้าน	3.2870	0.734	3.4530	0.588	-2.03*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 22 แสดงว่า ข้าราชการก่อนเกษียณที่เป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่างๆ ต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณโดยรวมทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ โดยข้าราชการที่เป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่างๆ มากกว่า 1 กลุ่ม มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณสูงกว่าข้าราชการที่เป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่างๆ 1 กลุ่ม และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ข้าราชการก่อนเกษียณที่

เป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ ต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณในด้านร่างกายและจิตใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยข้าราชการก่อนเกษียณที่เป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ มากกว่า 1 กลุ่ม มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการในด้านร่างกายและจิตใจสูงกว่ากลุ่มข้าราชการก่อนเกษียณที่เป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ 1 กลุ่ม ข้าราชการก่อนเกษียณที่เป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ ต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการในด้านการมีส่วนร่วมในสังคม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยข้าราชการก่อนเกษียณที่เป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ มากกว่า 1 กลุ่ม มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณในด้านการมีส่วนร่วมในสังคมสูงกว่ากลุ่มข้าราชการก่อนเกษียณที่เป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ 1 กลุ่ม

ตอนที่ 4 ด้านข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุให้แก่

ข้าราชการก่อนเกษียณ

สำหรับข้อเสนอแนะของข้าราชการก่อนเกษียณที่มีต่อการจัดการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการทั้ง 5 ด้าน ซึ่งมีผู้ให้ข้อเสนอแนะมาเป็นจำนวนน้อย ผลปรากฏ ดังตาราง 23

ตาราง 23 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ

ลำดับที่	ความต้องการ	ความถี่
	1. ด้านร่างกายและจิตใจ	
1	ควรเตรียมพร้อมด้านจิตใจ เพื่อรองรับการเกษียณอายุราชการ	45
2	ควรออกกำลังกายที่เป็นประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ	29
3	ภาครัฐควรจัดบริการตรวจสุขภาพให้แก่ข้าราชการทุกปีก่อนการเกษียณอายุราชการ โดยอาจจัดในรูปหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ เป็นต้น	25
4	หน่วยงานควรจัดให้มีการให้ความรู้แก่ผู้ที่จะเกษียณอายุ โดยเชิญนายแพทย์ที่เชี่ยวชาญทางด้านจิตวิทยาและสรีระ	6

ตาราง 23 (ต่อ)

ลำดับที่	ความต้องการ	ความถี่
5	ควรจัดอบรมเกี่ยวกับการระวังรักษาสุขภาพให้แข็งแรง	5
6	ควรศึกษาในเรื่องภาวะโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ	5
7	ส่วนราชการควรมีสถานที่สำหรับออกกำลังกายให้แก่ผู้สูงอายุ	5
8	ควรจัดกิจกรรมกลุ่มให้ได้รับความรู้ในเรื่องการบริหารร่างกายสำหรับผู้สูงอายุ	4
9	ส่วนราชการควรมีการจัดอบรมสัมมนาให้แก่ผู้เกษียณอายุได้เข้าใจสิทธิต่าง ๆ ที่ควรได้รับ	3
10	ควรจัดให้มีการดูแลสุขภาพโดยแพทย์	3
	2. ด้านรายได้และการใช้จ่าย	
1	ควรมีการจัดอบรมหรือให้วิทยากรมาแนะนำแนวทางการใช้จ่ายอย่างประหยัด	38
2	ควรมีการวางแผนการจัดแบ่งรายรับ และรายจ่ายให้สมดุลกัน	29
3	รัฐควรจัดให้ความรู้ในการแนะนำแนวทางให้เกิดการเพิ่มพูนรายได้	9
4	ควรจัดกิจกรรมกลุ่มให้ความรู้ เรื่องรายได้และการใช้จ่าย อาจจัดโดยการบรรยาย หรือแจกเอกสาร	4
5	ควรจัดในเรื่องการวางแผนการแบ่งผลประโยชน์แก่บุคคลในครอบครัว	3
	3. ด้านงานอดิเรก	
1	ควรเตรียมหางานอดิเรกเพื่อรองรับเมื่อเกษียณอายุแล้ว	35
2	ควรสำรวจตัวเองว่าสนใจงานอดิเรกประเภทใด และศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับงานอดิเรกนั้น ๆ	12
3	จัดอบรมแนะนำการทำงานอดิเรกที่สามารถเพิ่มพูนรายได้ เช่น จัดอบรมงานทางช่างฝีมือต่าง ๆ เป็นต้น	11

ตาราง 23 (ต่อ)

ลำดับที่	ความต้องการ	ความถี่
4	รัฐควรมีคู่มือ เอกสาร หรือการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร โดยอาจจัดในรูปของ ศูนย์หรือแหล่งความรู้ที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับงานอดิเรก	7
5	เชิญวิทยากรจากสาขาอาชีพต่าง ๆ มาให้ความรู้	3
	4. ด้านที่อยู่อาศัย	
1	ควรมีบ้านที่อยู่อาศัยให้พร้อมก่อนเกษียณ	22
2	รัฐควรจัดสวัสดิการที่อยู่อาศัยให้กับผู้สูงอายุเพิ่มเติม	12
3	เตรียมวางแผนว่าจะพักอาศัยแบบใด	8
4	ควรมีข้อมูลที่อยู่อาศัยที่จัดให้สำหรับสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งมี เครื่องสาธารณูปโภค และอุปโภคพร้อม	6
5	ควรให้ความรู้ในการจัดที่พักอาศัย ออกแบบตัวอย่างบ้านพัก และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และรายจ่ายให้สมดุลกัน	2
6	ควรมีการสำรวจว่าข้าราชการที่มีอายุ 50 ปี มีที่อยู่อาศัยหรือไม่ ถ้าไม่มี รัฐควรริบดำเนินการช่วยเหลือ	2
7	ควรแนะนำเกี่ยวกับการ โอนกรรมสิทธิ์	2
	5. ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม	
1	ควรสมัครเป็นสมาชิก สมาคมและชมรมต่าง ๆ	16
2	ควรมีกิจกรรมร่วมกับกลุ่มหรือชมรม	10
3	ควรช่วยเหลือองค์กรที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม	5
4	ควรจัดในลักษณะกลุ่มสนใจต่าง ๆ ในการเข้าสังคมหรือ ช่วยเหลือสังคม	4
5	ควรมีเอกสารเผยแพร่ในการชักชวนเพื่อมาทำประโยชน์แก่สังคม	2
6	ควรมีการแนะนำกิจกรรมที่ผู้สูงอายุจะสามารถทำได้ โดยให้ รายละเอียดและสถานที่ติดต่อได้สะดวก	2
7	เป็นที่ปรึกษาของคณะกรรมการงานสังคมตามความสามารถ	2

ตาราง 23 (ต่อ)

ลำดับที่	ความต้องการ	ความถี่
	6. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	
1	หน่วยงานราชการควรให้ความรู้แก่ข้าราชการที่จะเกษียณล่วงหน้าอย่างน้อย 3 ปี โดยอาจจัดในรูปการประชุม อบรม สัมมนา	10
2	รัฐควรจัดให้มีการเตรียมความพร้อมในทุก ๆ ด้าน	7
3	ควรจัดกิจกรรมพบปะสังสรรค์ อย่างน้อยปีละ 2-3 ครั้ง	7
4	รัฐไม่ควรทอดทิ้งผู้เกษียณอายุ	4
5	รัฐควรจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุให้มากกว่าเดิม	4
6	รัฐควรจัดหน่วยงานขึ้นทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทั้งในกรุงเทพฯ และภูมิภาค เพื่อให้ข้าราชการได้ใช้บริการ	2
7	ควรมีองค์กรระดับชาติที่รับผิดชอบงานทางด้านนี้ที่ไม่ใช่ในรูปของกรมประชาสงเคราะห์	2
8	ควรมีการเตรียมความพร้อมโดยศึกษาแนวทางจากประเทศต่าง ๆ อาทิเช่น สหรัฐอเมริกา สวิตเซอร์แลนด์ และนิวซีแลนด์ เป็นต้น	1

จากตาราง 23 แสดงให้เห็นถึงความต้องการของข้าราชการก่อนเกษียณที่มีต่อการจัดการเตรียมตัวก่อนการเกษียณ ซึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะไว้เป็นรายด้าน ดังนี้

1. ด้านร่างกายและจิตใจ

ข้อเสนอแนะด้านร่างกายและจิตใจ เรียงตามลำดับจากข้อความที่มีความถี่สูงสุดถึงต่ำสุด ดังนี้คือ ข้อที่ว่า “ควรเตรียมพร้อมด้านจิตใจเพื่อรองรับการเกษียณอายุราชการ” (45) ข้อที่ว่า “ควรออกกำลังกายที่เป็นประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ” (29) ข้อที่ว่า “ภาครัฐควรจัดบริการตรวจสุขภาพให้แก่ข้าราชการทุกปีก่อนการเกษียณอายุราชการ โดยอาจจัดในรูปหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ เป็นต้น” (25) ข้อที่ว่า “หน่วยงานควรจัดให้มีการให้ความรู้แก่ผู้ที่จะเกษียณอายุ โดยเชิญนายแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตวิทยาและสรีระ” (6) ข้อที่ว่า “ควรจัดอบรมเกี่ยวกับการระวังรักษา

สุขภาพให้แข็งแรง” (5) ข้อที่ว่า “ควรศึกษาในเรื่องภาวะโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ” (5) ข้อที่ว่า “ส่วนราชการควรมีสถานที่สำหรับออกกำลังกายให้แก่ผู้สูงอายุ” (5) ข้อที่ว่า “ควรจัดกิจกรรมกลุ่มให้ได้รับความรู้ในเรื่องการบริหารร่างกายสำหรับผู้สูงอายุ” (4) ข้อที่ว่า “ส่วนราชการควรมีการจัดอบรมสัมมนาให้แก่ผู้เกษียณอายุได้เข้าใจสิทธิต่าง ๆ ที่ควรได้รับ” (3) และข้อที่ว่า “ควรจัดให้มีการดูแลสุขภาพโดยแพทย์” (3)

2. ด้านรายได้และการใช้จ่าย

ข้อเสนอแนะด้านรายได้และการใช้จ่าย เรียงตามลำดับจากข้อความที่มีความถี่สูงสุดถึงต่ำสุดดังนี้ คือ ข้อที่ว่า “ควรมีการจัดอบรมหรือให้วิทยากรมาแนะนำแนวทางการใช้จ่ายอย่างประหยัด” (38) ข้อที่ว่า “ควรมีการวางแผนการจัดแบ่งรายรับ และรายจ่ายให้สมดุลกัน” (29) ข้อที่ว่า “รัฐควรจัดให้ความรู้ในการแนะนำแนวทางให้เกิดการเพิ่มพูนรายได้” (9) ข้อที่ว่า “ควรจัดกิจกรรมกลุ่มให้ความรู้ เรื่องรายได้และการใช้จ่ายอาจจัดโดยการบรรยาย หรือแจกเอกสาร” (4) ข้อที่ว่า “ควรจัดในเรื่องการวางแผนการแบ่งผลประโยชน์แก่บุคคลในครอบครัว” (3)

3. ด้านงานอดิเรก

ข้อเสนอแนะด้านงานอดิเรก เรียงตามลำดับจากข้อความที่มีความถี่สูงสุดถึงต่ำสุดดังนี้ คือ ข้อที่ว่า “ควรเตรียมหางานอดิเรกเพื่อรองรับเมื่อเกษียณอายุแล้ว” (35) ข้อที่ว่า “ควรสำรวจตัวเองว่าสนใจงานอดิเรกประเภทใด และศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับงานอดิเรกนั้น ๆ” (12) ข้อที่ว่า “จัดอบรมแนะนำการทำงานอดิเรกที่สามารถเพิ่มพูนรายได้ เช่น จัดอบรมงานทางช่างฝีมือต่าง ๆ เป็นต้น” (11) ข้อที่ว่า “รัฐควรมีคู่มือ เอกสาร หรือการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร โดยอาจจัดในรูปของ ศูนย์หรือแหล่งความรู้ที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับงานอดิเรก” (7) ข้อที่ว่า “เชิญวิทยากรจากสาขาอาชีพต่าง ๆ มาให้ความรู้” (3)

4. ด้านที่อยู่อาศัย

ข้อเสนอแนะด้านที่อยู่อาศัย เรียงตามลำดับจากข้อความที่มีความถี่สูงสุดถึงต่ำสุดดังนี้ คือ ข้อที่ว่า “ควรมีบ้านที่อยู่อาศัยให้พร้อมก่อนเกษียณ” (22) ข้อที่ว่า “รัฐควรจัดสวัสดิการที่อยู่อาศัยให้กับผู้สูงอายุเพิ่มเติม” (12) ข้อที่ว่า “เตรียมวางแผนว่าจะพักอาศัยแบบใด” (8) ข้อที่ว่า “ควรมีข้อมูลที่อยู่อาศัยที่จัดให้สำหรับสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งมีเครื่องสาธารณูปโภค และอุปโภคพร้อม” (6) ข้อที่ว่า “ควรให้ความรู้ในการจัดที่พักอาศัย ออกแบบตัวอย่างบ้านพักและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และรายจ่ายให้สมดุลกัน” (2) ควรมีการสำรวจว่าข้าราชการที่มีอายุ 50 ปี มีที่อยู่อาศัยหรือไม่ถ้าไม่มี รัฐควรริบดำเนินการช่วยเหลือ (2) ข้อที่ว่า “ควรแนะนำเกี่ยวกับการโอนกรรมสิทธิ์” (2)

5. ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม

ข้อเสนอแนะด้านการมีส่วนร่วมในสังคม เรียงตามลำดับจากข้อความที่มีความถี่สูงสุดถึงต่ำสุด ดังนี้ คือ ข้อที่ว่า “ควรสมัครเป็นสมาชิก สมาคมและชมรมต่าง ๆ” (16) ข้อที่ว่า “ควรมีกิจกรรมร่วมกับกลุ่มหรือชมรม (10) ข้อที่ว่า ควรช่วยเหลือองค์กรที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม” (5) ข้อที่ว่า “ควรจัดในลักษณะกลุ่มสนใจต่าง ๆ ในการเข้าสังคมหรือช่วยเหลือสังคม” (4) ข้อที่ว่า “ควรมีเอกสารเผยแพร่ในการชักชวนเพื่อมาทำประโยชน์แก่สังคม” (2) ข้อที่ว่า “ควรมีการแนะนำกิจกรรมที่ผู้สูงอายุจะสามารถทำได้ โดยให้รายละเอียดและสถานที่ติดต่อได้สะดวก” (2) ข้อที่ว่า “เป็นที่ปรึกษาของคณะกรรมการงานสังคมตามความสามารถ” (2)

6. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เรียงตามลำดับจากข้อความที่มีความถี่สูงสุดถึงต่ำสุด ดังนี้ คือ ข้อที่ว่า “หน่วยงานราชการควรให้ความรู้แก่ข้าราชการที่จะเกษียณล่วงหน้าอย่างน้อย 3 ปี โดยอาจจัดในรูปการประชุม อบรม สัมมนา” (10) ข้อที่ว่า “รัฐควรจัดให้มีการเตรียมความพร้อมในทุก ๆ ด้าน” (7) ข้อที่ว่า “ควรจัดกิจกรรมพบปะสังสรรค์ อย่างน้อยปีละ 2-3 ครั้ง” (7) ข้อที่ว่า “รัฐไม่ควรทอดทิ้งผู้เกษียณอายุ” (4) ข้อที่ว่า “รัฐควรจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุให้มากกว่าเดิม” (4) ข้อที่ว่า “รัฐควรจัดหน่วยงานขึ้นทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทั้งในกรุงเทพฯ และภูมิภาค เพื่อให้ข้าราชการได้ใช้บริการ” (2) ข้อที่ว่า “ควรมีองค์กรระดับชาติที่รับผิดชอบงานทางด้านนี้ที่ไม่ใช่ในรูปของกรมประชาสงเคราะห์” (2) ข้อที่ว่า “ควรมีการเตรียมความพร้อมโดยศึกษาแนวทางจากประเทศต่าง ๆ อาทิเช่น สหรัฐอเมริกา สวิตเซอร์แลนด์ และนิวซีแลนด์ เป็นต้น” (1)

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุป

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง” เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจเพื่อศึกษาความต้องการของข้าราชการก่อนเกษียณเกี่ยวกับความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณ รายละเอียดของการวิจัย มีดังต่อไปนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

- 1) เพื่อศึกษาความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง ใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม
- 2) เพื่อเปรียบเทียบความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณจำแนกตามตัวแปรด้านเพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน สถานภาพการสมรส รายได้ต่อเดือนที่มาจากงานประจำ จำนวนคนในครอบครัว และการเป็นสมาชิกกลุ่ม
- 3) เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเตรียมตัวก่อนเกษียณใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม ของข้าราชการก่อนเกษียณ ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนกลาง

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

- 1) ทำให้ทราบถึงความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณ ซึ่งสามารถนำมาเป็นแนวทางในการจัดการเตรียมตัวก่อนการเกษียณสำหรับข้าราชการก่อนเกษียณอย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) ทำให้ทราบถึงความต้องการของข้าราชการก่อนเกษียณที่มีความแตกต่างกันด้านเพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน สถานภาพการสมรส รายได้ต่อเดือนที่มาจากงานประจำ จำนวนคนในครอบครัว และการเป็นสมาชิกกลุ่ม ซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดการเตรียมตัวก่อนการเกษียณได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับต่อไป

3) ทำให้ได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม ของข้าราชการก่อนเกษียณ ที่สามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดการเตรียมตัวก่อนการเกษียณที่มีประสิทธิภาพต่อไป

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ข้าราชการในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง ไม่รวมสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงาน 14 หน่วยงาน ที่มีอายุระหว่าง 55-59 ปี ในปีงบประมาณ 2539 จำนวน 532 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ สุ่มจากประชากรข้างต้นได้โดยการสุ่มเอาจาก ร้อยละ 50 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ได้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา 266 คน ซึ่งจำแนกตามหน่วยงาน 14 หน่วยงาน จำนวน 266 คน โดยแยกเป็นสำนักงานปลัดกระทรวง จำนวน 8 คน สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ จำนวน 21 คน กรมการศาสนา จำนวน 14 คน กรมการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 22 คน กรมพลศึกษา จำนวน 19 คน กรมวิชาการ จำนวน 20 คน กรมศิลปากร จำนวน 45 คน กรมสามัญศึกษา จำนวน 43 คน กรมอาชีวศึกษา จำนวน 36 คน สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล จำนวน 4 คน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 9 คน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จำนวน 16 คน สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู จำนวน 3 คน และสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จำนวน 6 คน

2. ตัวแปรสำหรับการวิจัย

2.1 ตัวแปรอิสระ ที่นำมาตรวจสอบในงานวิจัยนี้มี 7 ตัวแปร ดังนี้

- 1) เพศ
- 2) ระดับการศึกษา
- 3) ประสบการณ์ในการทำงาน (นับตั้งแต่เริ่มรับราชการ)
- 4) สถานภาพการสมรส
- 5) รายได้ต่อเดือน ที่มาจากงานประจำ
- 6) จำนวนคนในครอบครัว
- 7) การเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณ แบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านร่างกายและจิตใจ
- 2) ด้านรายได้และการใช้จ่าย
- 3) ด้านงานอดิเรก
- 4) ด้านที่อยู่อาศัย
- 5) ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม

สมมติฐานการวิจัย

1. ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีเพศต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคมแตกต่างกัน
2. ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคมแตกต่างกัน
3. ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคมแตกต่างกัน
4. ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีสถานภาพการสมรสต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคมแตกต่างกัน
5. ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีรายได้ต่อเดือนที่มาจากงานประจำต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคมแตกต่างกัน
6. ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีจำนวนคนในครอบครัวต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคมแตกต่างกัน

7. ข้าราชการก่อนเกษียณที่เป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ ต่างกัน มีความต้องการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคมแตกต่างกัน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามการศึกษาความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณ ในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และแบบสอบถามปลายเปิด ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลเฉพาะส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบเลือกตอบ มี 7 ข้อ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน สถานภาพการสมรส รายได้ต่อเดือนที่มาจากงานประจำ จำนวนคนในครอบครัว และการเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งลักษณะคำถามจะเป็นแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามด้านความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณ ใน 5 ด้าน คือ (1) ด้านร่างกายและจิตใจ (2) ด้านรายได้และการใช้จ่าย (3) ด้านงานอดิเรก (4) ด้านที่อยู่อาศัย (5) ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม มีข้อคำถามทั้งหมด 52 ข้อ ลักษณะของคำถามจะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า มี 5 ช่วงคะแนน และได้นำไปทดลองหาค่าอำนาจจำแนก และหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามทั้งฉบับ 0.96 และตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบให้ข้อเสนอแนะได้อย่างอิสระ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย ถึงปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง

2. นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย เสนอต่อปลัดกระทรวงศึกษาธิการเพื่อขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. เมื่อกระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้เก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว จึงนำหนังสือจากกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งแบบสอบถาม ไปให้กลุ่มตัวอย่างแต่ละคนดำเนินการกรอกแบบสอบถาม แล้วนัดหมายวันมารับแบบสอบถามคืน จากกลุ่มตัวอย่าง

4. ในรอบแรก ก่อนที่ผู้วิจัยจะดำเนินการไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้โทรศัพท์ไปตามที่อยู่ของกลุ่มตัวอย่างว่าสะดวกให้ผู้วิจัยไปรับคืนได้เวลาใด หลังจากกลุ่มตัวอย่างได้นัดวันแล้ว ผู้วิจัยจึงไปรับแบบสอบถามคืน โดยในรอบนี้ ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาเป็นจำนวน 215 ฉบับ คิดเป็น 80.83%

5. ในรอบที่สอง ผู้วิจัยโทรศัพท์ติดต่อไปยังที่อยู่ของกลุ่มตัวอย่างที่เหลือ เพื่อติดตามแบบสอบถามคืน และหลังจากนั้นจึงไปดำเนินการเก็บแบบสอบถาม ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลในรอบนี้ ผู้วิจัยได้แบบสอบถามคืนมาครบโดยรวมกับรอบแรกแล้ว ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาทั้ง 14 หน่วยงาน เป็นจำนวน 266 ฉบับ คิดเป็น 100% ของแบบสอบถามทั้งหมด

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำแบบสอบถามทั้งหมดที่ได้รับกลับคืน จำนวน 266 ฉบับ มาพิจารณาความสมบูรณ์ของการตอบเพื่อจะนำไปวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อพิจารณาแล้วจึงนำแบบสอบถามไปหาค่าสถิติโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS-PC เพื่อคำนวณหาค่าสถิติต่อไปนี้

1. วิเคราะห์สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง ด้านข้อมูลพื้นฐานส่วนตัว วิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่ และคำนวณค่าร้อยละ สำหรับข้อคำถามปลายเปิด แสดงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเตรียมตัวก่อนเกษียณให้แก่ข้าราชการก่อนเกษียณ วิเคราะห์เนื้อหาและแจกแจงความถี่ของคำตอบ

2. วิเคราะห์ความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณโดยคำนวณค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นรายด้าน และเฉลี่ยรวมทุกด้าน

3. การทดสอบสมมติฐานที่ได้วางไว้ในแต่ละข้อตามตัวแปรในแต่ละด้าน คือ เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน สถานภาพการสมรส รายได้ต่อเดือนที่มาจากงานประจำ จำนวนคนในครอบครัว และการเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ โดยใช้สถิติค่าทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่ม (t-test for Independent Samples) และสถิติค่าทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่าสองกลุ่ม (F-test) และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ใช้วิธีทดสอบของนิวแมนคูลส์ (Newman Keuls' Method) แล้วแต่กรณี

ผลการศึกษาค้นคว้า

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณ ในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง สรุปได้ดังนี้

1. ด้านข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 266 คน แยกเป็น ชาย จำนวน 151 คน คิดเป็นร้อยละ 56.8 เป็นหญิง จำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 43.2 ด้านระดับการศึกษา ผู้ตอบส่วนใหญ่จบระดับปริญญาตรี จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 53.4 รองลงมาจบสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 30.8 และที่เหลือจบต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 15.8 ด้านประสบการณ์ในการทำงาน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงาน สูงกว่า 25 ปี จำนวน 225 คน รองลงมา มีประสบการณ์ในการทำงาน ต่ำกว่า 25 ปี จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 15.4 ด้านสถานภาพการสมรสของผู้ตอบ มีผู้สมรสแล้ว จำนวน 220 คน คิดเป็นร้อยละ 82.7 เป็นโสด จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 14.3 และเป็นหม้าย จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 3.0 ด้านรายได้ต่อเดือนที่มาจากงานประจำ ส่วนใหญ่จะมีรายได้เดือนละ 20,001 - 30,000 บาท จำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 51.9 รองลงมา มีรายได้เดือนละ 10,000 - 20,000 บาท จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 34.6 และที่เหลือมีรายได้เดือนละ 30,001 บาทขึ้นไป จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 13.5 ด้านจำนวนคนในครอบครัว 2 - 4 คน จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 64.7 และ 5 คนขึ้นไป จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 35.3 ด้านการเป็นสมาชิก มีผู้ตอบที่เป็นสมาชิก 1 กลุ่ม จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 50.0 และที่เหลือเป็นสมาชิก มากกว่า 1 กลุ่ม จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 50.0

2. ด้านความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณ

2.1 ความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณ รวมทุกด้าน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มี 1 ด้าน คือ ด้านร่างกายและจิตใจ และความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณในระดับปานกลาง มี 4 ด้าน คือ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม ด้านรายได้และการใช้จ่าย และด้านงานอดิเรก

2.2 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยของความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณในระดับมาก โดยจำแนกตามด้าน ดังนี้

1) ด้านร่างกายและจิตใจ ข้อที่มีความต้องการอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับโรคและการป้องกันโรคที่อาจเกิดขึ้น ในวัยผู้สูงอายุ" ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนเพื่อหลีกเลี่ยงโรคที่เกิดแก่ผู้สูงอายุ เช่น โรคหัวใจ และมะเร็ง เป็นต้น"

ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและวิธีการออกกำลังกายในวัยผู้สูงอายุ" ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับวิธีการเสริมสร้างสุขภาพจิตที่ดีสำหรับผู้สูงอายุ" ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของร่างกาย เช่น การเปลี่ยนแปลงประสาทตา ประสาทหู ระบบการย่อยอาหาร เป็นต้น" ข้อที่ว่า "ความรู้ในเรื่องโภชนาการที่เหมาะสมกับร่างกาย" ข้อที่ว่า "ความรู้ในเรื่องธรรมชาติและการทำจิตใจให้สงบ" ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับสภาพชีวิตประจำวัน หรือการวางแผนการดำเนินชีวิตภายหลังการเกษียณอายุ" ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรที่เป็นประโยชน์ต่อการรักษาสุขภาพ"

2) ด้านรายได้และการใช้จ่าย ข้อที่มีความต้องการในระดับมาก ได้แก่ ข้อที่ว่า "ความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับผู้เกษียณ เช่น พ.ร.บ.บำเหน็จ บำนาญ กฎหมายเกี่ยวกับการเกษียณอายุ เป็นต้น" ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับสวัสดิการเงินช่วยเหลือต่าง ๆ ที่ผู้สูงอายุจะได้รับ"

3) ด้านงานอดิเรก ข้อที่มีความต้องการในระดับมาก ได้แก่ ข้อที่ว่า "ความรู้ในการเพาะเลี้ยงต้นไม้ พืช ผัก ผลไม้ต่าง ๆ เช่น มะม่วง ส้ม และไม้ดอกต่าง ๆ เป็นต้น" ข้อที่ว่า "ความต้องการความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ"

4) ด้านที่อยู่อาศัย ข้อที่มีความต้องการในระดับมาก ได้แก่ ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้ปลอดภัย ห่างจากมลพิษ และภาวะเสื่อมโทรม" ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันอัคคีภัยที่อาจเกิดกับที่อยู่อาศัย"

5) ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม ข้อที่มีความต้องการในระดับมาก ได้แก่ ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม" ข้อที่ว่า "ข้อมูลเบื้องต้นกิจกรรมพบปะสังสรรค์ระหว่างผู้ที่กำลังจะเกษียณอายุ และผู้ที่เกษียณอายุแล้ว" ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับเรื่องงานอาสาพัฒนาต่าง ๆ เช่น งานอาสาสมัครในโครงการพระราชดำริ เป็นต้น"

2.3 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยของความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณ ในระดับปานกลาง โดยจำแนกตามด้าน มีดังนี้คือ

1) ด้านร่างกายและจิตใจ ข้อที่มีความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ข้อที่ว่า "ความรู้ในเรื่องการประกันภัยและการคุ้มครองสุขภาพและชีวิตในด้านต่าง ๆ"

2) ด้านรายได้และการใช้จ่าย ข้อที่มีความต้องการในระดับปานกลาง ได้แก่ ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายทางด้านทรัพย์สิน เช่น กฎหมายมรดก การทำพินัยกรรม เป็นต้น" ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับการปรับการดำเนินชีวิตเพื่อให้สอดคล้องกับรายรับที่ลดลง"

ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการใช้จ่ายเงินจากรายได้ประจำ เช่น เงินเดือน บำเหน็จ บำนาญ เป็นต้น"

3) ด้านงานอดิเรก ข้อที่มีความต้องการในระดับปานกลาง ได้แก่ ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับการปลูกสมุนไพร และการนำสมุนไพรมาใช้" ข้อที่ว่า "ความรู้ในการจัดสวนไม้ประดับ เช่น สวนญี่ปุ่น เป็นต้น" ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับเทคนิควิธีการการคั้นคว่ำตำรา เอกสาร ประวัติบุคคล หรืองานเขียนต่าง ๆ ที่มีอยู่"

4) ด้านที่อยู่อาศัย ข้อที่มีความต้องการในระดับปานกลาง ได้แก่ ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับการบริการของรัฐและเอกชนในด้านที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ" ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับลักษณะที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมของผู้สูงอายุ" ข้อที่ว่า "ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่ดิน และที่อยู่อาศัย" ข้อที่ว่า ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้น่าอยู่"

5) ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม ข้อที่มีความต้องการในระดับปานกลาง ได้แก่ ข้อที่ว่า "ความรู้ในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลต่างวัย และวัยเดียวกัน" ข้อที่ว่า "ความรู้ด้านกิจกรรมงานทั้งในและต่างประเทศที่จัดให้ผู้สูงอายุ"

3. ผลการทดสอบสมมติฐานที่วางไว้

1) ขำราชการก่อนเกษียณที่มีเพศต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้

2) ขำราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการโดยรวมทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ขำราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณในด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ ผู้วิจัยจึงทำการทดสอบระหว่างกลุ่ม โดยการทดสอบรายคู่ตามวิธีการของนิวแมนคูลส์ (Newman Keuls' Method) ดังนี้ คือ

2.1 ด้านร่างกายและจิตใจ พบว่า ขำราชการก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรีมีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการในด้านร่างกายและจิตใจสูงกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาดำกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้

4) ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีสถานภาพการสมรสต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ โดยรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีสถานภาพการสมรสต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการในด้านรายได้และการใช้จ่ายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ ผู้วิจัยจึงทำการทดสอบระหว่างกลุ่ม โดยทำการทดสอบรายคู่ตามวิธีการของนิวแมนคูลส์ (Newman Keuls' Method) และได้พบว่า ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีสถานภาพสมรสมีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการในด้านรายได้และการใช้จ่ายสูงกว่าข้าราชการก่อนเกษียณที่มีสถานภาพโสดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 ส่วนข้าราชการก่อนเกษียณที่มีสถานภาพการสมรสคู่อื่น มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการในด้านรายได้และการใช้จ่ายไม่แตกต่างกัน

5) ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีรายได้ต่อเดือนที่มาจากงานประจำต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ โดยรวมและรายด้านต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้

6) ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีจำนวนคนในครอบครัวต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ โดยรวมทุกด้านต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีจำนวนคนในครอบครัวต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการในด้านการมีส่วนร่วมในสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้โดยข้าราชการก่อนเกษียณที่มีจำนวนคนในครอบครัว 5 คนขึ้นไป มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการในด้านการมีส่วนร่วมในสังคมสูงกว่าข้าราชการที่มีจำนวนคนในครอบครัว 2-4 คน

7) ข้าราชการก่อนเกษียณที่เป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ ต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ โดยรวมทุกด้าน แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ โดยข้าราชการก่อนเกษียณที่เป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่ม

ต่าง ๆ มากกว่า 1 กลุ่ม มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการโดยรวมทุกด้าน สูงกว่าข้าราชการก่อนเกษียณที่เป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ 1 กลุ่ม

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ข้าราชการก่อนเกษียณที่เป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ มากกว่า 1 กลุ่ม มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการในด้านการมีส่วนร่วมในสังคมสูงกว่าข้าราชการก่อนเกษียณที่เป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ 1 กลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพบว่า ข้าราชการก่อนเกษียณที่เป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ มากกว่า 1 กลุ่ม มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการในด้านร่างกายและจิตใจสูงกว่ากลุ่มข้าราชการก่อนเกษียณที่เป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ 1 กลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ด้านข้อเสนอแนะ

สำหรับข้อเสนอแนะของข้าราชการก่อนเกษียณที่มีต่อการจัดการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุให้แก่ข้าราชการก่อนเกษียณ เรียงความถี่ ดังนี้

1. ด้านร่างกายและจิตใจ

ข้อเสนอแนะด้านร่างกายและจิตใจ เรียงตามลำดับจากข้อความที่มีความถี่สูงสุด คือ ข้อที่ว่า “ควรเตรียมพร้อมด้านจิตใจ เพื่อรองรับการเกษียณอายุราชการ” รองลงมาคือ ข้อที่ว่า “ควรออกกำลังกายที่เป็นประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ” และข้อที่ว่า “ภาครัฐควรจัดบริการตรวจสุขภาพให้แก่ข้าราชการทุกปีก่อนการเกษียณอายุราชการ โดยอาจจัดในรูปหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ เป็นต้น”

2. ด้านรายได้และการใช้จ่าย

ข้อเสนอแนะด้านรายได้และการใช้จ่าย เรียงตามลำดับจากข้อความที่มีความถี่สูงสุด คือ ข้อที่ว่า “ควรมีการจัดอบรมหรือให้วิทยากรมาแนะนำแนวทางการใช้จ่ายอย่างประหยัด” รองลงมาคือ ข้อที่ว่า “ควรมีการวางแผนการจัดแบ่งรายรับ และรายจ่ายให้สมดุลกัน” และ ข้อที่ว่า “รัฐควรจัดให้ความรู้ในการแนะแนวทางให้เกิดการเพิ่มพูนรายได้”

3. ด้านงานอดิเรก

ข้อเสนอแนะด้านงานอดิเรก เรียงตามลำดับจากข้อความที่มีความถี่สูงสุด คือ ข้อที่ว่า “ควรเตรียมหางานอดิเรกเพื่อรองรับเมื่อเกษียณอายุแล้ว” รองลงมา คือ ข้อที่ว่า “ควรสำรวจตัวเองว่าสนใจงานอดิเรกประเภทใด และศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับงานอดิเรก” และข้อที่ว่า “จัดอบรมแนะนำการทำงานอดิเรกที่สามารถเพิ่มพูนรายได้ เช่น จัดอบรมงานทางช่างฝีมือต่าง ๆ เป็นต้น”

4. ด้านที่อยู่อาศัย

ข้อเสนอแนะด้านที่อยู่อาศัยเรียงตามลำดับจากข้อความที่มีความถี่สูงสุด คือ ข้อที่ว่า “ควรมีบ้านที่อยู่อาศัยให้พร้อมก่อนเกษียณ” รองลงมาคือ ข้อที่ว่า “รัฐควรจัดสวัสดิการที่อยู่อาศัยให้กับผู้สูงอายุเพิ่มเติม” และข้อที่ว่า “เตรียมวางแผนว่าจะพักอาศัยแบบใด”

5. ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม

ข้อเสนอแนะด้านการมีส่วนร่วมในสังคม เรียงตามลำดับจากข้อความที่มีความถี่สูงสุด คือ ข้อที่ว่า “ควรสมัครเป็นสมาชิก สมาคมและชมรมต่าง ๆ” รองลงมาคือ ข้อที่ว่า “ควรมีกิจกรรมร่วมกับกลุ่มหรือชมรม” และข้อที่ว่า “ควรช่วยเหลือองค์กรที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม”

6. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เรียงตามลำดับจากข้อความที่มีความถี่สูงสุด คือ ข้อที่ว่า “หน่วยงานราชการควรให้ความรู้แก่ข้าราชการที่จะเกษียณล่วงหน้าอย่างน้อย 3 ปี โดยอาจจัดในรูปแบบการประชุม อบรม สัมมนา” รองลงมาคือ ข้อที่ว่า “รับควรจัดให้มีการเตรียมความพร้อมในทุก ๆ ด้าน และข้อที่ว่า “ควรจัดกิจกรรมพบปะสังสรรค์ อย่างน้อยปีละ 2-3 ครั้ง”

อภิปรายผล

1. จากการศึกษาความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณ ในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง โดยรวมทุกด้าน พบว่า ข้าราชการก่อนเกษียณมีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$) นั้น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะกลุ่มข้าราชการดังกล่าว ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาสูง คือ ระดับปริญญาตรีขึ้นไป ซึ่งได้มีการเตรียมตัวในการวางแผนการเกษียณอายุไว้ล่วงหน้าแล้ว และมีความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับการเกษียณอายุพอสมควรแล้ว นอกจากนี้แล้วยังมีสถานภาพทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับดีด้วย รายได้ต่อเดือนที่มาจากงานประจำมีค่อนข้างสูง ถึงเดือนละ 20,001-30,000 บาท และมีสถานภาพสมรสแล้วอีกด้วย ซึ่งเมื่อรวมรายได้ของตนเอง และของผู้สมรสด้วยแล้ว เพียงพอกับความ ต้องการในการดำรงชีพ สิ่งเหล่านี้อาจเป็นสาเหตุให้มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณ อยู่ในระดับปานกลางก็เป็นได้ ผลอันนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัฒน์สุดา สอนชื่อ (2531: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาความต้องการทางการศึกษานอกโรงเรียนของข้าราชการบำนาญ กระทรวงศึกษาธิการ ในกรุงเทพมหานคร พบว่า ข้าราชการบำนาญมีความต้องการได้รับความรู้ด้าน เศรษฐกิจ ด้านสุขภาพ และด้านสังคมโดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ข้าราชการก่อนเกษียณในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลางมีความต้องการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอยู่ในระดับมาก คือ ด้านร่างกายและจิตใจ ($\bar{X} = 3.88$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้าราชการกลุ่มนี้ได้มองเห็นความสำคัญถึงความรู้ในด้านร่างกายและจิตใจว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับข้าราชการก่อนเกษียณที่จะต้องเตรียมตัว โดยเฉพาะในเรื่องความรู้เกี่ยวกับโรคและการป้องกันโรคที่อาจเกิดขึ้นในผู้สูงอายุ ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนเพื่อหลีกเลี่ยงโรคที่เกิดแก่ผู้สูงอายุ เช่น โรคหัวใจ มะเร็ง ความรู้เกี่ยวกับวิธีการออกกำลังกาย และความรู้เกี่ยวกับวิธีการเสริมสร้างสุขภาพจิตที่ดีสำหรับผู้สูงอายุ เป็นต้น ซึ่งความรู้เหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างมากในการนำมาประยุกต์ใช้เมื่อตนเกษียณอายุราชการไปแล้ว ผลอันนี้สอดคล้องกับความคิดเห็นของ ศรีเรือน แก้วกังวาล (2518: 127) ที่กล่าวว่า การเอาใจใส่ดูแลสุขภาพทางกายนั้นเป็นสิ่งจำเป็นอันดับแรกที่จะส่งผลทำให้ชีวิตยามชราพบกับความสุขได้ และยังสอดคล้องกับทฤษฎีความต้องการของ มาสโลว์ (Maslow, 1970: 37) ที่ว่า ความต้องการของคนทางด้านร่างกายเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตเพื่อความอยู่รอด เมื่อความต้องการขั้นพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิตได้รับการสนองตอบแล้ว มนุษย์จะมีความต้องการในระดับสูงถัดไป ซึ่งผลนี้อาจทำให้ข้าราชการก่อนเกษียณเห็นความสำคัญของความรู้ในการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุในด้านร่างกายและจิตใจเป็นสิ่งที่จำเป็นมากกว่าความรู้ในด้านอื่น ๆ

ที่พบว่า ความต้องการของข้าราชการก่อนเกษียณที่มีต่อการเตรียมตัวก่อนการเกษียณในด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.18, 3.02, 3.37$ และ 3.37) นั้น อาจเป็นเพราะข้าราชการกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ มีสถานภาพทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับค่อนข้างสูง กล่าวคือ 20,001 - 30,000 บาทต่อเดือน ซึ่งรายได้ระดับนี้เพียงพอต่อการดูแลจำนวนคนในครอบครัวขนาดปกติ และยังมีรายได้ที่ได้จากคู่สมรสอีกทางหนึ่งด้วย และนอกจากนี้ข้าราชการในกลุ่มนี้ยังได้เข้าสมัครสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ อีกด้วย แสดงให้เห็นว่าข้าราชการกลุ่มนี้ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการเตรียมตัวก่อนเกษียณอยู่แล้ว และอาจมีการวางแผนสำหรับเป้าหมายของชีวิตตนไว้ล่วงหน้าแล้วก็ได้ ด้วยเหตุนี้จึงอาจทำให้ต้องการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการไม่มากนัก

2. การทดสอบความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง แบ่งตามตัวแปร ดังต่อไปนี้

2.1 ผลการทดสอบความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณในด้านเพศ ตามสมมติฐาน ข้อที่ 1 พบความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างจากการวิจัยครั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการเพศชาย และมีสภาพ

แวดล้อมทางความเป็นอยู่ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน คือ มีรายได้ต่อเดือนที่มาจากงานประจำ เดือนละ 20,001 - 30,000 บาท ใกล้เคียงกันมีสถานภาพสมรสแล้ว และมีจำนวนคนในครอบครัวขนาดปกติ จึงอาจทำให้ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ก็เป็นได้

2.2 ผลการทดสอบความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณในด้านระดับการศึกษา ตามสมมติฐานข้อที่ 2 พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งโดยรวมและรายด้าน โดยที่ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีวุฒิปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณสูงกว่าผู้ที่มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการซึ่งมีระดับการศึกษาสูง กล่าวคือ มีระดับการศึกษาที่อยู่ในระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี มีผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีจำนวนน้อย ข้าราชการที่มีระดับการศึกษาสูงเหล่านี้ มีความต้องการความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการเกษียณอายุราชการอยู่ในระดับค่อนข้างสูง เนื่องจากได้มองเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการเตรียมตัวก่อนเกษียณว่าเป็นเรื่องที่ควรหาความรู้เพิ่มเติม และการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุด้านร่างกาย และจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม เป็นสิ่งที่จำเป็น และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวางแผนชีวิตไว้ล่วงหน้า เพื่อเตรียมรับกับสถานะการณ์ที่ตนจะต้องเผชิญต่อไปก็เป็นได้ ซึ่งผลอันนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมศรี กันธมาลา (2529: 50 - 63) ซึ่งได้ศึกษาเรื่องการส่งเสริมบทบาทของผู้เกษียณอายุ โดยทำการศึกษากับกลุ่มนักบริหาร นักวิชาการ และนักปฏิบัติการที่มีวุฒิปริญญาตรีขึ้นไป พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการเตรียมความพร้อมสำหรับการเกษียณอายุแล้ว โดยมีแผนจะไปประกอบอาชีพส่วนตัว และรับเป็นที่ปรึกษา ตลอดจนมีความสนใจที่จะร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน และยังรู้สึกว่าคุณค่าต่อสังคม ในฐานะที่มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์อย่างสูง

2.3 ผลการทดสอบความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณในด้านประสบการณ์ในการทำงาน ตามสมมติฐานข้อที่ 3 พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้าราชการกลุ่มนี้มีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน คือ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมานาน สูงกว่า 25 ปี ยังมีรายได้ค่อนข้างสูงด้วย คือ รายได้เดือนละ 20,001 - 30,000 บาท และยังมีระดับความรู้ที่อยู่ในระดับสูง คือ มีความรู้ตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไปอีกด้วยเป็นส่วนใหญ่ ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ อาจเป็นสาเหตุทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณไม่แตกต่างกันก็เป็นได้

2.4 ผลการทดสอบความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณในด้านสถานภาพการสมรส ตามสมมติฐานข้อที่ 4 พบว่า เมื่อพิจารณาโดยรวมทุกด้าน มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นผู้สมรสแล้ว มีสถานภาพเป็นโสดหรือหม้ายเพียงเล็กน้อยเท่านั้นก็เป็นได้ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านรายได้และการใช้จ่าย โดยข้าราชการก่อนเกษียณที่มีสถานภาพสมรสแล้วมีความต้องการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการในด้านรายได้และการใช้จ่ายสูงกว่าข้าราชการก่อนเกษียณที่มีสถานภาพโสด ซึ่งอาจเป็นเพราะเหตุผลอันเดียวกันว่า ข้าราชการก่อนเกษียณในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการใน ส่วนกลาง ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่สมรสแล้ว จึงมีความต้องการที่จะได้รับความรู้ในด้านรายได้และการใช้จ่ายสูงกว่าผู้ที่มีสถานภาพโสด โดยเฉพาะความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับผู้เกษียณ เช่น พ.ร.บ.บำนาญ บำนาญ และความรู้เกี่ยวกับสวัสดิการเงินช่วยเหลือต่าง ๆ ที่ผู้สูงอายุจะได้รับ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อนำความรู้เหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ในภายหลัง ซึ่งผลอันนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรพันธ์ ลิ้มมณี (2528) ที่พบว่า ข้าราชการครู ร้อยละ 77.8 เห็นด้วยที่จะให้คำแนะนำแก่ข้าราชการที่จะเกษียณอายุให้ทราบเกี่ยวกับสิทธิผลประโยชน์และสวัสดิการต่าง ๆ ที่ผู้เกษียณอายุควรจะได้รับจากทางราชการและจากโรงเรียน

2.5 ผลการทดสอบความต้องการในการเตรียมตัวก่อนการเกษียณด้านรายได้ต่อเดือนที่มาจากงานประจำ ตามสมมติฐานข้อที่ 5 พบความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งโดยรวมและรายด้าน อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ เป็นผู้ที่มีสถานภาพส่วนตัวคล้ายคลึงกัน จึงทำให้มีความคิดอยู่ในระดับที่คล้ายคลึงกันเป็นส่วนมาก ส่งผลให้การศึกษาครั้งนี้ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้ก็เป็นได้

2.6 ผลการทดสอบความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณในด้านจำนวนคนในครอบครัว ตามสมมติฐานข้อที่ 6 พบว่า โดยรวมทุกด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเป็นเพราะข้าราชการกลุ่มนี้มีลักษณะใกล้เคียงกัน คือมีจำนวนคนในครอบครัวไม่มากนัก มีรายได้ และการศึกษาอยู่ในระดับสูง จึงอาจส่งผลให้การศึกษาครั้งนี้ ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้ก็เป็นได้

แต่เมื่อพิจารณารายด้านแล้ว พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยข้าราชการก่อนเกษียณที่มีจำนวนคนในครอบครัว 5 คนขึ้นไป มีความต้องการที่จะได้รับความรู้ในการเตรียมตัวก่อนการเกษียณในด้านการมีส่วนร่วมในสังคมสูงกว่าจำนวนคนใน

ครอบครัว 2 - 4 คน โดยต้องการข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับกิจกรรมพบปะสังสรรค์ระหว่างผู้ที่กำลังจะเกษียณอายุ และผู้ที่เกษียณอายุไปแล้ว และต้องการความรู้เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในการที่จะบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ บุคคลที่อยู่ในครอบครัวใหญ่จะให้ความสำคัญแก่การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เพราะฉะนั้นจึงมองเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในสังคมก็เป็นได้ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ ศรีเรือน แก้วกังวาล (2530: 258) ที่ได้กล่าวว่า การที่ให้ผู้เกษียณได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์กับบุคคลต่างวัย หรือในวัยเดียวกันจะช่วยส่งผลอย่างยิ่งต่อการปรับตัวด้านอารมณ์และด้านสังคมของผู้เกษียณได้เป็นอย่างดี และจากการศึกษาของ กนกวรรณ ศิลปกรรมพิเศษ (2527: 67 - 68) ก็พบว่า ผู้เกษียณที่มีส่วนร่วมในสังคมมาก จะปรับตัวได้ดีกว่าผู้เกษียณที่มีส่วนร่วมในสังคมน้อย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เขมิกา ขามะรัต (2527: 84) ที่พบว่า ผู้สูงอายุที่เกษียณและยังคงมีส่วนร่วมทางสังคมสูง จะมีความพึงพอใจในชีวิตสูงถึงร้อยละ 49 ดังนั้น ผู้เกษียณที่มีส่วนร่วมในสังคมสูง จะมีแนวโน้มที่จะมีความพึงพอใจในชีวิตสูงกว่าผู้ที่มีส่วนร่วมทางสังคมต่ำ และอาจทำให้ข้าราชการก่อนเกษียณในกลุ่มนี้ที่มีจำนวนคนในครอบครัวอยู่ในระดับมาก คือ 5 คนขึ้นไป ได้เล็งเห็นความสำคัญและประโยชน์ในการได้รับความรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมการพบปะสังสรรค์กับข้าราชการทั้งก่อนและหลังเกษียณ ก็เป็นไปได้

2.7 ผลการทดสอบความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณในด้านการเป็นสมาชิกกลุ่ม ตามสมมติฐานข้อที่ 7 พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยรวมทุกด้าน โดยที่ข้าราชการก่อนเกษียณที่เป็นสมาชิกกลุ่มมากกว่า 1 กลุ่มมีความต้องการสูงกว่าข้าราชการก่อนเกษียณที่เป็นสมาชิก 1 กลุ่ม และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยข้าราชการก่อนเกษียณที่เป็นสมาชิกมากกว่า 1 กลุ่มมีความต้องการการเตรียมตัวในด้านการมีส่วนร่วมในสังคมสูงกว่าข้าราชการก่อนเกษียณที่เป็นสมาชิก 1 กลุ่ม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้าราชการก่อนเกษียณที่เป็นสมาชิกมากกว่า 1 กลุ่มโดยปกติจะเป็นผู้ที่สนใจในกิจกรรมอยู่แล้ว เป็นผู้ที่ใฝ่รู้ และสนใจในข่าวสารข้อมูลด้วย จึงเห็นความสำคัญของการเป็นสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ และการมีส่วนร่วมในสังคม เพื่อให้ตนได้พบปะกับผู้อื่นอยู่เสมอ ผลอันนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ เขมิกา ขามะรัต (2527: 84) ที่พบว่า ผู้สูงอายุที่เกษียณแล้ว ที่ยังคงมีส่วนร่วมทางสังคมสูงมีความพึงพอใจในชีวิตสูงกว่าผู้ที่มีส่วนร่วมในสังคมน้อย และงานวิจัยของ ฉันทนา กาญจนพจน์ (2529: 52) ที่พบว่า ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมากจะมีทัศนคติต่อตนเองในแง่ดีมากกว่าผู้สูงอายุที่เข้าร่วมในสังคมน้อย

3. สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุให้แก่ข้าราชการก่อนเกษียณนั้น ที่เสนอมามากที่สุดเพียง 3 ด้าน คือ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย และด้านงานอดิเรก โดยด้านร่างกายและจิตใจ เสนอว่า ข้าราชการก่อนเกษียณควรเตรียมพร้อมทางด้านจิตใจ เพื่อรองรับการเกษียณอายุราชการมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านรายได้และการใช้จ่าย เสนอว่าหน่วยงานรัฐควรมีการจัดอบรมหรือให้วิทยากรมาแนะนำแนวทางการใช้จ่ายอย่างประหยัด และด้านงานอดิเรก เสนอว่า ข้าราชการก่อนเกษียณควรเตรียมหางานอดิเรกเพื่อรองรับเมื่อเกษียณอายุราชการไปแล้ว ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้เป็นข้าราชการที่มีความรู้อยู่แล้ว จึงมีความต้องการความรู้ใน 3 เรื่องนี้ ที่เป็นหัวใจหลักในแง่ของเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจของการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุ คือ ด้านรายได้ จิตใจ และงานอดิเรก ส่วนในเรื่องของความรู้อื่น ๆ นั้น ข้าราชการกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะมีความรู้อยู่แล้ว จึงไม่ต้องการก็เป็นได้ ซึ่งผลนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัฒน์สุตา สอนชื่อ (2531) ที่พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสูงในกลุ่มของข้าราชการบำนาญต้องการที่จะได้รับความรู้ในด้านสุขภาพ และด้านเศรษฐกิจเช่นเดียวกัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

1. กระทรวงศึกษาธิการ ควรจัดให้ข้าราชการก่อนเกษียณอายุราชการได้รับข้อมูลข่าวสารในรูปแบบต่าง ๆ เกี่ยวกับกิจกรรมการพบปะสังสรรค์ และควรจัดให้มีกิจกรรมพบปะสังสรรค์ระหว่างข้าราชการก่อนและหลังเกษียณอายุราชการเป็นประจำ ทั้งนี้ เพื่อข้าราชการก่อนเกษียณอายุราชการและหลังเกษียณอายุได้มีโอกาสดพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ซึ่งจะช่วยให้ข้าราชการก่อนเกษียณมีความเคยชินกับการเกษียณอายุราชการอีกส่วนหนึ่งด้วย

2. กระทรวงศึกษาธิการเป็นแกนหลักในการจัดหาวิทยากรมาให้คำแนะนำ และให้ความรู้แก่ผู้เกษียณอายุราชการในเรื่องของการวางแผนการใช้จ่ายรายได้ และความรู้ในด้านสวัสดิการต่าง ๆ ที่ข้าราชการจะได้รับ โดยอาจวางแผนการจัดอบรมอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง ซึ่งอาจทำเอง หรือให้หน่วยงานอื่นเป็นผู้จัดวิทยากรมาให้ ซึ่งทำให้ผู้เกษียณอายุได้นำมาเป็นประโยชน์ต่อการจัดเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการต่อไป

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ หรือหน่วยงานเจ้าสังกัดในระดับกรมต่าง ๆ ในกระทรวงศึกษาธิการ ควรให้ความรู้เกี่ยวกับการทำงานอดิเรกให้แก่บุคลากรของตน โดยอาจจัดเป็นโครงการต่อเนื่องระยะยาว โดยใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น โทรทัศน์ วิทยุ ช่วยสอน เช่น โครงการงานอดิเรกสำหรับผู้สูงอายุ เป็นต้น

4. กระทรวงศึกษาธิการควรหาทางช่วยเหลือโดยร่วมมือกับหน่วยงานเอกชน สถาบันการเงิน ในการหาที่อยู่อาศัยให้กับผู้สูงอายุ หรืออาจขอความร่วมมือกับสถาบันการเงินในเรื่องของสินเชื่อเพื่อ ที่อยู่อาศัยในอัตราดอกเบี้ยต่ำให้แก่ข้าราชการสูงอายุ และจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ ให้แก่ข้าราชการของตน

5. กระทรวงศึกษาธิการควรเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับสมาคม และชมรมต่าง ๆ ให้แก่ ข้าราชการก่อนเกษียณได้ทราบเป็นข้อมูลในการสมัครเข้าเป็นสมาชิกของชมรมหรือสมาคมต่าง ๆ นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการควรขอความร่วมมือจากภาคเอกชน องค์กรต่าง ๆ เผยแพร่ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่ต้องการให้ผู้เกษียณอายุที่มีความรู้ ความสามารถได้มีส่วนร่วมในการ ให้ความช่วยเหลือในเรื่องนั้น ๆ ที่ผู้เกษียณอายุส่วนมากสนใจและต้องการประโยชน์แก่สังคมใน เรื่องนั้น เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ควรมีการศึกษาเรื่องเดียวกันนี้ แต่ควรศึกษากับกลุ่มประชากรที่เป็นกลุ่มลูกจ้างประจำ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลมาจัดสวัสดิการ และโครงการให้ครอบคลุมทุกกลุ่ม

2. ต่อไปควรมีการศึกษาในเรื่องการเตรียมตัวของข้าราชการกระทรวงศึกษาธิการใน สังกัดอื่น รวมไปถึงบุคลากรที่อยู่ในหน่วยงานเอกชน หรือรัฐวิสาหกิจ ทั้งนี้เพื่อให้ข้อมูลที่เป็น ประโยชน์ในการจัดโครงการการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการได้อย่างเหมาะสมและตรงกับ กลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ ต่อไป

3. ต่อไปควรมีการศึกษาในเรื่องของการเตรียมตัวก่อนเกษียณ โดยศึกษากับกลุ่มประชากร ที่เป็นผู้ให้ หรือผู้จัด เช่น เจ้าหน้าที่ของสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย กรมประชาสงเคราะห์ กรุงเทพมหานคร กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับ การจัดการเกษียณอายุ ทั้งนี้เพื่อ จะได้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัด ความเป็นไปได้ของการจัด รูปแบบของการจัด ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้สูงอายุในระยะต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ ศิลปกรรมพิเศษ. ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวของผู้เกษียณอายุราชการในเขตอำเภอเมืองและอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาธารณสุขศาสตร์) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527. อัดสำเนา.
- กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528.
- เกษม ดันติผลาชีวะ และกุลยา ดันติผลาชีวะ. การรักษาสุขภาพในวัยสูงอายุ. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์, 2528.
- กุลยา ดันติผลาชีวะ. การพยาบาลผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญกิจ, 2524.
- เขมิกา ขามะรัต. ความพึงพอใจในชีวิตของคนชรา : ศึกษากรณีข้าราชการบำนาญกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. วิทยานิพนธ์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527. อัดสำเนา.
- จิระ เจริญเลิศ. "ชีวิตหลังเกษียณอายุ," อุตสาหกรรม ฉบับที่ 1: 98-104; 2529.
- จรรยา ทองถาวร. จิตวิทยาพัฒนาการ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, 2530.
- ฉัตรตรียา นาคเกษม. ความคิดเห็นของข้าราชการก่อนเกษียณ สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนกลางเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน สำหรับข้าราชการผู้สูงอายุ ก่อนและหลังเกษียณอายุ. ปรินฤณานิพนธ์. กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2538. อัดสำเนา.
- ฉันทนา กาญจนพจน์. ความสัมพันธ์ระหว่างการร่วมกิจกรรมกับอัตมโนทัศน์ของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ คม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529. อัดสำเนา.
- เอก ณะสิริ. ทำอย่างไรจะปราศจากโรคและชลอความชรา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : แปลน พับลิชชิง จำกัด, 2532.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534.
- เชียรศรี วิวิธสิริ. จิตวิทยาการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527.
- เชาวน์ ชีระกุล. "การเกษียณอายุของข้าราชการ," เทศาภิบาล. 78 : 18-30; พฤษภาคม 2526.

- ทรงวิทย์ แก้วศรี และทัศนีย์ ดุสิตสุทธีรัตน์. “ระบบการออกจากราชการและบำเหน็จบำนาญ,” 200 ปี มหาจักรีบรมราชวงศ์และวิวัฒนาการของระบบข้าราชการพลเรือน. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2526.
- ธีระ สุขวังน. เรื่องของคนแก่. อนุสรณ์เนื่องในงานฉาปนกิจศพคุณแม่เขื่อน นารายณะคามิน. พิมพ์ครั้งที่ 19. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, 2523.
- นิตา ชูโต. รายงานการวิจัยเรื่อง “คนชราไทย,” สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.
- บรรลุ ศิริพานิช. คู่มือเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุการงาน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : พี.ที.เอ. เบสท์ ซัพพลาย, 2537.
- บุปผา นิละภมร. “ผู้สูงอายุกับกิจกรรมพิเศษ,” ผู้สูงอายุ. 5 : 71-73; เมษายน-กันยายน 2529.
- ปฐม นิคมานนท์. การศึกษานอกระบบโรงเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ทิพย์อักษร, 2528.
- ประชาสงเคราะห์, กรม. เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ. วันที่ 23-25 สิงหาคม 2538. (โรเนียว).
- ประมวญ ดิคคินสัน. วัยวัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, 2520.
- ประสพ รัตนกร. “สุขภาพจิตของผู้สูงอายุ,” คุรุปริทัศน์. ฉบับพิเศษ, 2525.
- ปราโมทย์ วังสะอาด. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมือง ภาพสินธุ์. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2530. อัดสำเนา.
- ปาทัน บัญ-หลง. ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการสูงอายุ. รายงานการสัมมนาวิชาการเรื่องการพยาบาลจิตสังคมกับผู้สูงอายุ. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. เจริญการพิมพ์, 2531.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ : เจริญผล, 2531.
- พัฒน์สุดา สอนชื่อ. การศึกษาความต้องการทางการศึกษานอกโรงเรียนของข้าราชการบำนาญกระทรวงศึกษาธิการในกรุงเทพมหานคร. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531. อัดสำเนา.
- พีรสิทธิ์ กำนวนศิลป์ และคณะ. รายงานวิจัยเรื่อง “ความทันสมัย ภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองและปัญหาบางประการของคนชรา,” สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2523.

พูนทรัพย์ จรรยาสุภาพ. “เกณียณ 55: ช่วยกันคิดอีกสักนิด,” ข่าวราชการ 32. 1 : 38-42;

มกราคม 2530.

เพ็ญแข ประจันปัจจนึก. การศึกษากลุ่มประชากรผู้สูงอายุของไทย : หลักการและทฤษฎีที่

สามารถนำไปใช้. ประมวลบทความและผลงานพฤติกรรมศาสตร์, 2534. (อัคราณา)

มาลี ใหญ่สูงเนิน. ความต้องการเกี่ยวกับการจัดโปรแกรมการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ
ของข้าราชการต่างกลุ่มอายุ สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ.

วิทยานิพนธ์ คม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535. อัคราณา.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ :

อักษรเจริญทัศน์, 2538.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. สถิติวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช,

2524.

_____. หลักการวิจัยการศึกษา. กรุงเทพฯ : ศึกษาพร, 2528.

วิกิต ดันทาวุฑฒ. หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักส่งเสริมและ

ฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2536.

วิรัช แฝ่วสกุล. ความต้องการทางการศึกษานอกโรงเรียนของข้าราชการบำนาญ กระทรวง

ศึกษาธิการ. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2527.

อัคราณา.

ศรีธรรม ธนะภูมิ. พัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพ. กรุงเทพฯ : คณะแพทยศาสตร์

โรงพยาบาลรามารับดี มหาวิทยาลัยมหิดล, 2535.

ศรีเรือน แก้วกังวาล. จิตวิทยาพัฒนาการ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์และทำปก

เจริญผล, 2530.

ศิริวรรณ ศิริบุญ. รายงานการวิจัยเรื่อง “บทบาทและคุณค่าของผู้สูงอายุในทรรณะของคน

หนุ่มสาวกรุงเทพมหานครและภาคกลาง,” วารสารประชากรศาสตร์. 4: 27-55;

มีนาคม 2531.

ศิริวรรณ สีนไชย. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ ในสถาน

สงเคราะห์คนชรา กรมประชาสงเคราะห์. วิทยานิพนธ์ คม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, 2531. อัคราณา.

สมบุญ ศาลยาชีวิน. จิตวิทยาเพื่อการศึกษาผู้ใหญ่. เชียงใหม่ : ลานนาการพิมพ์, 2526.

สมศรี กันธมาลา. การส่งเสริมบทบาทของผู้เกษียณอายุให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม.

เอกสารการวิจัยส่วนบุคคลในลักษณะวิชาสังคมจิตวิทยา วิทยาลัยป้องกัน

ราชอาณาจักร, 2528-2529.

สวาท (นามแฝง). "ชีวิตหลังเกษียณ," วิทยาจารย์. 85 : 76-79; ตุลาคม 2530.

สุชาติ โสมประยูร. สุขวิทยา. (ฉบับปรับปรุงใหม่) พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2528.

สุรกุล เจนอบรม. วิทยาการผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษาออกโรงเรียนคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. หลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524.

โสรัจ แสนศิริพันธ์. หลักการบริหารเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 2. แพร์ : โรงพยาบาลแพร์, 2522.

อัมพร มีสุข. "บทสัมภาษณ์คุณหญิงอัมพร มีสุข เกี่ยวกับปัญหาผู้สูงอายุ," อาวุโส. 1 : 16-19; กุมภาพันธ์ 2528.

อัมพล สุอำพัน. จิตวิทยาทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 3. เอกสารการสอนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. หน่วยที่ 13. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์, 2531.

Atchley, R.C. Retirement and Leisure Participation: Continuity and Crisis. The Gerontologist. p 13-17. Spring, 1971.

_____. Social forces and Aging: An Introduction to Social Gerontology. California: Wadsworth Publishing Co., 1988.

Buckley C. Joseph. The Retirement Handbook. 3 rd. ed. New York : Harper & Row. Publishers, Incorporated, 1967.

Burgess, E.W. Aging in Western Societies. Chicago: University of Chicago Press, 1960.

Burnside, Irene Mortenson, Nursing and the Aged. 2 nd. ed. New York : Mc. Graw-Hill Book Company, 1981.

Castetter B. William. The Personnel Function in Educational Administration. 2 nd. ed. New York : Macmillan Publishing co., Inc., 1976.

Conbach, Joseph Lee. Essentials of Psychological Testing. 2nd. ed., New York: Harper and Brothers, 1970.

- Florio, C. Collegiate Programs for Older Adults: A Summary Report on a 1976 Survey.
N.Y.: Academy for Education Development, 1978.
- Glammer, F.D. Determinants of a positive attitude toward Retirement. Journal of Gerontology: 31; 1976.
- Jonas, D., & Jonas, D. Young till we die. New York: Coward, 1973.
- Kidd, J.R. How Adults Learn. New York : Association Press, 1973.
- Knowles Malcolm S. The Modern Practice of Adult Education Andragogy Versus Pedagogy. New York : Association Press, 1972.
- Larson, R. Living Alone Versus Deing with People. Disengagement in the Daily Experience of older Adults, Journal of Gerontology. 1985.
- Leedy J. Jack and Wynbrandt James. Executive Retirement Management. New York : Facts on File Publications, 1987.
- Lemon, B., Bengtson, V., and Peterson. J. "Activity Types and Life Satisfaction in a Retirement Community," Journal of Gerontology. 27: 511-523; 1972.
- Levinson. The Seasons of a Man's Life. New York: Knopf, 1978.
- Maslow, A.H. Motivation and Personality. New York : Harper and Row, 1970.
- Riley, M.W., Johnson, J., and Foner, A. Aging and Society (Vol.3) : A sociology of Age Stratification. New York : Russell Sage Foundation, 1972.
- Streib, G.F. & Schneider, C.J. Reteirement in American Society: Import and Process.
Ithaca: Cornell University Press, 1971.
- Taylor Monat Cecelia. Essentials of Psychiatric Nursing. 11 th.ed. St. Louis : The C.V. Mosby Company, 1982.

ภาคผนวก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ดร.เพ็ญแข ประจันปัจจนิก	ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
รศ.ชูศรี วงศ์รัตน์	ภาควิชาพื้นฐานของการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
ดร.เจริญผล สุวรรณโชติ	ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ
ดร.ทองอยู่ แก้วไทรฮะ	ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ
ดร.บุญลือ ทองอยู่	รองเลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการครู

ที่ ทม 1007/3417

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

23 กรกฎาคม 2539

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์

เรียน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นางสาวศศิตา นิรินธนาชาติ เป็นนิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

นิสิตผู้นี้มีความประสงค์จะมาติดต่อขอความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าเพื่อทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อเกษียณในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง

ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ

ดร.เพ็ญแข ประจณปัจจนิก ประธาน

รศ.ชูศรี วงศ์รัตน์ กรรมการ

สิ่งที่นิสิตใคร่ขอความอนุเคราะห์ คือ ขอเชิญ ดร.เจริญผล สุวรรณโชติ และดร.ทองอยู่ แก้วไทรยะ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่ท่านจะโปรดให้แก่บัณฑิตผู้นี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

ชูศักดิ์ ขัมภลิจิต

(นายชูศักดิ์ ขัมภลิจิต)

รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

ที่ ทบ 1007/3416

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

23 กรกฎาคม 2539

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์

เรียน เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการครู

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นางสาวศศิดา นิรินธนาชาติ เป็นนิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

นิสิตผู้นี้มีความประสงค์จะมาติดต่อขอความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าเพื่อทำปริญญา นิพนธ์ เรื่อง การศึกษาความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อเกษียณใน หน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง

ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ

ดร.เพ็ญแข ประจันปัจจนึก ประธาน

รศ.ชูศรี วงศ์รัตนะ กรรมการ

สิ่งที่นิสิตใคร่ขอความอนุเคราะห์ คือ ขอเชิญ ดร.บุญลือ ทองอยู่ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ เครื่องมือการวิจัย

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอ ขอบคุณในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่ท่านจะโปรดให้แก่นิสิตผู้นี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

ชูศักดิ์ ชัมภลิจิต

(นายชูศักดิ์ ชัมภลิจิต)

รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

ที่ ทม 1007/3751

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

26 สิงหาคม 2539

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์

เรียน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นางสาวศศิตา นิรินธนาชาติ เป็นนิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

นิสิตผู้ี้มีความประสงค์จะมาติดต่อขอความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าเพื่อทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง

ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ

ดร.เพ็ญแข

ประจันปัจฉนีก

ประธาน

รศ.ชูศรี

วงศ์รัตน์ะ

กรรมการ

สิ่งที่นิสิตใคร่ขอความอนุเคราะห์ คือ ขอให้ข้าราชการก่อนเกษียณอายุราชการที่มีอายุระหว่าง 55-59 ปี ในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวง, สำนักงานสภาพัฒนาการศาน, กรมการศาสนา, กรมการศึกษานอกโรงเรียน, กรมพลศึกษา, กรมวิชาการ, กรมศิลปากร, กรมสามัญศึกษา, กรมอาชีวศึกษา, สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล, สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู และสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ตอบแบบสอบถาม ในระหว่างเดือนสิงหาคม - ตุลาคม 2539 เพื่อเป็นข้อมูลในการทำปริญญานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่ท่านจะโปรดให้แก่ นิสิตผู้ี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

ศิริยุภา พูลสุวรรณ

(นางสาวศิริยุภา พูลสุวรรณ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

ที่ ศธ 0205/14554

กระทรวงศึกษาธิการ

กรุงเทพมหานคร 10300

26 กันยายน 2539

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม เรื่อง “ การศึกษาความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของ
ข้าราชการก่อนเกษียณ ในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในส่วนกลาง”

จำนวน 1 ชุด

ด้วยกระทรวงศึกษาธิการได้อนุญาตให้ นางสาวศศิตา นิรินธนาชาติ นิสิตปริญญาโท
วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ซึ่งกำลังศึกษาค้นคว้าเพื่อ
ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อน
เกษียณ ในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ

ดร.เพ็ญแข

ประจักษ์ปัจฉิม

ประธาน

รศ.ชูศรี

วงศ์รัตน์

กรรมการ

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับข้าราชการก่อนเกษียณอายุราชการที่มีอายุระหว่าง 55-59 ปี ใน
สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ นั้น

กระทรวงศึกษาธิการ จึงขอความร่วมมือจากท่านตอบแบบสอบถามให้แก่ นิสิตดังกล่าวหรือ
ส่งกลับมายังสำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำนักงานปลัดกระทรวง
ภายในวันที่ 11 ตุลาคม 2539 ซึ่งข้อมูลของท่านจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนทางในการจัดความรู้
ให้กับข้าราชการก่อนเกษียณได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ต่อไปด้วย

ขอแสดงความนับถือ

พนม พงษ์ไพบูลย์

(นายพนม พงษ์ไพบูลย์)

รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

สำนักงานปลัดกระทรวง

สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

โทร. 2810061, 2826864

โทรสาร 2819413

แบบสอบถาม

เรื่อง

การศึกษาความต้องการ การเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณ
ในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง

แบบสอบถามนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมความคิดเห็นของข้าราชการก่อนเกษียณเกี่ยวกับความต้องการความรู้ เพื่อการเตรียมตัวก่อนการเกษียณในด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดความรู้ในการเตรียมตัวก่อนการเกษียณให้แก่ข้าราชการก่อนเกษียณได้อย่างมีประสิทธิภาพ แบบสอบถามนี้ไม่มีผลกระทบเสียหายแก่ผู้ตอบแบบสอบถามแต่อย่างใดทั้งสิ้น ดังนั้น จึงใคร่ขอความกรุณาจากท่านได้โปรดตอบคำถามทุกข้อตามความเป็นจริงและตอบข้อคำถามทุกตอนทุกข้อ ไม่เว้นข้อหนึ่งข้อใดไว้

แบบสอบถามชุดนี้แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้ คือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลาง

ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามปลายเปิดด้านข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุให้แก่ข้าราชการก่อนเกษียณ

ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณอย่างยิ่งในความร่วมมือของท่าน

นางสาวศศิศา นิรินธนาชาติ

นิสิตปริญญาโท มศว ประสานมิตร

ผู้วิจัย

ตอนที่ 1

ด้านข้อมูลส่วนตัว

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย [/] หน้าข้อความที่เห็นตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านมากที่สุด

1. เพศ
 - ☐ ชาย
 - ☐ หญิง
2. ระดับการศึกษา
 - ☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี
 - ☐ ปริญญาตรี
 - ☐ สูงกว่าปริญญาตรี
3. ประสบการณ์ในการทำงาน (นับแต่เริ่มรับราชการ)
 - ☐ ต่ำกว่า 25 ปี
 - ☐ สูงกว่า 25 ปี
4. สถานภาพการสมรส
 - ☐ โสด
 - ☐ สมรส
 - ☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ.....)
5. รายได้ต่อเดือน ที่มาจากงานประจำ
 - ☐ มีรายได้เดือนละ 10,000 - 20,000 บาท
 - ☐ มีรายได้เดือนละ 20,001 - 30,000 บาท
 - ☐ มีรายได้เดือนละ 30,001 บาทขึ้นไป
 - ☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ.....)
6. จำนวนคนในครอบครัว
 - ☐ 2 - 4 คน
 - ☐ 5 คนขึ้นไป
 - ☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ.....)
7. การเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ
 - ☐ 1 กลุ่ม
 - ☐ มากกว่า 1 กลุ่ม

ตอนที่ 2

ด้านความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณฯ

คำชี้แจง ข้อความต่อไปนี้เป็นความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณใน 5 ด้าน คือ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม ที่ควรจัดเตรียมไว้ให้กับข้าราชการก่อนการเกษียณอายุ ขอให้ท่านแสดงความคิดเห็นว่า ท่านมีความต้องการในแต่ละข้อมากน้อยเพียงใด และโปรดกาเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับความต้องการของท่าน

คะแนน 5 หมายถึง มีความต้องการมากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง มีความต้องการมาก

คะแนน 3 หมายถึง มีความต้องการปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง มีความต้องการน้อย

คะแนน 1 หมายถึง มีความต้องการน้อยที่สุด

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความต้องการ				
		5	4	3	2	1
1	<u>ความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณ</u> <u>ด้านร่างกายและจิตใจ</u>					
	ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของร่างกาย เช่น การเปลี่ยนแปลงประสาทตา					
	ประสาทหู ระบบการย่อยอาหาร เป็นต้น					
2	ความรู้เกี่ยวกับโรคและการป้องกันโรคที่อาจเกิดขึ้นในวัยผู้สูงอายุ					
3	ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและวิธีการออกกำลังกายในวัยผู้สูงอายุ					

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความต้องการ				
		5	4	3	2	1
4	ความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับสภาพชีวิตประจำวัน หรือการวางแผนการดำเนินชีวิตภายหลังการเกษียณอายุ					
5	ความรู้ในเรื่องธรรมชาติที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต					
6	ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรที่เป็นประโยชน์ต่อการรักษา สุขภาพ					
7	ความรู้ในเรื่องการฝึกสมาธิและการทำจิตใจให้สงบ					
8	ความรู้ในเรื่องการประกันภัยและการคุ้มครองสุขภาพ และชีวิตในด้านต่าง ๆ					
9	ความรู้ในเรื่องโภชนาการที่เหมาะสมกับร่างกาย					
10	ความรู้เกี่ยวกับวิธีการเสริมสร้างสุขภาพจิตที่ดี สำหรับผู้สูงอายุ					
11	ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนเพื่อหลีกเลี่ยงโรคที่เกิดแก่ ผู้สูงอายุ เช่น โรคหัวใจ และมะเร็ง เป็นต้น					
	ความต้องการเตรียมตัวก่อนการเกษียณ ด้านรายได้และการใช้จ่าย					
1	ความรู้เกี่ยวกับอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ เช่น การประดิษฐ์ดอกไม้ การจักสาน การซ่อมนาฬิกา งานแกะสลัก หรืออื่น ๆ เป็นต้น					
2	ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายทางด้านทรัพย์สิน เช่น กฎหมายมรดก การทำพินัยกรรม เป็นต้น					
3	ความรู้ในเรื่องการสะสมทรัพย์สินในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การซื้อพันธบัตร การฝากเงินกับสถาบันการเงินต่างๆ เป็นต้น					
4	ความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับผู้เกษียณ เช่น พ.ร.บ.บำนาญ บำนาญ กฎหมายเกี่ยวกับการเกษียณอายุ เป็นต้น					
5	ความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับการลงทุนด้านธุรกิจ เช่น การจัดสรรที่ดิน การลงทุนในต่างประเทศ เป็นต้น					
6	ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการใช้จ่ายเงินจากรายได้ ประจำ เช่น เงินเดือน บำนาญ บำนาญ เป็นต้น					

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความต้องการ				
		5	4	3	2	1
7	ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอบรมอาชีพใหม่ ๆ ที่จัด โดยหน่วยงานต่าง ๆ.....					
8	ความรู้เกี่ยวกับแหล่งเงินทุน หรือสถาบันการเงินต่าง ๆ ในประเทศ หรือต่างประเทศ					
9	ความรู้เกี่ยวกับสวัสดิการเงินช่วยเหลือต่าง ๆ ที่ ผู้สูงอายุจะได้รับ.....					
10	ความรู้เกี่ยวกับการปรับการดำเนินชีวิต เพื่อให้ สอดคล้องกับรายรับที่ลดลง.....					
	ความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณ ด้านงานอดิเรก					
1	ความรู้ในการเพาะเลี้ยงต้นไม้ พืช ผัก ผลไม้ ต่าง ๆ เช่น มะม่วง ส้ม และไม้ดอกต่าง ๆ เป็นต้น.....					
2	ความรู้เกี่ยวกับการปลูกสมุนไพร และการนำสมุนไพร มาใช้					
3	ความรู้ในการจัดสวนไม้ประดับ เช่น สวนญี่ปุ่น เป็นต้น.....					
4	ความรู้ในการวาดภาพ การถ่ายภาพ การอัดรูป เป็นต้น					
5	ความรู้เกี่ยวกับเทคนิควิธีการการค้นคว้าตำรา เอกสาร ประวัติดบุคคล หรืองานเขียนต่าง ๆ ที่มีอยู่					
6	ความต้องการความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทั้งภายใน ประเทศและต่างประเทศ.....					
7	ความรู้ทางด้านงานอดิเรกเกี่ยวกับ งานฝีมือของการ ประดิษฐ์สิ่งของต่าง ๆ เช่น การประดิษฐ์สิ่งของจาก วัสดุเหลือใช้ เป็นต้น.....					
8	ความรู้ในการประกอบอาหารคาวหวาน เครื่องดื่ม และของว่างชนิดต่าง ๆ.....					
9	ความรู้ในการเล่นดนตรีไทยต่าง ๆ เช่น การดีระนาด เอก การเป่าขลุ่ย การเล่นซออู้ ซอด้วง เป็นต้น.....					
10	ความรู้เกี่ยวกับวิธีการรักษา และการสะสมของเก่าต่างๆ เช่น เครื่องถมไทย เครื่องปั้นดินเผาของไทย เป็นต้น.....					

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความต้องการ				
		5	4	3	2	1
11	ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ เช่น นก ปลา ไก่ และสัตว์ที่หายากต่าง ๆ					
	ความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณที่อยู่อาศัย					
1	ความรู้เกี่ยวกับลักษณะที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมของผู้สูงอายุ					
2	ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่ดิน และที่อยู่อาศัย					
3	ความรู้เกี่ยวกับการบริการของรัฐและเอกชนในด้านที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ.....					
4	ความรู้เกี่ยวกับการดูแล ซ่อมแซมบ้านและปรับปรุงที่อยู่อาศัยด้วยตนเอง					
5	ความรู้เกี่ยวกับสถานสงเคราะห์ต่าง ๆ ของผู้สูงอายุในประเทศไทย.....					
6	ความรู้เกี่ยวกับสวัสดิการเงินกู้ที่อยู่อาศัยที่รัฐเป็นผู้จัดให้.....					
7	ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้น่าอยู่.....					
8	ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันอัคคีภัยที่อาจเกิดกับที่อยู่อาศัย					
9	ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้ปลอดภัย พ้นจากมลพิษ และภาวะเสื่อมโทรม.....					
10	ความรู้เกี่ยวกับการก่อสร้างเบื้องต้น เพื่อสามารถดูแลการก่อสร้างบ้านเรือนของตนเองได้.....					
	ความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณด้านการมีส่วนร่วมในสังคม					
1	ความรู้ด้านการเป็นสมาชิกชมรมและกลุ่มต่าง ๆ.....					
2	ความรู้ด้านกิจกรรมดูงานทั้งในและต่างประเทศที่จัดให้ผู้สูงอายุ.					
3	ความรู้ด้านการทำงานในคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ คณะที่ปรึกษาในโครงการชุมชน					
4	ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมในสังคมที่ข้าราชการสามารถเข้าร่วมได้ทั้งก่อนและหลังเกษียณอายุ					
5	ข้อมูลเบื้องต้นกิจกรรมพบปะสังสรรค์ระหว่างผู้ที่กำลังจะเกษียณอายุ และผู้ที่เกษียณอายุแล้ว.....					

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความต้องการ				
		5	4	3	2	1
6	ความรู้ในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลต่างวัย และวัยเดียวกัน					
7	ความรู้เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม					
8	ความรู้เกี่ยวกับเรื่องงานอาสาพัฒนาต่าง ๆ เช่นงานอาสาสมัครในโครงการพระราชดำริ เป็นต้น					
9	ความรู้ในการเป็นวิทยากรผู้บรรยายให้ความรู้แก่ผู้ฝึกอบรมในโครงการต่าง ๆ					
10	ความรู้ในการเข้าร่วมเป็นกรรมการสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เช่น สมาคมผู้ปกครอง สมาคมครู เป็นต้น					

ตอนที่ 3

ด้านข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุให้แก่ข้าราชการก่อนเกษียณ

คำชี้แจง ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรหรือไม่เกี่ยวกับการจัดเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุให้แก่ข้าราชการก่อนเกษียณ? โปรดให้รายละเอียด โดยเขียนลงในช่องว่างข้างล่างนี้

1) การจัดการเตรียมตัวก่อนการเกษียณด้านร่างกายและจิตใจ

.....

.....

.....

2) การจัดการเตรียมตัวก่อนการเกษียณด้านรายได้และการใช้จ่าย

.....

.....

.....

3) การจัดการเตรียมตัวก่อนการเกษียณด้านงานอดิเรก

.....

.....

.....

4) การจัดการเตรียมตัวก่อนการเกษียณด้านที่อยู่อาศัย

.....

.....

.....

5) การจัดการเตรียมตัวก่อนการเกษียณด้านการมีส่วนร่วมในสังคม

.....

.....

.....

6) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือ
ผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวศศิดา นิรินธนาชาติ
สถานที่เกิด	อำเภอบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	317 ซอยจรัสสนิทวงศ์ 13 ตำบลวัดท่าพระ อำเภอบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร 10600
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	เจ้าพนักงานธุรการ 4
สถานที่ทำงาน	สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2525	มัธยมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนไชยจิตพิถวิทยาคม
พ.ศ. 2528	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประเภทวิชาพาณิชยกรรม สาขาวิชาการบัญชี จากวิทยาลัยพาณิชยการธนบุรี
พ.ศ. 2530	ประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค ประเภทวิชาบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการบัญชี จากโรงเรียนเทคนิคพาณิชยการจรัสสนิทวงศ์
พ.ศ. 2533	ศิลปศาสตรบัณฑิต เอกการจัดการทั่วไป จากสถาบันราชภัฏธนบุรี
พ.ศ. 2540	การศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร